

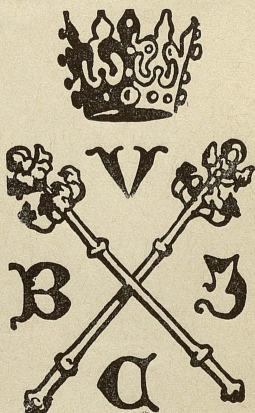
CIMELIA

kult.komp.

0

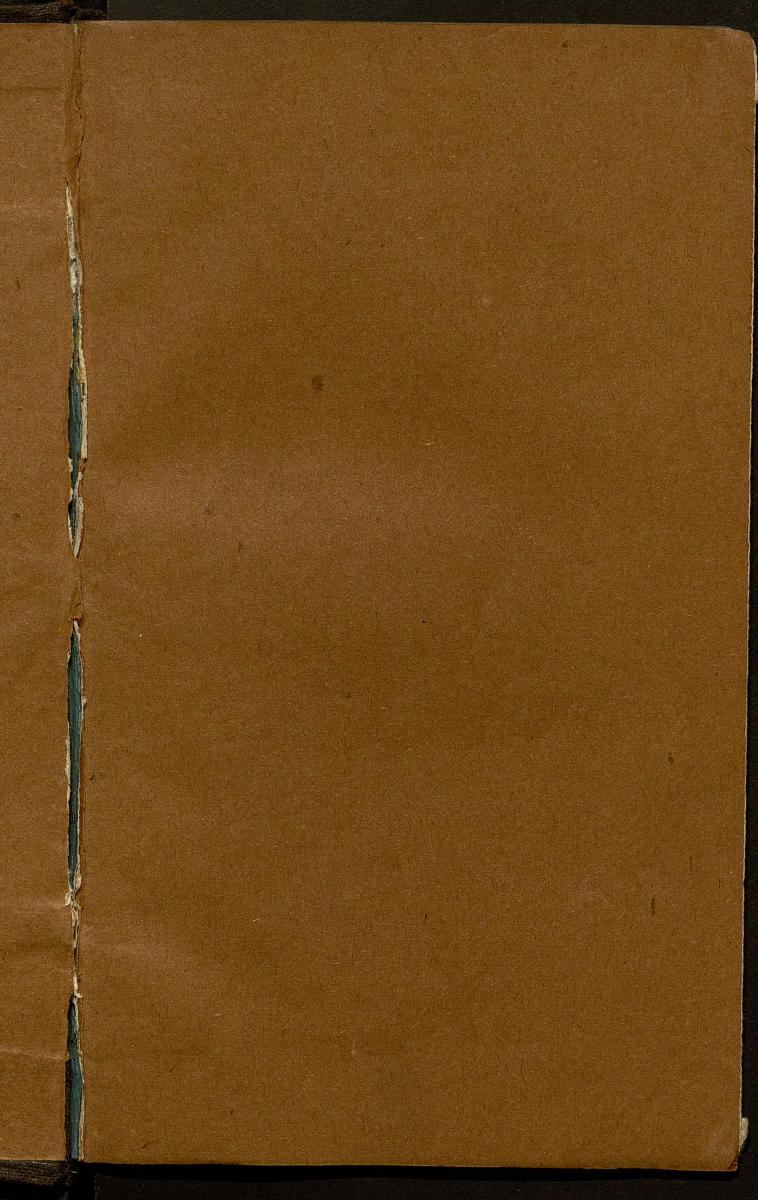
46

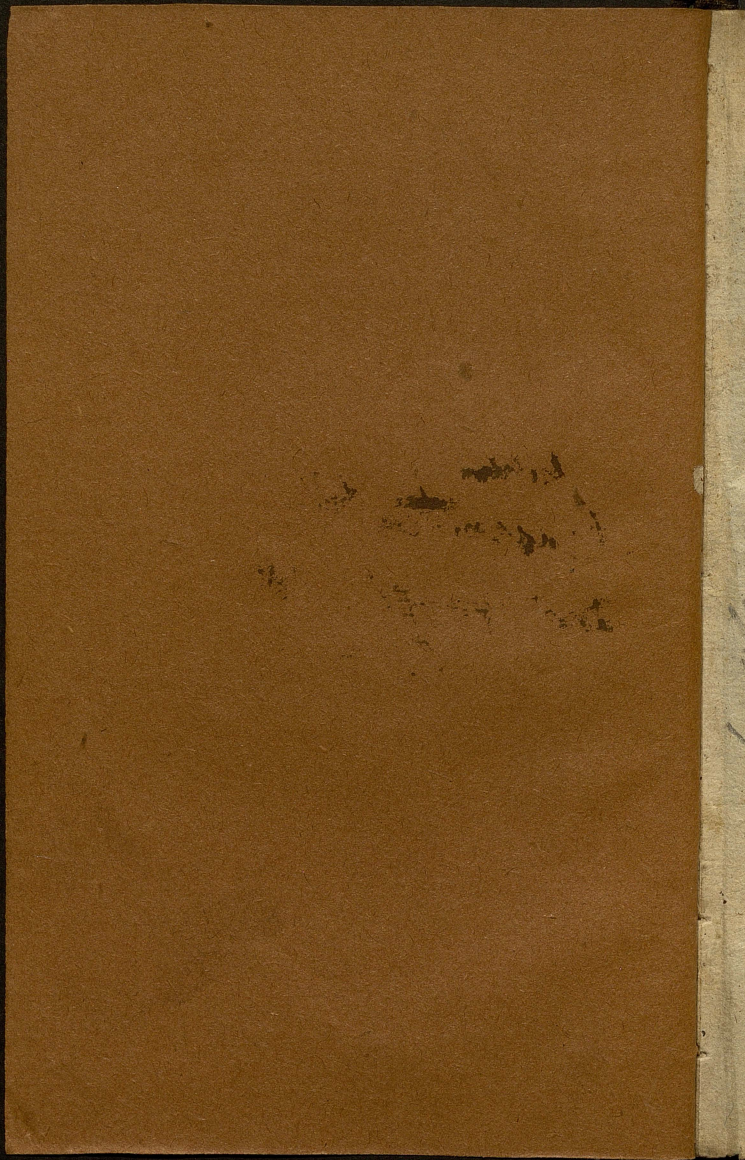

46

CIMELIA

Prawo. 717.

77

777. v. 48.

Prawo 717

T. a. 10.

28 X 20

F
C
St
9

For

An

Ex

Hu

Ve

REPETITIO

CAPITVLII AD NO-

stram de emptione & venditione cum
quæstione de cōtractu emptionis de
retro vendendo alias nawider/
koff, frequentari solita ex
ipso iure elicita.

M. IOANNES THVROBINVS

ad Lectorem.

Fœnore num vacat is: qui cēsum vendit in annos

Vt redimat tandem, quum velit esse suum:

Anxius iste scrupus, doctos Iurisq; peritos

Iam dudum exedit discruciatq; viros

Excussum hunc gliscis, tu lector si studiose

Aut vis iam tum, istoc te releuare metu.

Hunc legenon vano conscriptum Marte libellum

Quem vigilistudio dat tibi Gregorius

Vel semel ex isto degusta fonte liquorem;

Subscribes dictis protinus ipse meis.

Ann. 1746

Ex Donatione E. D. M. J. Stadler Boemi
Czechowil mathematicus Professoris
Collegii minor.

AD LECTOREM.

Non ita pridem est, Lector humanissime, quom, in
 ter uolendum atq; reuoluendum Iurisprudentiũ
 scripta, in quendam non malum plane de contractibus li
 brum. M. Condradi de Kalwo, cuiusdam uiri non obscuri
 iudicij, inadi. Ibi, uelut per herbis uirentem hortum & flo
 ribus amenum cum expaciarer meq; oblectarem, sit etea
 nim ut diuersis palatis diuersa arrideant & placeant. In
 hoc libro, ita sane quædam nobis placuerunt, ut mihi im
 perare non potuerim, quin aliqua, & ea quidem utilia &
 magis necessaria eliceremus, proq; sui memoria in quens
 dam libellum comportaremus. Ex multis ergo illius, de sea
 rijs rebus quæstionibus, duas, huic turbulentissimo sæculo,
 per necessarias exprompsi, quæ nõ paruum scrupum, in cõ
 tractibus mutuis, eximerent. Quarum cum, amias nostris
 tum dignitate tum eruditione præstābus, copiam facere,
 miro quodam modo has sibi placere & huic nostro tem
 pori appositissimas iudicabant, easq; Chalcographis ex
 scribendas multis nominibus suadebant. Itaq; sic suadenti
 bus amias, factum oportuit, nam excusationi nostræ nullũ
 relinquebant locum: Si quid autem, optime lector, hij no
 stri conatus, tibi frugis attulerint, amicorum nostrorum
 uotis id totum acceptum feretur, Nec pompam tamen hic
 orationis aut uerborum saleras expectato, & picta tea
 storia linguæ, Nam, quod eleganter Manilius in
 quit, ornari res ipsa negat contenta doceri,
 Et ueritatis quoq; semper simplex est
 oratio. Bene uale.

QVAESTIO.

NUnquid census annuus cum pacto de retro-
uendendo emptus, posset absq; ipsius in for-
tem computatione sine detestabili vitio vsure, siue
ad vitā emptoris, siue perpetuo licite percipi.

¶ Hęc quęstio dissoluitur per quatuor Hypothe-
ses, varias contractuum distinctiones, & circum-
stantias complectentes, item per quatuor cōclusio-
nes, quarū singulę exornantur q̄tuor appēdicib⁹.

¶ Prima Conclusio.

Emptio census annui redimibilis, est licita.

¶ Prima Appendix.

Rei non frugiferę annua pensio constitui nō potest.

¶ Secunda Appendix.

Emptio redditus perpetui, cum pacto de retrouen-
dendo, non deprauatur per hoc p̄cise, q̄ emptor
non dat p̄cise & proporcionatim, tantum p̄ctis-
um, quantū olim datum fuit, vel in futuro dare.

¶ Tertia Appendix.

Emptio redditus annui pro p̄ctio currēti, non de-
prauatur per hoc, q̄ est emptus in bonis optimis &
ipso redditu longe prestantioribus.

¶ Quarta Appendix.

Emptio redditus perpetui de retrouendendo, non
deprauatur per hoc, q̄ emens sperat venditorē sta-
tim redimere.

¶ Conclusio Secunda.

Personę ecclesiasticę tam seculares q̄ religiosę, licite
tecmunt census perpetuos, pro suo victu, sub tite-
lo redemptionis.

¶ Appendix Prima.

A ij

Contra/

Contractus de redimēdo siue per ecclesiasticos siue per laicos factus, non est usurarius.

¶ Appendix Secunda.

Pecunia pro annuo censu numerata, est verē pretium ab emptore irreperibiliter in proprietatem venditoris translatum, & non est mutuum.

¶ Appendix Tertia.

Non omne quod venit ultra sortem est usura.

¶ Appendix Quarta.

Errant qui verbis simplicibus & absolutis, tradūte pecuniam pro annuo censu ab ea percipiendo, etiā si iustum numerent pretium.

¶ Conclusio Tertia.

Emptio vitalicij, est ex genere suo & de se licita.

¶ Prima Appendix.

Sicut emptio vitalicij est licita, ad vitam emptoris ita potest esse licita ad vitam venditoris.

¶ Secunda Appendix.

Emptio vitalicij est reipublice expediens.

¶ Tertia Appendix.

Vt senatus famigeratę vrbis Cracouieſi. assignando alicui vitalitium super redditibus ciuitatis, nō peccet, necesse habet vt oculos rationis ad debitas circumstātiās suprapositas applicet ruminandas.

¶ Quarta Appendix.

Vitalitium potest emi & constitui super bonis aliis cuius ecclesię.

¶ Quarta Conclusio.

Non est illicitum vt redditus etiā pecuniarius constituatur in persona serui vel libera. &c.

¶ Appendix Prima.

Redditus pecuniarius & perpetuus, potest constitui in

eui in cōmunitate, capitulo, vel fraternitate, sicut
constituitur in p̄d̄is.

¶ Appendix Secunda.

Redditus pecuniarius, tam in persona quam in col
legio potest constitui de nouo.

¶ Appendix Tertia.

Homo pecuniosus volens emere redditum perpe
tuum, siue redimibilem siue irredimibilem, atten
dat ne venditor redditus sit pressus extrema, arcta
vel graui necessitate. &c.

¶ Appendix Quarta.

Emptio redditus perpetui siue redimibilis siue ir
redimibilis, in persona, communitate, vel p̄dio,
obligatio nō deprauatur per hoc q̄ v̄d̄itor se ob
ligat emptori ad aliquam p̄nam soluendum, si
in termino assignato redditum non soluerit.

¶ Appendix Quinta.

P̄tium annui redditus, licet a canonibus non sit
determinatum, tamen a legibus videtur habere de
terminationem videlicet emere. v. pro viginti.

¶ Appendix Vltima.

Ansa & difficultas propositę quęstionis, est ad in
telligētiā hypothesum, cōclusionum, & app̄e
dicum referenda, & dissoluenda.

REPETITIO C. CVM CONTRA

de pignor. cum quęstione ex ipso elicita.

Vtrum Baroni mutuanti irreuocabiliter, Re
gi vel Principi sex milia aureorū, liceat pa
cisci, vt a mutuario recipiat castrum, quod valeat

ad annuatim impoſere in redditibus, triſcētos aureos, ſiue ipſorum computatione in ſortem, donec dicta ſors, a mutuatario fuerit perſoluta.

¶ Hęc. q. diſſoluitur per quatuor hypotheſes, & quatuor cōcluſiōes cū ſingularū appendicib⁹.

¶ Prima Concluſio.

Ex quo Baro, dicendo ad principem, mutuo tibi ſex milia aureorum, adiecit illam voculam irreuocabiliter, talis contractus non eſt mutuatario.

¶ Appendix Prima.

Quamuis in caſu concluſionis præfatę, miles ultra ſortem mutuatam, capiat aliquid, nempe prouentus caſtri, tamen non eſt uſurarius.

¶ Appendix Secunda.

Si Rex in mutuatione prædicta, ultra circumſtantiā irreuocabilitatis, nullam aliam adiecit circumſtantiā vel pactum (nempe q̄ miles habeat caſtrum in pignore, & percipiat fructus eius) eſſet vera donatio.

¶ Secunda Concluſio.

Ex quo Rex in mutuatione prædicta, ultra circumſtantiā irreuocabilitatis, adiecit etiam tertiam & quartam circumſtantiā, ſcilicet q̄ miles habeat caſtrum in pignus, & percipiat fructus eius, non cōputando in ſortem, talis contractus eſt cenſendus contractus emptionis, vel ſaltem contractus innoſminatus, do ut des.

¶ Appendix Prima.

Quia miles obligatur Regi, reſtituere, caſtrū quādo Rex ſortem mutuatam reſtituerit, ergo iſte contractus, ex parte militis, cenſebitur contractus emptionis cum pacto retrouendendi, & ex parte Regis con-

gis contractus venditionis. cum pacto redimendi.

¶ Appendix Secunda.

Miles tenendo castrum in pignus ex prefato contractu, iure vitur prouentibus eius, sine imputatione eorum in sortem.

¶ Tertia Conclusio.

Receptio qua miles recepit castrum, & assignatio, qua rex sibi idem castrum assignat, non est necessario dicenda impignoratio, quando fit cum sexta & septima circumstantiis, in tertia hypotesi positis.

¶ Appendix Prima.

Assignatio predicta castri per Regem, & receptio per militem, potest sustineri & dici vera impignoratio.

¶ Appendix Secunda.

Quemadmodum plenum, dominium continet nudam proprietatem & usufructum simul, directum autem dominium sed non plenum includit duntaxat proprietatem, utile vero dominium solum includit usufructum, seu ius utendi fructibus. Ita in casu nostro Rex antequam castrum pignori dedit, habuit plenum dominium in eo. &c.

¶ Quarta Conclusio.

Casus propositae questionis, vestitus circumstantiis, tertiae hypotesis, videtur de iure licitus.

¶ Appendix Prima.

Dato quod in prefato contractu, esset vera mutuatio, sex milium, & vera impignoratio in castri assignatione, & receptio prouentuum pignoris, adhuc potest miles saluari in perceptioe aliquorum fructuum castri, etiam non computadorum in sortem, quoduis non omnium.

C Appendix Secunda.

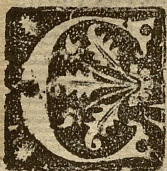
Si in contractu de quo loquitur questio esset vera mutuario, & pignoratío, non posset miles sufficiēter excusari a peccato, quo ad id quod perciperet ultra expensas & interesse, per. c. tum contra repetitum.

C Ultima Appendix.

Nodus questionis propositę, ad intentionem hypothesis, conclusionum & appendicum, est iure dissolutus.

PROLOCVTIO

Vm Dominus quinq; milia hominū de quinq; panibus reficere uellet. Primo panes accipiens fregit, dein discipulis dedit, & per eos de mū turbis apposuit. Math. 14. Ioā. 6. & 35. dis. c. q. ecclesiasticis. Quia Sacramenta legis & prophetarum ipse prius describendo exposuit, postea eorum scientiam discipulis dedit, & per eos tandem illam fidelibus dispensauit. Hinc Petrus cum rectoribus ecclesiarum scriberet, ait. 1. Pe. 3. Parati esse debetis ad satisfactionem reddere rationem, omni poscēti uos de ea fide & spe quę in uobis est, sed cū modestia & timore hinc etiam Paulus Thimoteo scribens ait. 1. Timoth. 4. Attende lectiōi & exhortationi & doctrinę. Ex quibus liquido colligitur, qd non sufficit rectoribus ecclesiarū, bona conuersatio, & morum honestas, nisi addatur scientia doctrinę, eo qd dominus, prius posuit uerba sua in ore prophete, & postea constituit eū super gentes & regna, dicens. Hier. 1. Ecce dedi uerba mea in ore tuo, & constitui te super gentes & regna. Et dominus prius apostolos docuit, dicens. Math. x. Estote prudentes sicut serpētes & simplices sicut columbę, deinde eos ad prędicandum misit, dicens, euntes in mundum uniuersum prędicare Euangelium. Mar. 16. Hinc est qd in canticis canticorum. Cantic. v. Oculi ipsius spōsę (per quos Pręlati Ecclesiarum intelliguntur) assimilantur columbis, quę resident iuxta flu-

A v   enta

enta plenissima, eo q̄ rectores populi sedebūt iux-
ta fluentia Euangeliorū & sacre scripturę, & quem
admodū columba, ex natura sedet iuxta aquā, vt
videat in ipsa aqua, vmbra superuenientis acci-
pitris, & sibi p̄cauere possit. Sic rector, per scri-
pturas p̄cauebit cōtra hereticos & errores, x. dis.
in fi. xi. dis. nolite. Et quia dubij errores emergunt
circa contractū emptionis de retrouendendo, quē
nonnulli vsurarium iudicant, a n̄ legitimū & ius-
tum cēsent. Eapropter primum lectorem hortor,
vt ex scripturis istuc corrigatis primū animū insti-
tuat prudenter, vt serpens, nempe ne talium dolis
supplantetur aut ignorātia seducatur. Et deinde si-
bi & alijs cum timore caueat, eorum machinatiōi-
bus respondendo simpliciter & sine dolo. Vnde
animos nostros ad Dei omnipotentis erigendo ad
iutorium (vt inquit Iustinianus in. l. i. post prin. C.
de veteri iure enu.) aliorum scripta annotaū, ex
nobis vero nil noui, nisi laborem superaddendo,
in reperiitione. c. ad nostram, de empt. & vendi. talē
seruabimus processum. ¶ Primo hanc rubricam
de emptione & vendi. ad p̄cedētes continuabim
mus subijcientes originem & naturam contractus
emptionis. ¶ Demum. c. ad nostram, summabim
mus, hoc est, quid in summa contineat docebim⁹,
per casus figurationem textū explanando, ac ratio-
nem dubitandi & decidendi subiūgentes. ¶ Pos-
tremo notabilia colligendo, glosarum apparatū
cū oppositiōibus absoluentes. Quēstionē ex
c. eliciendam, iuxta scripta doctorum
determinabimus.

Quo

QVO AD PRIMVM CON

tinuatur hic rubrica dupliciter.

Primo sic, visum est supra de contractibus qui fiunt gratia dantis tantū, vel gratia recipientis tantum, videlicet de precarijs, de cōmodato, & de deposito, restabat videre de cōtractibus qui fiunt gratia vtriusq̃, videlicet de emptione, de locato, de rerū pmutatiōe & sic de alijs. Inter quos, est cōtractus emptionis & venditionis, qui p̃ ceteris magis frequenteratur, facit quod notatur in l. i. ff. de cōtrah. emp. Ideo de ipsa emptione post ciuiles p̃cedētes, & ante sequē, noluit tractare, facit. l. si regularia. ff. Si certum pe. & pro tanto fuit hic posita ista rubrica. lo. de Imo. Secūdo sic, supra visū est de cōtractibus, in quibus rei cōmoditas (vt in cōmodato) (vel simplex custodia, (vt in deposito) transfertur in aliū restat merito videre de alijs cōtractibus in quibus trāsferitur dominium. & etiam possessio, si venditor erat dominus vel transfertur vsucapiendi conditio, si alius q̃ venditor erat dominus. Ideo subiicitur rubrica de emptione & venditi. Ex hac cōtinuatiōe inferitur, Quod si quis emit rem a domīo rei, efficitur, illius dominus & possessor, si quis autem emit rem, a non dñō sed putat eum esse dominum, emptor non efficitur dominus illius rei, quia vēditor non fuit dominus eius, vnde nō potuit plus iuris transferre in alium q̃ ipse habuit, vt in regula. Nemo plus iuris de regu. li. vi. Sed tamen emptor, propter bonam fidem, qua putabat venditorem esse dominum rei acquirit p̃scribendi conditionē, vnde si possederit emptor

pram rem a non domino, per tempus apri ad pre
scribendum, iam post completam prescriptionem
efficitur illa res sua. c. si diligenti de prescrip.

¶ Natura contractus emptionis originē habuit a
pmutatiōibus, vt dicitur in. l. i. ff. de cōtrah. emp.
Olim enim non ita erat nūmus, sicut hodie. Neq;
aliud merx (.i. res vendibilis) aliud pretium voca
batur, sed vnusquisq; secundū necessitatem tempo
rum & rerum, inutilibus vtilia permutabat. Quo
niam plerunq; euenit, vt quod alteri superest, alte
ri desit. Sed quia non semper, nec facile concurre
bat, vt cum tu haberes, quod ego desiderarem, in
uicem haberem quod tu accipere velles, edocta ma
teria est. sc. eris argenti vel auri, cuius publica ac per
petua estimatio, difficultatibus p mutatiōnū, equa
litate quantitatis subueniret, eaq; materia forma pu
blica percussa, vsum dominiumq; non tam ex sub
stantia prebet, q̄ ex quātitate, nec vlla merx, vtrūq;
sed alterum pretium vocatur. Hec ibi Paulus Iu
risprudēs. ¶ Ex quo nota. Quod ad nummū pe
cuniarium tria requiruntur, scz materia forma pu
blica, & pondus, materia est argentum vel aurum
vel es, forma publica est imago & superscriptio in
nummo, ipsius presidentis, de quo. Mathei. 22. &
Mar. xij. Pondus, quia quantitas nummi, equipa
ratur e quīvalentiē rei, & sic per nummum fit equa
litas in quantitate, Vnde qui falsat monetam Prin
cipis exurit. l. ij. c. de falsa mo. Qui aut falsat mo
netam ciuitatis, punitur capite. l. ij. C. co. Qui vero
nummus radit vel tingit, si liber est datur ad Besti
as, si seruus, vlūmo. supplicio punitur. l. quicunq;

ff. ad

ff. ad. l. corne. de fal. de quo vide quod notatur in c. quanto de Iureiur.

Empitio itaq; (vt ad institutum redeam) contrahitur eo ipso q; de pretio contentum est inter partes. i. inter emptorem & venditorem, licet nondum sit numeratū es, vel aliqua arra data, & hoc si emptio fiat sine scriptura. Si autē cum scriptura, tunc emptio non fit perfecta, nisi compleatur scriptura per notarium. Quod autē arre nomine datur, argētum est emptionis & venditionis contracte. is autē qui recusat adimplere contractū, si est emptor, perdit arras. Si autē venditor, duplum restituere compellitur, etiā si de hoc super arris nihil expressum est. Instit. de empti. & vendi. §. i. **E**x his concluditur, q; ad emptionem & venditionē tria requiruntur de substantia. s. merx pretium, & consensus contrahentū, ita q; partes conueniant super certa quantitate pretij, licet non sit actu numeratum. l. nec emptio. ff. de contrahen. emp.

Quo ad secundū. c. ad nostram, summatur dupliciter. Primo sic. Fictus emptor, q; verus est emptor (i. mutuator aut pignorans) cogitur restituere rem, in veritate pignoratam, sed fecte venditam, si satisfactum est sibi de sorte (i. de summa capitali fructibus computatis. Ita cōster summatur. Sed hæc summatio, est de indubio. Ideo ab. panor summatur notabilius sic. Si in venditione apponitur, pactum de recuperanda re post certum tempus, modico cōstituto pretio, presumitur pignus, & non venditio. Et est casus singularis. Prima pars narrat factum, Secunda dat iudicem ibi, Quia igitur

eur, abbās Siculus.

¶ Casus sic figuratur ex. c. Quidam laicus Richar-
dus nomine quandam pecunię quātitatem mutuo
accepit, a quodam Martino vsurario. Iste ne posset
per canonem contra vsurarios editum, in posterū,
iure cōueniri recepit ab illo Richardo domos q̄sdā
& oliuas (.i. campū oliuīs consitū) titulo & ex cau-
sa emptionis, cum in veritate contractus vsurarius
esset. Quod patet & ex eo. Quia in instrumēto vēdi-
tiōis est expressum, q̄ quādocunq; a septennio vsq;
ad nouenniū, debitor Richardus, solueret credito-
ri Martino, lx. vntias carinorum, monetę sic voca-
te, quę vix dimidiā iusti pretij continebant, tunc
creditor domos & oliuas restitueret debitori. Vnde
de consultus Papa. An iste Martinus creditor debe-
at iure compelli ad restituendas domos & oliuas.
Respondet dicens. Quia fraus & dolus nemini pa-
trocinari debet. Mandamus quatenus non obsta-
te p̄dicto venditionis instrumēto, confecto in
fraudem canonis promulgati contra vsurarios (&
loquitur de. c. quia in omnibus de vsur.) compelli-
tar p̄dictum Martinum creditorem per penam in
concilio lateranē. statutū contra vsurarios, ad re-
stituendum domos & oliuas ei cui de iure dñt resti-
tui. i. heredi ipsius Richardi, qui iam vniuersę car-
nis viā est ingressus. i. ex hac mortali vita migrauit
e viuis. ¶ Glosa super y. canonē remittit ad. c. q̄
in omnibus de vsur. qui Canon est Alexandri ter-
tij in concilio lateranē. editus. In quo statuitur vt
vsurarij manifesti, nec ad communionem altaris ad-
mittantur, Nec christianam accipiant sepulturam.
si in

si in hoc peccato decesserint. Nec oblatiōes pro eis
quisq; accipiat, & clerici contra hoc facien. pūiunt.
¶ Sed queris. Quare hic non agebatur ad rescin-
dendum contractum venditionis vel vt iustū pre-
tium per emptorē suppleretur, ex quo. l. x. vntiq; ca-
renorū dimidiam iusti pretij vix attingebant. c. su-
pra proximo & c. cum causa infra eo. Respondeo.
Quia non erat verus contractus emptionis, sed si-
mulatus videtur hic in tex. Item quia non expedie-
bat debitori sic agere, sed potius contractum de-
clarari esse vsurarium petere, prout est declaratus.
¶ Ratio dubitandi contra tex. nostrum. Videb-
tur q; iste contractus non debuit iudicari pignora-
titiū, & sic nec simulatus, sed potius contractus
emptionis & venditionis, prout verba instrumenti
denunciabant, probat sic. In dubio, contractus nō
est presumendus simulatus, secundū Bal. in. c. i. de
notis feudorū in vsib. feud. immo dicens cōtractū
simulatum & non probans speciem simulatiōis nō
auditur. Bal. in. l. ab Anastasio. C. mand. Felinus in
c. si cautio, de fide instru. Si enim delictum in du-
bio, non est presumendum, vt. l. Menio. ff. pro soc-
tio, & in. l. ij. C. de peti. here. ergo a fortiori cōtra-
ctus nō debet presumi simulatus. Tenet cōsequē-
tia. Si illi cui magis videt inesse non inest a fortiori
nō inierit illi cui mīus. 38. dis. Si in laicis & autē.
multo magis. C. de sac. sanc. ec. Sed magis videt
in esse, q; indubio presumere delictū, eo q; cōsuliū
saluti anime, & m̄, nō presumitur vt in iuribus su-
pra allegatis. Ergo mīus simulatio cōtractus ierit
in dubio. Postq; em̄ clare instrumentū est confectū
super

super cōtractu emptionis, vnde talis omnino p̄s̄
sumendus est. Quia constat instrumentalem pro
bationem, esse probationem probatam, vt voluit
Imol in de. i. de procura, & glo. in. c. de fe. com. li.
vi. ¶ Præterea non peccat qui legis auctoritate
aliquid facit. 23. q. 4. qui peccat. l. Gracchus C. de
adult. Sed deducta hic in tex. ad probandū cōtra
ctum simulatū sunt a lege permiffa. Eo q̄ hic in
teruenit pactū de retrouendendo, quod licet ap
ponere in cōtractibus. C. de pactis inter empto. &
ven. cōpositis. l. ij. Vbi de hoc, item interuenit hic
minoritas p̄t̄ij, etiā deceptio inter contrahentes,
que permittitur interuenire vsq̄ ad dimidiā iu
sti p̄t̄ij. c. cum dilecti, & c. cum causa eo. ti. Et sic
si vltra dimidiā iusti p̄t̄ij fuit hic deceptio, pro
ut innuit dictio vix posita in tex. secundum Imol.
adhuc tali casu contractus teneret in forma sua. s.
emtionis & venditionis, licet rescindi posset, iux
ta formam. d. c. cum dilecti. ¶ Tamen istis
non obstaū, ratio decidendi est in oppositum, p̄
missa dissoluens contraria seu dubia. Quamuis em
illa duo. s. pactum de retrouendendo, & modicitas
p̄t̄ij, licita sint distinctim, tamen tertium adiun
ctum istis duobus, fecit p̄sumere vtrunq̄ esse il
licitum, & illud tertium adiunctum fuit, quia em
ptor voluit, q̄ de septennio vsq̄ ad nouennium,
possit pro eodem p̄t̄io venditor redimere, quasi
illo intermedio tempore nolebat fructus, rei em
pt̄e immo pignorate, lucrari, vñ quod iste emptor
potuit tacite percipere, sine metu contractus illiciti
ti, vt notatur in al. l. ij. C. de pactis inter empt. &
vendi.

o pre
pro
voluit
om. li.
oritate
C. de
cōtra
ic in
et ap
oto. &
nit hic
entes,
m iu
Et sic
pro
lmol.
sua. f.
er, iux
n istis
pr
is em
licitas
diun
se il
a em
ium,
quasi
i em
ptor
illici
ot. &
endi.

vendī. compo. Tamen expresse ponendo in pacto
vel conditione, quod certo tempore, hoc est, ante
septennium non liceret reuocare induxit vsurarij
contractus presumptionem. Quo pacto non appo
sito emptor licite lucraretur fructus, quā diu ven
ditor, in cuius potestate erat contractum reuocare,
eum non reuocauerit. Et ita est fortior presumptio
ratione illius adiuncti, ideo non mirum si superat
alias presumptiones seu eas ad se trahit, arg. l. di
uus. ff. de integ. rest. & c. literas de presump. Ex quo
elicitur notandum quod vna fortis presumptio su
perat probationem instrumentalē. Et sic alias pro
bationem probatam maxime in his contractibus
vsurarijs de quo aliquid in notabili secundo infra.
Et per hęc patet quod non erat hic dubium hunc
contractum fuisse simulatum ratione tertij adiun
cti, per quod est demonstratus esse simulatus. Sic
contractus de tetrouendendo cum modicitate pre
tij, seorsum non presumitur vsurarius, sed ratione
pacti apppositi ostensus est esse simulatus vt supra
dixi, & per consequens vsurarius.

¶ Nota primo ex tex. ibi ne per canonem iuncto
fine. c. ibi per pgnam in Lateranen. con. & c. Qd
constitutio penalis ligat non solum venientem cō
tra verba ipsius, sed etiam contra mentem, hoc est.
Constitutio penalis habet locum non solum con
tra directe venientem contra iuris dispositionē sed
etiam contra fictē & indirecte venientem. Nā pena
statuta contra vsurarios directos procedit contra
fictos emptores, qui in veritate sunt vsurarij, facie
l. non dubium. C. de. ll. Non enim dubium est eum

B

commis

committere in legem, qui verba legis complectēs,
contra eius nititur volūtatē vt dicitur in reg. si.
de reg. in ris li. vi. Nec pēnas legibus insertas euita-
bit, qui se contra iuris sententiam, seu prorogati-
ua verborum fraudulenter excusat. d. l. non dubi-
um. Et contra legē, facit qui id facit quod lex pro-
hibet. In fraudem vero legis facit, qui saluis ver-
bis legis, sententiā eius circumuenit, ff. de. ll. l. con-
tra legem, vbi notatur quod fraus fit legi multi-
pliciter. s. de re ad rem, de persona ad personam, &
de contractu ad contractum, de quo dic vt ibi, &
in. c. pleriq. xiiij. q. iij.

¶ No. ij. secundum ab. Panor. hic ex tex. Q. pa-
ctum de retrouendendo cum modicitate pretij fa-
ciunt presumi contractum feneratorium, ad cuius
clariorem intelligentiam & intellectum. c. presump-
ponatur duo. Primum mira aliq. est vsu tatius reci-
piens multum vltra sortem mutui veri, vel pallias-
ti, sicut parum recipiens certum sicut incertum spe-
rās, per auctoritatem enāgelij Luc. vi. mutuū dan-
tes, nihil inde sperate. c. cōsuluit de vsur. vnde qd
quid accidit sorti ipsius mutui veri vel interpreta-
ti quod sit estimabile pretio temporali, licet a
principio incertum fuerit, cōstat vsuram esse cap.
ij. & iij. xiiij. q. 3. & d. c. cōsuluit de vsur. licet ma-
gis peccat, plus extorquens ꝑ minus, vterq. tamē
est vsurarius. Secundum presuppositū, ad hoc vt
aliquem dicamus vsurarium nō semper curamus
pactionem factam vel subsecutam post cōtractū,
sed satis est habuisse intentionem aliquid percipi-
endi vltra sortem spe lucri. d. c. cōsuluit. Et ista di-
citur

citur vsura mentalis, in qua ita quis peccat, sicut si
 pactum fecisset de aliquo percipiendo ultra sortē
 & obligatur ad restitutionē taliter perceptorū, no
 tatur, in. d. c. consuluit de vsur. & in. c. si. de Simo
 istis sic presuppositis. Concludendum est, istū tex.
 virtualiter probare, sed non formaliter, quod ista
 duo expresse posita scz pactum de retrouendēdo
 cum modicitate pretij ad presumēdum contractū
 usurarium sola simpliciter non sufficiunt, nisi ter
 tium subintelligatur, s. spes lucri medio tēpore ha
 bendi donec non redimatur. Et quod emptor illis
 duobus expressis, spe lucri ducatur pater. Quan
 do enim quis emit rem cum pacto de retrouendē
 do pro modico pretio, veri similitudo est, quod
 quis potius pignoraueit rē quā vēdiderit p par
 uo pretio. Item vendēdo modico pretio, nō pacie
 tur rem propriā perdere, sed eam recuperabit. Em
 ptor etiā ex modicitate pretij scit verisimiliter, aut
 scire debet, rem apud ipsum non permansuram er
 go necessario conuincitur, ex istis coniecturis, easo
 la intentione fecisse talem contractum vt ipsos fru
 ctus lucraret, donec res empta retro ematur. Que
 intentio quia est dolosa & fraudulenta, vt dicit hic
 tex. ei patrocinandum nō est, dolus, enim & fraus
 non potuit hic ex perspicuis indicijs probariali
 ter quam per coniecturas, vt. in. c. ij. de renunci. li.
 vi. Ista igitur modicitate pretij cum pacto de retro
 uendendo, isto modo considerata, potius contra
 ctus pignorationis quā venditionis in veritate iu
 dicabitur. Vnde hic aperte concluditur, quod licet
 illa duo, s. pactum de retrouendendo, & medietas
 B ij pretij,

pretij, de per se, sint licita distinctim, p̄ iura supra
in secunda ratione dubitandi adducta. In contra
ctu tamen emptionis & venditionis simul iuncta fa
ciunt vnum tertium oriri & subintelligi, cuius ra
tione non contractus emptionis & venditionis, sed
pignorationis & usurarius presumendus est. Vnde
de hoc pactum quod hic appositum erat de septen
nio ad nouennium fecit solum spem certam de per
ceptione usurarum. Quod si appositum non fuisset,
nihilominus iste contractus non fuisset licitus. Cum
esset spes lucri incerta que non differt a spe certa. Cum
utrumque usurarius sit, ut dictum est in primo presup
posito. Licet igitur solum pactum de retrouendendo
cum modicitate pretij hic exprimatur, tamen semper
verum est dicere tria concurrere in tali contractu,
tertium enim semper subintelligitur, ut dictum est.
Hic ad intentionem Antonij de Burgos, mei Bo
nonensis preceptoris. Et per predicta potest haberi
solutio pro secunda ratione dubitandi. Et hoc est quod
hic in tertio casu Abbas Panormitanus dicit. Quan
do fit pactum de retrouendendo certo termino elap
so, pro modico pretio talis contractus presumit
tur feneraticius, nam presumptio est, quod interim
fictus emptor, voluit fructus lucrari, & iste est pro
prie casus huius, c. de quo etiam Thomas Ferretis
tius in suo tractatu cautelatum, cautela. xvij. incipi
ente. Magna est questio, ubi dicit quod pactum de
retrouendendo & modicitas pretij, non faciunt pre
sumi contractum usurarium, nisi subintelligatur
spes lucri donec redimatur. Fallit hoc in rusticis
quia si rusticus emat cum pacto de retrouendendo, non
dicitur

pra
tra
a fa
s ra
sed
Vn
ptē
per
Ter,
Cū
Cū
sup
ēdo
per
ctu,
est.
Bo
beri
qd
Quā
ela
mi
rim
p
etis
pi
de
ore
atur
icis
non
itur

dicatur ex hoc contractus usurarius secundum Ra
phaelem fulgo in. l. si quis id quod. ff. de iuris. om.
iudi. Quod verum putat hic appostillator. Nisi sit
rusticus sagax, per ea quę notantur in. l. si certis an
nis. C. de pact. & in. l. Cum de in rem verso. ff. de
usur. Ego tñ non auderem etiam rusticum in hoc
excusare vbi agitur de periculo anime, in lucro ca
ptando, in quo rusticus tenetur consulere pericio
res. l. regula. §. sed iuris ignorantia. ff. de iuris & fa
cti ignor. & in. l. in bonorum. ff. de bono posses.

C No. iij. ibi. Instrumēto venditionis confecto in
fraudem usurarum. &c. Instrumentum non iudica
tur ab eo quod est in eo scriptum, sed ab eo quod
est actū inter partes. Nam plus valet, quod in ve
ritate agitur quam quod simulate conspigitur vel
scribitur. C. plus valere quod agitur, in rubro &
nigro per tot, &c. per tuas, qui filij sint leg.. Et p
hoc glo. in verbo emptiōis sit absoluta. Et de hoc
contractu simulato remittit Abbas hic ad glo. sin
gularem in. l. iij. C. plus valere quod ag. Quę dicit
quod talis contractus simulatus, non firmatur iu
ramento, nec obligat iurantem ad obseruationem
quia simulate videtur appositum. Quod est intel
ligendum quādo iuramentum fuit simpliciter ap
positum, & non apparet quid contrahentes volue
runt circa iuramentum. Si enim apparet quod par
tes voluerunt iuramentum fuisse interpositum sue
per tali contractu, vt contractus simulatus seruet,
& ne deregetetur simulatio, isto casu omnino ob
ligat iuramentum, non obtēta prius absolutione.
Ita tenet Federic. consi. cclxxix quem sequitur Pa

not in. c. Cum contingat de iureiuran.

¶ No. ult. ibi restituendas domos ei ad quem debetur hereditario. & c. heres debitoris, pōt allegare contractum factum per defunctum esse feneratoricium & probare per presumptiones licet defunctus in vita de hoc tacuerit, pro hoc bonus tex. in l. licet. ff. de leg. i. ubi dicitur evidens voluntas testatoris, quę ex coniecturis elicitur, ad idem est. c. i. & ibi. Abb. de cleri. non resid. & glo. in. l. Si tutor. C. de piculo tut. Et dicit Abbas hoc facere ad statuta. Nempe quod appellatione evidentis probationis in statutis comprehenditur probatio per presumptiones. Quod etiam tenet Franc. de Aret. in rub. de proba. Cuius dictum credit Anthonius Burgos esse verum, quando aliter probatio haberi non possit quam presumptiue. Quo casu procederet doctrina Abba secundum cum.

¶ Glo. in verb. patet, diuiditur in. iij. partes, primo exponit verbum patet. i. presumitur. Ex quo Panor. hic infert quod usurarius conuincitur per solas presumptiones vrgen. de quo tex. in. c. cum in diocesi infra de usuris, allegando simile in. c. illo vos de pigna ubi fuit appositum pactum de retro uendendo in maiori pretio, & quod fructus computarentur in sortem, & ille contractus presumitur Feneratoricium, vt ibi dicitur, secundum Abb. hic in quarto casu. Et orit illa presumptio ex pacto appposito contra naturam contractus. Nam si erat venditio debebat lucrari fructus. Illud enim pactum magis congruit nature contractus pignoratitij. Et illud quod extorquetur ultra primū pretiū, presumitur

sumitur causa vsure extortum. Et iste est proprius
casus illius. c. illo vos, de pigno. Secundo hec glo.
ibi. Si autem non ageretur. &c. Firmat contractū
de retrouendendo. Cū enim venditio sit iusto pre
tio & solum apponitur pactum de retrouenden
do. Tunc contractus non presumitur vsurarius
nec pignoraticius, & emptor lucratur fructus, do
nec retroematur per venditorem, nec emptor cō
putabit tempore restitutiōis fructus in sortem, vt
est tex. aper in. l. ij. C. de pactis iter empt. & vedit.
cōpo. Et quod procedat illa lex de iure canonico
apte vult. glo. & clarius Archi. xij. q. ij. c. pleriq;
Et facit istius. c. textus, qui nō solum ponderat pa
ctum de retrouendendo sed quod non licebat re
cuperare quodcuncq;. Item hic interuenit modi
citas preij, pactum ergo solum de retrouenden
do non sufficit ad presumendum contractum fene
raticium, quia de iure est licitum, per predicta, se
cū dū Panor. hic in primo casu. Et de hoc, late di
cetur in. q. infra eliciēda. Tercio hec glo. ibi. Et ita
potius suadet considerandū esse id quod agit in
ter contrahentes, an ex aliquibus coniecturis pre
sumatur contractus illicitus. Et allegat. 3. iura, pri
mo. c. Eleutherius. xvij. q. ij. vbi tempore dedica
tionis oratorij inter Ep̄m ex vna, & fundatricē ex
parte altera, fuit conuentum, vt in die dedicatiōis
illius oratorij. Ep̄us habeat medietatem offertorij,
& Monachi illiē fundati alteram medietatem. Po
stea tñ orta de hoc cōtrouersia inter successores mā
dat Gelasius Papa examinare conditiones seu cō
uentiones supradictas. Secundo allegat. l. eum qui

Calendis. ff. de verbo obliga. vbi dicit tex. Eum q
Calen. Ianuarijs stipulatus est sibi aliquid dari in
telligitur de Calendis proximis. Si aut adijciat se
cundis Calen. vel tertijs, vel quibuscumque. Sequitur
quod inter contrahentes actum est. Tertio allegat. c.
verum, de condici. appo. vbi res donata ecclesie,
sub modo, statim efficitur ipsius ecclesie, nec reuo
catur si modus non seruetur, nisi hoc in donatiōe
fuerit expressum. ¶ Glo. in verbo dimidium, di
cit duo. Primo colligit presumptionem doli & si
mulationis ex modicitate pretij, & allegat. 3. iura.
Primo. l. Cū hñ. §. modus. ff. de trasac. Fides tras
actionis super alimentis ex modo estimabitur, ali
ter cum puero aliter cum sene aliter cum valitudi
nario, aliter cum iuvene constat enim alimenta cū
vita finire, vnde si quis transfegerit, super alimentis
cum iuvene, pro modicitate pretij sibi summarie
data, presumitur eum circumuenisse velle, quia for
te iuuenis motus est pretio presenti, non aduertens
annos sue vite future, iuxta illud, ad presens oia
cras pullis sunt meliora, vt notatur in. d. l. cū hñ.
Secundo allegat. c. bona fides §. de deposti. presumi
tur dolus in depositario, si non adhibeat in depo
sito diligentiam qualem in rebus suis. ff. eo. l. quod
nerua. Tertio alleg. l. per diuersas. C. mandati, vbi
redemptores alienarum litium, qui paruo pretio
in se actiones cedere per creditores procurant, do
lose agere presumuntur, vnde tales emptiones
sunt inualide, nisi ad concurrentem quantitatem pre
tij numerati. ¶ Deinde eadem glosa format tria
contraria, contra predicta. Et non soluit. Primo de
c. Etsi

e. Et si questiones, de Simo. vbi nō p̄sumitur de
lictum symonię, licet ordinatori vel consecratori
fuerit datus equus cardinali dic quod ibi nullum
intercesserat pactum nec intentio dantis & recipi
entis equum. Nam quēadmodum furtum non cō
mittitur sine affectione furantis. xliij. q. vlt. c. si. Ita
nec vsura vel symonia. c. consuluit de vsur. a con
trario sensu. Sed Ep̄us donauit liberaliter equum
attenta necessitate Cardinalis, ergo non est cōmis
sa symonia secundo obiicit eadē glo. de. l. dolus
de rescin. vendi. vbi dolus emptoris qualitate fa
cti, non quātiāte pretij estimatur. Sed dic secundū
Io. An. quod hic fuit etiam qualitas facti quia, in
fra certum tempus, rem emptam restituere teneba
tur. Vnde dicit Innoc. quod quātitas pretij modio
ci non sufficeret ad vsuram p̄sumendam sine eo
quod de restitutione certo tempore facienda. Dici
tur, secundum abbatem, de quo supra satis est di
ctum. Tercio opponit de. l. si vsu fructus. ff. de iure.
doti. Vbi maritus post diuortium, vsufructū fun
di sibi in dotem dati cuius proprietates mulieris nō
erat locat vel vendit vno nummo, ipsi mulieri. Et
tamen ex hac modica quantitate pretij non arguit̃
ibi dolus. Sol, ibi hoc permittit ius in fauorē ma
trimonii. Quia maritus vsufructuarius non potuit
cedere vel donare eo quod post mortem vsufru
ctus debuit redire ad proprietarium, ideo ibi per
mittitur illud remedium. s. vnus nummi locatio,
de quo latius in glo. ij. d. l. si vsufructus.

Glosa vlt. est applicata in textu, circa primam
glo. quo ad eius principiū. Deinde addit, quod cō

tra usurarios manifestos potest procedi per alias
penas, videlicet excōis & adinuocationem brachi
secularis. c. i. de offi. ord. c. cum non ab homine de
Iudi. vbi in glo. vltima ponitur processus contra
criminosos. ¶ Itē extra glo. op. ex. l. ij. C. de pac.
inter vend. & em. com. vbi validatur tale pactum
de retrouēdendo, ergo hic non debuit iudicari cō
tractus feneraticius. Sol. secundum Zabari hic non
fuit pactū simpliciter de retrouendendo sed de re
trouendendo post septennium, vt dicit text. Et sic
interim creditor lucrabatur fructus. Item fuit pa
ctum de retrouendendo pro modica quantitate &
minori q̄ ab initio fuit datū pretium. Et ex his pre
sumitur pignus quia nemo presumitur iactare su
um. c. super hoc de renūtia. & l. Cū de indebito. ff.
de prob. ¶ Item oppo. de l. quod si nolit in fi.
coniūcta. l. Cum autem. §. pe. ff. de edili. edic. Vide
si placet scripta Antonij de Burgos in. c. ad nostrā
repetito. Et per hlc, istud. c. sit textualiter absolu
tum. Ex quo. c. & eius declaratis mouetur & elicie
tur quēstio talis.

VTRVM CENSUS ANNUVS CVM
pacto de retrouēdēdo emptus, possit absq̄
ip̄ius in sortē cōputatione, siue dete
stabilivicio vsurę, siue ad vitam
emptoris, siue perpetuo licite
percipi.

AD cuius quēstionis partes arguitur affirmas
tiue & negatiue. Et primo ad partem negati
uam, Quod est medium emptionis & vēditionis,
non

non
& m
nuu
pecu
let n
cta.
fig.
term
fual
tate
os c
tum
& si
tra
Qu
phil
ver
per
vsur
ptan
pac.
bor
su a
dico
emp
¶
arg
vero
acce
chi.
pecu

non potest esse terminus horum, ex quo terminus
& medium sunt distincta ex. 3. & v. phisic. sed an-
nuus census cōiter fit innumerata pecunia & talis
pecunia est medium seu pretium emptionis vt so-
let not. l. i. ff. de con. empr. & in. l. i. ff. ad Maced. iū-
cta. l. sed etsi. §. pecunię & l. pecunię. ij. ff. de verbo
sig. & i. q. ij. totum, ergo pecunia non potest esse
terminus annui census. ¶ Item annui redditus cē-
suales de nouo constituti, magnam habent vicini-
tatem cum mutuo, vt si emo apud te quinq; aure-
os census annui, pro centū ac si mutuarem tibi cen-
tum, quę mihi reddis per partes, singulis annis,
& si quid vltra centum solueris erit vsura, qa vlt-
ra sortem accedit Luc. vi. & i. consuluit de vsur.
Quod enim parum distat, nihil distare videtur. ij.
phisic. & l. pen. ff. de testa. milit. Sed in solo mutuo
vero vel interpretato, aut palliato, est sedes vsurę,
per iura proxime allegata, ergo annuus cēsus erit
vsurarius. ¶ Item pactum quod inducit votū ca-
ptande mortis ali cuius, nō valet de iure. l. si. C. de
pac. & l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de ver-
borum obligat. & c. ij. de con. pre. li. vi. Sed in cen-
su annuo, ad vitam emptoris constituto, potest vē-
ditor cēsus, optare mortem ipsius emptoris, ergo
emptio talis census non valet.

¶ IN oppositum quo ad partem affirmatiuam
arguitur sic. Nunq̃ reperitur vsura, nisi in mutuo
vero vel interpretato seu palliato, vltra sortē aliqd
acceserit, tu. vi. & d. c. consuluit de vsur. & not. Ar-
chi. in. c. si feneraueris. xij. q. ij. Item Exo. xx. Si
pecuniam dederis mutuo populo meo non virge-
bis eum,

bis eum, quasi exactor nec usuris opprimas. &c.
Sed emptio annui census non est vere mutuū, nec
palliatum. Aliud est enim vendere, aliud mutuare
vt legitur & nota in. l. i. ff. de cōtr. emp. ergo nō est
usurarius. ¶ Item in bonis nostris temporalibus
habemus triplītia bona, videlicet mobilia immo-
bilia & iura in vtrīsq. ff. de rerum di. l. i. & Instit.
de rebus corpora. & incorpora. post prin. Sed pri-
ma duo licite venduntur per totū tī. de cōtr. emp.
ff. & in. cc. de emp. & vend. ergo & retriū licite vē-
ditur. Sed ius percipiendi annuos redditus vel cē-
sus de aliqua re, est illud, quod hic venditur ergo li-
cite & iuste, quia quod iure fit iuste fit. xiiij. q. iij.
quid dicam, & c. ius dictū de verbo sig. ¶ Item
si annuus redditus deprauaretur p hoc quod sibi
venditor reservat ius redimendi eum. Ergo etiam
mutuum deprauaretur per hoc quod mutuarius
tenetur restituere mutuanti rē mutuata, tenet cō-
sequentia, quia in mutuo fit alienatio rei mutuatae
& tñ mutuans reservat sibi ius repetendi eā, in ge-
nere in numero pondere & mensura eandem. ff. de
rebus credi. l. mutuū damus. Ergo reservatio ius-
ris recuperandi rem, non est repugnans alienatiōi
rei vendite, sicut nec mutuatae. Confirmantur prae-
dicta. Si quis emat mercē (id est rem venalē) nullo
pacto de retrouendendo vel retroemendo interue-
niente, & tradatur ei illa merx, ita quod efficiatur
dominus eius. Non est dubium quod vēditor po-
tēa possit emptorem rogare pro facultate redi-
mendi, & emptor poterit ei eam concedere pro
eodem pretio. Igitur etiam a principio contractus
poterit

&c. nec
uare
o est
ibus
mo
stit.
pri
mp.
e vē
l cē
go li
.iiij.
tem
sibi
tiam
arius
t cō
uatē
nge
f. de
o iu
atiōi
pre
ullo
rue
atur
po
edi/
e pro
ctus
orerit

poterit venditor velle illā facultatem habere & em
ptor poterit in hoc consentire, igitur emptio pote
rit fieri cum pacto de retrouendēdo. Et sic questio
est nunc probata vera, prius autem fuit improba
ta relinquitur dubia & decidenda.

¶ In huius. q. decisione talem seruabo ordinem,
primo colligam hypoteses cum distinctionibus iu
ridicis. Secundo inferam cōclusiones cum suis ap
pendicibus respōsiuas, & postremo ad rationes in
oppositum factas respondebo.

¶ Quo ad primum prima hypotesis annuus cen
sus dicitur dupliciter, vno modo formalit̃ & sic est
ius percipiendū bladum, triticum, vinum, oleum,
vel aliam rem vtilem etiā pecuniariam, de re il
la in qua constituitur talis census, pro annua pen
sione, ab ipso venditore & sic capitur in titulo. q.
Et est quiddam incorporale quod tangi non pōt.
Quia est quedam relatio rationis vel voluntatis ad
rem emptā, vt sunt omnia iura, vsufructus, vsus,
obligationes, seruitutes vrbānorum vel rustico
rum, prediorum, ff. de rerum diui. l. i. circa finem
& Instit. de rebus corpo. & in incorp. post princi
piū. Alio modo capitur materialiter, & sic est fru
ctus vel res corporalis aut pensio vel tributū pe
cuniarium, quē & quod certis tēporibus, aut sin
gulis annis, i. post reuolutionem. xij. mensiū, sol
uitur de certis rei prouētib. c. i. de cens. & c. po
tuit de locato. Vnde etiā dicitur menstruus cen
sus qui singulis mensibus redditur, de quo not. in
l. Cū bisextus. ff. de verbo sig. & in l. i. C. in q
bus cau. pign. vel hypo. taci. cōtr. Vbi dicit̃ q̃ vni
uersa

uersa bona eorum qui censentur, i. qui censum seu tributum prestant vice pignorum, tributis obligata sunt. Inde dicuntur censite, i. qui censum prebent, & censores qui censum tollunt. Et agricolę censiti, i. censuales. C. de agric. & censit. li. xi. fere per tot.

SIC ETIAM REDDITVS capitur dupliciter.

VNo modo formaliter & sic est ius, percipiendi aliquam rem temporalem utilem, de eo in quo constituitur talis redditus. Et sic est relatio rationis aut voluntatis creature quę actu suo, aut aliquo signo sensibili expresso vult habere ius percipiendi fructus predij aut domus, aut vineę vel molendini meorum. Si ego ad hoc cōsentio, secundum Scorum in, I. Sententi. dis. viij. q. iij. Nil enim tam naturale quam quod voluntate domini res in alium transferantur. ff. de acqui. re. do. l. tradicio, & regula contractus de reg. iuris. li. vi. Alio modo capitur materialiter, & sic redditus est fructus ipse, vel res corporalis, percipienda pro ipso iure redditus, & sic dicimus clericos leuare suos annuos redditus, vel vendere aut locare alijs. c. vt vestra de loca.

ITEM VTERQ; PRAEDICTVS redditus subdiuiditur varijs modis.

QVidam enim est certus, vt si habes ius percipiendi de predio meo, vel vinea, domo, aut villa mea, duos modios frumenti, aut duos fertones aut certum quid. Quidam est incertus, vt si habes

si habes ius percipiendi tertiam partem vel quartam de prædio meo. Nam incertum est quantum afferet tertia vel quarta pars quolibet anno.

¶ ITEM redditus siue certus siue incertus. Quidam constituitur in persona serui, aut in persona constituentis ipsum. Et potest dici redditus personalis, ut si habes ius percipiendi de meis laboribus & industrijs annuatim, vnum vel duos solidos. Sic quod non constituo tibi illum redditum super aliquare, sed solum super persona serui vel mea. Alius constituitur in re & potest dici realis, ut si constituo tibi censum vel redditum super domo, vinea, vel villa mea, horto vel prædio, l. hñ penes quos & l. domini prædiorum. C. de agricolis & censit. l. xi.

¶ Item alius est redditus fructuarius quo percipimus fructum & res frugiferas viles de aliquo prædio, vel domo. Insti. de vfus. quasi per tot. Alius est pecuniarius, ut est ius percipiendi censum pecuniarium per dominos a suis subditis vel clericorum a suis parochialibus.

¶ Item redditus siue certus siue incertus siue fructuarius siue pecuniarius, subdiuiditur. Quidam est temporalis quidam vitalis & quidam perpetuus. Temporalis qui ad certum tempus durat ut si quis habet ius percipiendi redditus ad determinatos annos. Et iste etiam potest vendi, ut dicitur in cle. de rebus ec. non alie. Si ad modicum tempus, i. minus q̄ ad. x. annos tunc non requiritur solennitas illius cle. in tali venditione. Si autem ad. x. annos tunc requiritur illa solennitas que ponitur ibi & in

& in. c. i. & ij. de rebus ec. non alie li. vi. videlicet
quod premittatur tractatus in capitulo, quod con-
sulatur, an vrget necessitas vel utilitas Ecclesiam,
vel monasterium, taliter iura vel bona eius ad te/
pus vendere, & vt concludatur hoc faciendum ca-
pitaliter, & superioris accedat consensus, & au-
ctoritas. Si igitur talis venditio est admissa a iure
canonico ad tempus, ergo non est illicita. iij. dis.
Erit autem lex, honesta iusta possibilis secundū na-
turam necessaria & utilis. Alius est redditus nō ad
determinatos annos & iste vocatur vitalis seu vi-
talitium, eo quod constituitur ad vitam hominis
de qua incertum est, donec durauerit. Et iste etiam
potest esse licitus si sit cum debitis circūstantijs, de
quo latius infra. Nam sepe vsufructus cōstituitur
in aliquibus bonis vt domo vel horto, propieta-
te remanente apud heredem, & iste vsufructus fi-
nitur morte vsufructuarij & redit ad proprietariū.
Instit. de vsufr. §. constituitur & §. finitur, & c. si. de
pigno. Alius est perpetuus vt si habes ius percipi-
endi pro te & tuis heredibus vel successoribus fru-
ctus vel censum de p̄dio meo.

Et talis redditus perpetuus est duplex. Quidā
enim est redimibilis qui vocatur de retroemen-
do seu de retrouendendo, alias apud nos vulgari-
ter *nawiderkauff*, vt si tibi constitui redditum vel
censum, super p̄dio, domo, aduocatia villa, &c.
Tali pacto vt quādo ego vel successores mei vo-
luerint redimere possint pro eodem p̄tio, tu co-
geris mihi eum retrouendere. l. ij. de pactis inter
emptorem & venditorem compo. & l. si a te. eo. ti.

illud

Alius est irredimibilis vt cum nec ego nec mei heredes possumus illud ius redimere, non quidē absolute, sed sic quod non possum te iure cogere ad retradendum illud ius mihi vel heredibus meis, ar. l. i. ff. de contra empt. Et iste vterq; est etiam licitus si seruētur debite circumstantiē, de quibus infra in 3. hypotesi. ¶ Sed contra hanc primam hypotesin opponitur dupliciter. Primo sic, omnis redditus est res pretio estimabilis, quia aliquādo magni emitur. Sed redditus formaliter captus est relatio, vt supra dictum est. Relationes autem nullo estimantur pretio, ergo redditus non erit pretio estimabilis. Respondetur quod relationes ratione sui pretiose, nō sunt alicuius pretij, sed ratione sui termini ad quem terminantur, sunt alicuius etiam magnę estimationis. Exempli causa te habere dominium huius domus nō est te habere formaliter rem magnę estimationis, nisi ratione termini ad quem refertur illud dominium, videlicet ad domū. Ex hoc sequitur quod ille relationes subiectantur in homine, qd dicitur habere ius redditus sui census seu ipsum redditum vel censum, & terminatur indirecte ad rem, de qua percipiuntur annui redditus census vel fructus, sed directe & propinque terminantur ad ipsos redditus, qd de tali re percipiuntur. Qui autem negāt omnes relationes ponē, omnia entia esse absolute, vel saltem qui negant relationes rationis, aliter dicerent de entitate redditus, dicen. ipsum nō esse aliquid vnū, quoad omnia importata per illū terminum redditus vt pote dicerent. Quod redditus pro per se significato est ipse hō hūs redditus, connoe

C

connotando tamen illum hominem licite exigere
vel recipere illos redditus seu fructus de re illa. Et
idem ipsi dicerent de dominio, de beneficio de ca-
nonia, quę etiam nō sunt aliquid aliud quam quę-
dam iura. Et in quo differāt canonica & prębendę,
vide glo. in verbo receperūt. c. Cum. M. ferrariē.
de constitut. ¶ Secundo obiicitur. Nemo potest
transferre in aliū nisi ipse pręhabeat illud quia ni-
hil dat quod non habet. i. q. vii. Daybertū. Sed cō-
stituens alteri redditum, non pręhabet eum alias
si haberet non constitueret eum, Sol. Etsi non prę-
habeat eum formaliter & expresse tamen pręha-
bet virtualiter. Eo enim quod quis habet domi-
nium directum & proprietatem alicuius rei, cuius
a se non abdicauit ius vtendi & fruendi illa, dan-
do illud alteri, pręhabuit virtualiter redditū eo
quod in tali dominio includitur redditus. Sicut
v usufructus formalis virtualiter includitur, in vso
fructu causali, hoc est, continet in eo tanq̃ in sua,
causa de quo notat. instit. de usufruc. §. i. iūcta pri-
ma glo. & quasi per tot. Sic sol transfert calorem
in hęc inferiora formalem, i. actualem cum ille ob-
tineat solum virtualē. ¶ Sed contra hoc repli-
catur. Ergo vēditor vel cōstitutor census, nō trans-
fert idem in indiuiduo in euentem, quod ipse prę-
habuit, alias cum redditus sit quoddam accidens
iam accidēs migraret de subiecto in subiectū. Cō-
tra illud quod dicitur, accidentia non migrant. l.
quis, ergo casus. ff. de peculi. Respondet nō oportet
quod emptor idem in indiuiduo transferat in
emptorem, quod ipse pręhabuit, maxime in cor-
poralibus,

poralibus, cuiusmodi sunt iura. Insti. de rebus cor
pora. & incor. post prin. Vñ sufficit quod transfe
rat idē in spē. Immo etiam in rebus corporalibus
hoc sufficit. Nam quamuis res ipsa corporalis ea
dē in indiuiduo quē fuit venditoris, efficiatur em
ptoris, tamen non illud idem dominiū in indiui
duo, quod prēhabuit venditor, transit in emētē
sed solum idem in specie, & hoc sufficit. Sicut ig
nis dicitur suum calorem transferre in aquam non
nisi idēpitate specifica. Sic ius emēdi redditiū trās
fertur in emptorē idem specificē, accedēte cōsensu
vtriusq; tā venditoris q̄ emptoris p. l. nec emptio.
ff. de contra empt. & vendi. ¶ Secunda hypotesis
q̄a dicitur in titulo. q. Cum pacto de retrouēden
do emptus, ideo prēsuppono. 3. Primū pacta quē
fiunt in contrāctibus sunt triplīcia, quēdam sunt
contra substantiam cōtractus, vt si in cōtractu mu
tui dicas, mutuo tibi. c. irreuocabiliter, i. nolēs ha
bere ius reuocādi sortem mutuam, hęc enim ad
iectio, seu pactum adiectum, distrahit a vera ratio
ne mutui, & facit cōtractum non esse mutuū sed
donationem. Sicut econtra si dicatur dono tibi. c.
florenos, pro agro tuo qui valet centum, non est
donatio sed emptio vel cōtractus innominatus. l.
do vt des. Quēdam sunt pacta quē fiunt contra na
turam cōtractus. Illa autem dicuntur naturalia
cōtractus, quē comitantur seu consequuntur ip
sum cōtractum. Attamen potest sine eis contra
ctus subsistere, vt in cōtractu emptionis periculū
rei emptę spectat ad emptorem. Sic etiam emol
lumētum. Item quod venditor caueat de euictio

C ij

ne, taliz

ne, talia quippe comitantur contractum emptio-
nis ex natura licet de illis nil sit inter ptes dictū ve-
actū de quo notat in. c. fi. infra eo. ti. Et q̄a ista non
sunt de substantia contractus, ideo illis possunt par-
tes per pactum renūciare, & nihilominus contra-
ctus maneat ratus. Quēdam sūnt pacta cōtra ac-
cidentalīa contractus, i. contra talia quē nec sunt
de substantia contractus, nec naturaliter nata sunt
ei inesse, vt accidentalīa contractus emptiōis, sunt
quod aliquid detur nomine arrarum. Item quod
emptor sit obligatus ad reuendendum rem emptā
quando venditor vel eius hēres voluerit restituito
priori pretio. Item quod proximus agnatus ven-
ditoris possit infra certum tempus pro simili pre-
tiorē redimere. Et his etiam partes possunt expresse
vel tacite renūciare. Quē autem sint substantia-
lia contractus emptiōis & venditiōis. Et quē na-
turalia, & quē accidētalia, ponit Conradus de cō-
tractibus. iij. q. 79. Et dicā infra in sequenti quēstio-
ne latius in secunda hypothesi. Nam substantialia
contractus emptiōis sunt tria, sine quibus esse nō
pōt emptio, primū merx. i. res venalis non quod
requirat existere in rerum natura sed sufficit, quod
sit vel speretur fieri nam & fructus futuri vt semina
nata in terra, & nascentia in futurum, vel pisces
capiendi possunt vendi. Cum etiam spei emptio sit
i. iuris percipiendi rem speratam. l. nec emptio. ff.
de con. emp. Secundū essēcialē est pretium con-
uentum. i. numisma numeratū, non quod actu nu-
meretur sed quod partes consenciant ad certū nu-
merum pecunię. Tertiū est, mutuus consensus con-
trahentiū

trahentiū errori nō pmixtus, de quō in. d. l. nec em
prio, & in. l. iactum rhetis. ff. de actiōibus empti. &
ven. & talibus non possunt partes renunciare, ali
oqui non remanebit substantia contractus empti.

¶ Secundū presuppono pactum de quo in titulo
quest. dicit, cōuentio. inter partes mutua, ita quod
nunc vnus alteri vedit, hoc alius eodem pretio si
bi vel eius successorī retrouēdat ar. l. i. ff. de pac. &
est expressus tex. in. l. ij. C. de pactis inter empto. &
vendit. cō. Et tale pactū dupliciter nominatur, ali
quando nominatur pactum retrouēdendi vel reuē
ditionis, aliquando pactum redimendi seu redem
ptionis. Et ratio est. Quia ex quo tale pactū fit in
ter ementem & vendentem, igitur aliquando for
titur nomen ex parte vendentis, & sic nominatur
pactum redemptionis, quia venditor census vult
habere ius redimēdi, cū se offeret restituere pretiū.
Aliqñ sortiū nomē ex pte emētis & sic sortiū nomē
de retrouendēdo, q̄a emptor obligat se ad retrouē
dēdū huiusmōi cēsū veditōri vel eius heredibus
cū pretium restituerint. **¶** Tertium presuppono,
quod tale pactum in vim redemptionis potest es
se, vel in fauorem emptoris ipsius redditus, ita vt
venditor teneatur redimere, quando emptor vo
luerit, & tale ab hoc cōtractu excluditur, fit enim
in fraudem vsurarum p. c. ad nostram repetitū, vbi
ponderatur quod venditori non licebat recupera
re rem qñ ipse velit videlicet ante septenniū, quis
tunc plus p̄sumentur contractus mutui, vel pi
gnoris, quam venditiōis. Nam secundū Panor. in
c. insinuante infra qui cleri vel voneñ. mat. contra.

Vbi pactum est contra naturam cōtractus & im-
propriatur aliquibus verbis, potest transire in ali-
um, contractum, sit interpretatio alterius contra-
ctus, sicut in casu proposito. Aut tale pactum ap-
ponitur in fauorē venditoris vel sui heredis, vt si
bi liceat redimere quando cūq; velit, & non ipsi
emptori, & hoc est licitum quia sapit pietatem &
humanitatem, vt venditor rem rehabeat restituto
pretio, iuxta pactum appositum. Vnde potest ali-
quis emere licite & iuste censum seu redditum an-
nuū, iuxta notā p̄ Panor. post Osti. Innoc. & alios
doct. cōiter in. c. i ciuitate, de vsu, & hoc siue iste an-
nuus redditus constituatūr ex redditibus alicuius
fundi, videlicet domus horti vineę vel aduocacię,
siue ex laboribus & industria libere persone, vel ser-
ui in perpetuum, vel donec redemptus fuerit. Nec
potest dici quod talis emptio sit vsura. Eo quod
vsura consistit solummodo in contractu mutui ve-
ri vel interpretati aut palliati, libere & spe lucri pri-
cipaliter facto, vt notat in. d. c. Consuluit de vsur.
vbi inducitur illud. Luc. vi. mutuū date, nihil in-
desperantes. Sed in casu nostro in veritate nullum
interuenit mutuum, ergo licitū est isti emptori pe-
tere annum censum, tanq̄ rem propriam per ip-
sum emptam. Exemplum de mutuo interpretato
seu palliato. Si quis vendit rem puta pannum, cē-
ram, vel plumbum aut aliam mercē pluris q̄ nunc
valeat, eo quia differt solutionem ad certum tem-
pus, peccat vsurę peccato, nisi dubium sit, an tem-
pore solutionis valor seu pretiū rei erit variatū, &
venditor non erat vēditurus tempore quo vendi-
dit, quia

dic, quia petinde est, ac si tempore venditionis accepisset pretiū, & illud implicite mutuasset emptori, ad tempus solutioni dilatū iste est casus, d. c. in ciuitate de vsur. Exemplum in permutatione aliquis ad preces vicini tradit ante messem frumentum vetus, vt sibi restituat nouū post messem, & scit verū similiter carius frumentum tunc fore post messem, committit vsuram eo, quod implicite mutuauit illud frumentum ante messem spe lucri. Secus si esset dubium an valor frumēti ascenderet post messem. Expectare etenim debiti solutionem est implicite mutuare, & ita ratione temporis quo expectat aliquid vltra sortem percipere, est vsuram committere, vt solet notari in al. c. in ciuitate, & in. c. nauigandi de vsu.

QVOD AVTEM LICEAT

emptori percipere annuū cēsum pbat.

CVI licet quod est plus, non debet non licere quod est minus. ff. de reg. iuris. l. nō delet, & reg. cui licet eo. ti. li. vi. Sed licet alicui emere totam possessionem vel eam recipere in emphiteosim & ea vti frui vt in. c. potuit de loc. & c. de iue emphiteo. per tot. Ergo licebit annuum census qui est pars illius possessionis eidem emere & eo vti frui, siue ille census sit ab antiquo siue de nouo institutus, in illa possessione seu fundo. Qui enim potest totum, potest & partem illius totius ar. l. quę de tota. ff. de peti. hered. & c. pastoralis. §. item cum totum de offi. deleg.

Nec ob, quod iste emptor tractu temporis percipere poterit plusq̃ exposuit p pretio. Quia hoc

C iij

potest

potest etiam euenire in contractu emptionis vel in
contractu emphiteotico. Nam si emi domum vel
vineam centum florenis iuxta valorem presentis
temporis. Quid si sub tempore percipiam de ea
eisdem centum florenos, & nihilominus eam ven-
dam centum & quinquaginta florenis certe non
sum usurarius, quia de re vere empta licite fru-
ctum percipio. Item iste emptor census exponit se
periculo. Quia forte venditor efficietur inops &
sic censum non soluet & ita erit actio inanis contra
eum. c. olim. ij. de resti. spolia. Et per hoc dicunt doct.
quod in actione empta puta si habes actionem ad
mille contra debitorem non esset peccatum si emerem
eam pro octingentis. Tum quia hic est vera vendi-
cio & expono me periculo. Cum dubius sit euentus
litis. c. fraternitatis in fi. de frig. & male & l. qd
debetur. ff. de pecul. Tum quia ille debitor possit
effici pauper vel fugere. Vnde dicit text. in l. minus
ff. de reg. iuris, minus est actionem habere quam r.
Si autem aliquis venderet quinque pro centum super
domo vel agro & non possit colligere annuaria
nisi quatuor, talis emptio census esset illicita. Quia
non posset rite dici vendicio annui redditus, cum
illud plus non esset in rerum natura hec ex Panor.
paucis interiectis in al. c. in ciuitate.

TER TIA HYPOTESIS AD HEC

quod contractus emptionis de retrouen-
dendo sit licitus requiruntur nouem cir-
cūstantiæ seu condiciones obser-
uandæ.

Prima

Prima quod res sit fructifera in qua emittit redditus. Secunda quia numeretur pecunia irrecurperabiliter seu irreuocabiliter & irrepetibiliter ex parte emptoris. Tertia quod detur iustum pretium. Quarta quod potestas redimendi sit libera apud venditorem. Quinta quod emens suscipiat in se periculum contingens. Sexta quod emptio non sit in fraudem vsurarum. Septima quod emens non teneatur mutuare vendenti posito in extrema vel arcta necessitate. Octaua quod transferatur dominiū in eumentem. Nona quod sit persona cui competat emere talem redditum pro suo victu. Prima igitur circumstantia est quod talis redditus fundetur in re fructifera, cuius vsus non sit ipsa consumptio, ita quod talis sit res fructifera cuius vsus potest a dominio separari, vt predium, ager, molendinum, castrum equus homo liber, seruus & his similia vnde in vino oleo frumento tritico dum sunt in promptuario collecta & in alijs que vsu consumuntur. i. quarum vsus est ipsa consumptio, non potest constitui ius letandi redditum, quia talia non habent vsum a dominio distinctum, quando enim consumitur triticum vel vinum nihil etiam domini superest. Siue sunt res mobiles vt oues, boues, serui ancille capitulum vniuersitas fraternitas monasterium. ff. de statu ho. per tot, & ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris siue immobiles vt agri prata stagna nemora & similia. Vnde Ioseph constituit Pharaoni partem frumentorum ex agris Egyptiorum Gen. xlvij. siue sint res incorporales, vt iura, puta usufructus emphiteosis, ius eundi per alienum

C v

fundum

fundum vel pecora ad aquam impellendi, vel ius
non officiendi luminibus vicini, & similia, de quib.
hirs. Instit. de rebus corpora. & incor. per totum &
Instit. de usufructu, de usu & habit. hec omnia iura
possunt emi, ad tempus vel in perpetuum, dum
modo sint pretio estimabilia, quod dico propter
res sacras, religiosas, & eis intrinsece annexas, ut
sunt gratia, Ecclesie sacramenta & similia, que estimationem
temporalem non recipiunt. l. sacra loca.
ff. de rerum diui. Et que diuini iuris sunt in nullius
bonis esse possunt. l. i. ff. eo. ¶ Secunda circumstantia
est, quod emens redditum, det pecuniam irreperibiliter
ita quod non habeat ius repetendi eam.
Et per hoc differt a mutuo. Quia in mutuo dat pecuniam
vel mutuū reperibiliter, quam & quod mutuans
sub eodem numero pondere & mensura, in eodem genere
licet non in eadem specie. i. indiuiduo, repetere potest. l. ij. ff. de rebus cre. Et per hoc soluitur
illa obiectio, quam mihi vnus ex nobilibus proposuit.
Sicut (inquit) lupus qui reperiendo equum, dicit in nostro
vulgari kon dicens non es tu kon, sed okun, & deuorat equum
pro pisce. Ita vos censum redemptionis, appellatis
emptionem, & tamen est mutuum, quia a centum florenis
percipitis annuatim quinque sub usuris. Et totum, tam
censum quam summam capitalem deuoratis. Nam quia
iste non intellexit substantiam contractus emptionis,
& substantiam contractus mutui, idcirco putauit ista
duo esse eadem scilicet emere pro centum, & mutuare
centum. Nam contra substantiam mutui est irreperibilitas,
seu irreuocabilitas, l. mutuū damus. ff. de rebus cre.

bus ere. si certumpet. ¶ Tercio circumstantia est.
Quod sit iustum pretium, non sic quod sit adequa
tio pretij ad rem emptam precise secundum com
munem rerum estimationem iuxta. l. pretia rerum
ff. ad legem fal. Sed sic quod attento onere redimi
bilitatis illius census, paulo minoris res veneat. i.
vendatur ratione illius oneris. Onus enim rei, est
pars pretij. l. fundi partem. ff. de contra empt. sed re
uendicio seu redimibilitas mercis, quando vendi
tor voluerit, est onus ipsius rei vendite, ergo est
pars pretij. Et sic res, potest minoris emi. Non suf
ficit tamen quelibet modicitas pretij, ne sit iniusti
cia sed paulo minor quam res valeat. Quod pro
batur sic. Tum quia minus valet res alicui, quan
do in ea habet imperfectum & minus liberum do
minium, q̄ si habeat plenū & perfectum. Sed sic
est de reditu redimibili, quem emens cogitur reue
dere, dum venditor vel eius heres voluerit. Et da
to quod vendens, nunq̄ de facto redimat, tamen
ga hoc latet emptorem, ideo eius animus aliquā
do heret & vacillat, adeo quod q̄q̄ minus cū
rat, vel colit agrum vel vineam. Tū etiam quan
to plus venditor, exiit se dominio rei vendite, tā
to carius potest eam vendere, & emptor emere, &
ecōuerso. Quanto minus se exiit dominio rei vē
dite, tanto eam remissius debet vendere, pretia em
rerum variantur iuxta pacta hominum, & tempo
rum condicionem. l. pretia. §. vnico. ff. ad. l. aquil.
Sed sic est in his contractibus redimibilibus, quia
minus se exiit venditor dominio, eo quod apud
se retinet ius redimendi, ergo &c.

Que

¶ Quę autem sint iusta pretia rerum recurrendū
est ad communem estimationem, hominum & lo-
corum cōsuetudinem, vnde dicitur in al. l. Pretia,
rerum, non ex affectu, nec vtilitate singulorum,
sed cōiter funguntur. i. cōi opinione estimant. Nec
obstat quod dicitur. Res tantum valet, quanti vē-
di potest. Quia debet intelligi, quanti potest ven-
di, cōi hominum estimatione & non secundū affe-
ctionem singulorum. Vnde si filium naturalē tan-
tum, pater estimet maximi ex affectu, non tamen
emittitur vt filius talis, sed vt homo, cōi estimatiōe
regionum & hominum. d. l. pretia. Non enim ea-
dem sunt apud nos cari pretij, quę apud indos
vt puleyū pipere pretiosius. 93. dis. legimus. §. sed
dices. ff. quod certo loco. l. ideo. Immo eadem res
vno tēpore emittitur vili pretio, alio pretiosiori. Eo
quod omne quod regulatur tempore variatur se-
cundum tempus, vt in al. §. vnico. Sed omnes res
temporales regulantur tempore, ergo, &c. Vnde
aliquando fuit iustum pretium, xv. marcis, vnam
emere, aliquando decem vel. xij. marcis vnam eme-
re, vt declaratur in duabus extrauagantibus vna
Martini. v. alia Calixti. 3. Quarum quelibet inci-
pit Regimini, nunc autem cōiter iustum pretium
putatur, xx. marcis emere vnam vel centum mar-
eis emere quinq; marcas, ita quod pensio multipli-
cata saltem per. xx. annos, ascendat ad totalem esti-
mationem & summam rei sic venditę, vt est rex. in
autem de non alie aut permut. rebus ecclesię. §. Si
vero alicuius ecclesię, colla. ij. iūcta glo. in ver. cō-
putatis, & in auten. perpetua. C. de sac. sanc. ecclesi-

iuncta

iuncta glo. in ver. iusta. Et sequitur Barth. in. l. ij. C
de iure emphit. Et Barrholome. Cepola Veroneſi.
¶ Quarta circumſtantia. Quod facultas redimens
di redditum ſit apud vēditorem, vel eius heredes.
Nam ſi emptor vellet apud ſe habere facultatem
redimendi, longe eſſet eius conditio melior, q̄ vē
ditoris, & ſic eſſet iniq̄ emptio, niſi emptor vellet
reſtituere fructus perceptos cum omnibus accēſi
onibus vel eos in ſortem computare de quo in. c.
illo vos de pigno, & ibi Panor. ¶ Si obſtias cō
tra prædicta. In vera emptione debet eſſe æqualitas
obligationis emptoris venditori & vēditoris em
ptori eo quod contractus eſt vltro citroq; obliga
torius. l. labeo. §. contractum. ff. de verb. ſig. Quia
alias non ſeruaretur æqualitas in contractu, quod
eſt contra iuſticiam commutatiuam. Sed hic nō eſt
iſta æqualitas, eo quod emptor eſt obligatus ad re
ſcindendum contractum ad nutum venditoris ſed
non e contra, vt nunc premiſi, ergo eſt contra iuſti
ciam Sol licet emptor ſit grauatus illa obligatio
ne, & nō venditor, tamen e contra venditor eſt gra
uatus alia obligatione, qualibet eſt emptor. Nem
pe quod venditor tenetur annuatim dare emptori
penſionem. Emptor autem poſt prætium ſolutum
per venditorem, non tenetur quid dare venditori.
Secundo dico ſi emptor dicit ſe eſſe grauātū in ob
ligatione reſtituēdi mercem. i. rem per eum emptā
redimibiliter. Ecōtra releuatur, quia recuperat præ
tium, & nihilominus retinet omnes fructus medio
tempore perceptos. Vnde ſicut emptor eſt obliga
tus reuendere redditū ſeu cēſum, ſi vēditor petit,
ita ven

ita vēditor est obligatus restituere pretium, si vult
rehabere mercē, alias si vult liberari a redditu per
soluēdo. Et sic est vterq; in aliquo grauatus equali
tate in genere. Et per hoc seruatur equalitas in ge
nere ipsius contractus. ¶ Quinta circumstantia.
Quod emptor census, suscipiat periculum in se rei
sibi obligatę in censu. Ita quod si incēdio naufrā/
gio, vel hostilitate vastatur, eo magis si culpa em
ptoris, tunc tenetur subire periculum, pro rata cen
sus. Verbigratia, si domus, Vineā vel Molendī
num censuale, valet tricentos aureos, & ego tan
tum recipio quinq; annuatim, centum aureis em
pta, teneor dare tertium grossum ad fabricam, &
venditor census. ij. grossos, stante ista suppositio
ne, quod domus tantum valeat tricentos aureos.
Ratio horum est quia dominium illorum quinq;
aureorum pro redditu emptorum est translatū in
emptorem, ideo debet pati damnum in censu pro
rata damni, iuxta arbitrium bonorum virorū &
presertim iudicis spiritalis, cuius est de huiusmo
di redditibus cognoscere, postq; res censualis est de
structa in parte vel in toto nisi forte talis domus,
locaretur viginti aureis plus minusue. Et tunc cō/
paretur rata prouentū ad locationis quantitatē.
¶ Sexta circumstantia. Quod talis contractus nō
sit in fraudem vsurarum. Pro quo notatur, qd du
plex est vsura. s. vera & presumppta. Vera vsura fit
in mutuo vero, quando aliquid accidit vltra sor
tem mutuatam, vt si mutuo tibi. x. & exigo a te.
xi. illud vnū dicit vsura vera materialiter. c. putant
& c. pleriq; xiiij. q. iij. & in cōtractu redemptiōis,

non

non solum non oportet esse usuram verā, sed nec
esse potest, quia alias iam non esset emptio. Pre-
sumpta autem usura fit in contractibus palliantibus
mutuum interpretatum. Sicut symonia positi-
ua. Nam sicut Papa potest damnare contractum
symoniacum, qui in re & de lege diuina vel natu-
rali, non est symoniacus, puta statuēdo quod qui
facit illum contractum, puniatur pena symoniaco-
rum. Et tūc ille actus dicitur symoniacus lege po-
sitiua ar. c. si quis obiecerit. l. q. iij. Sic potest alius
quem contractum prohibere sub pena debita usu-
rarijs, & eū factum punire, eo quod maligni vti-
tur eo, ad palliandū usuras. Et tunc dicitur ille cō-
tractus, presumptiue usurarius non quia sciretur
certe, quod esset usurarius sed quia Papa propter
abulum eorum, presumit contractum talem esse
usurarium, & procedi vult contra tales presum-
ptos usurarios, sicut contra veros, vt dictum est in
primo notabili. §. in. c. ad nostram repetito.

¶ Vnde contractus redimibilis presumitur esse
usurarius ex his coniecturis. Prima quod interue-
niat tenuis modicitas pretij cum redimibilitate vt
§. dictum est in tertia circūstantia. ¶ Secūda pre-
sumptio, si emptor alias consuevit exercere usu-
ras vt in. c. illo vos de pigno. Tertia si a principio
contractus ipse vēditor petiuit sibi mutuari tan-
tam pecuniā de emptore, sed emptor recusauit &
cōuertit se ab cōtractū emptionis, dando tā mo-
dicum pretium quod volebat venditor mutuare,
& tūc presumitur facere in fraudem usurarū. Se-
cus si dedit iustum pretium, sub pacto de retrouē-
dendo,

dendo, vt in. c. ad. nostram repetito. Quarta quan/
do cum enormi modicitate pretij & irredimibili/
tate concurrit pactum, quo emptor vult, vt ven/
ditor nō possit redimere nisi post certos annos ela/
psos & non ante ea. Quod Papa ponderat in. d. c.
ad nostram repetito quia ibi non licebat redimere
quandocunq; veller vēditor, sed a septennio vsq;
ad nouennium vt dicit ibi tex. ¶ Septima cir/
cūstantia. Quod vēditor mercis seu redditus, nō
sit pressus tanta necessitate in qua emptor tenere/
tur ei mutuare gratis de p̄cepto. Nam tunc si eti/
am emptor det iustum pretiū, & omnia debite re/
quisita ibi cōcurrant, tamen deprauabitur emptio
vel saltem emptor peccabit mortaliter, nolendo
mutuare sed vendere.

PRO QVO NOTA CAS VS

in quibus tenetur quis proximo suo mu/
tuare, sicut & elemosinam dare.

Primus quando homo habet superfluum per/
sone suę & suorum qbus tenetur providere
& proximus indigens est constitutus in extrema
necessitate, tūc tenet talī mutuare de p̄cepto Luc.
vi. mutuū date, & r. loā. iij. Si quis habuerit sub/
stantiam huius mūdi, & viderit fratrem suū ne/
cesse habere & clauerit viscera sua ab eo, quomo/
do charitas dei manet in eo. Et casus extreme ne/
cessitatis est iudicāndus quando apparent signa p/
babilia futurę necessitatis in pximo nostro ita qđ
posset periclitari vel mori, nisi ei subueniat. Non
enim expectanda est extrema necessitas quia tunc
forte iam natura hominis indigentis nō posset iu/
uari

uari secundum To. in. 4. dis. xv. Et hoc est quod di-
cit canon pasce fame morientē, quisquis enim pa-
scendo hominem seruare poteris, & non paueris
fame occidisti. 8 6. dis. pasce. Illud autem dicitur
superfluū persone, quod non est necessariū ad su-
sistentationem vitę, sic quod eo sublato adhuc ho-
mo habet quibus sufficienter persona sua in vita
sustentetur. Illud vero dicitur superfluum status
seu dignitatis quod non est necessarium ad tenen-
dum statum congruentem illi persone, sic quod et-
iam illo sublato adhuc talis homo habet alia, qui-
bus potest sufficienter tenere suum statū unde rex
habet multa, quę sunt superflua persone suę quia
persona sua non indiget tantis bonis quę tñ sunt
necessaria eius statui regali. ¶ Secundus casus est
quando homo habet superfluum persone suę &
suorum quibus tenetur, licet illud non sit super-
fluum persone suę & suorū quibus tenetur, licet
illud non sit superfluum status, immo est necessa-
rium ad decentiam status sui & familie seu suorū,
& proximus indigens, est in extrema necessitate,
tunc tenetur ei subuenire. Et puto esse verū. Quia
decentia status non est preferenda vitę proximi,
licet Tho. 22. q. 32. ar. 6. videtur dicere quod iste
casus sit consilij. ¶ Tertius casus est. Quando ho-
mo habet superfluū tam persone quam status suę
& suorum quibus tenetur subuenire, & proximus
est constitutus in arcta necessitate seu graui & no-
tabili celeriori tamē extrema. Et tunc non videtur
simpliciter diffiniendum quod in hoc casu sit mor-
tale si non mutuauerit, tamen probabiliter vide-

D

cus

etur dicendum q̄ in tali casu sit obligatio sub peccato
na peccati mortalis, nisi reseruaret magis indigen-
tibus, vel etiā eque indigentibus propinquis uel
dignioribus, quia sic excusatur a mortali. Vnde
Durāndus doctor dicit illam auctoritatem, i. Ioh.
iij. Qui habuerit substantiam huiusmodi, &c. in-
telligendum etiam de necessitate nō extrema dū
modo sit digna. Qui enim habet superflua & non
mutuat indigēti, vel non dat elemosynam petē-
ti, qui est in magna necessitate, & non proponit
melius dispensare, peccat mortaliter.

¶ Quartus casus, in quo tenetur q̄s mutuare pro-
ximo sub peccato mortali, vt si quis nullū super-
fluum habet immo quicqd habet, est necessarium
personę suę & suorum tamen ille non est in extre-
ma necessitate, proximus vero in extrema, tenetur
ei mutuare. Quia & si talis habēs dando patiat
penuriā aliq̄ nō tñ deficit nec moritur, sicut proxi-
mus extremisans necessitate, modo vitę proximi
non sunt preferenda bona nostra temporalia.

¶ Quintus casus, si homo habet superfluum per-
sonę tantum, & proximus patiat necessitatem
non extremam, sed arctam, tenetur illa mutuare.
Vnde talis patiens si propter necessitatem magnā
famis aut nuditatis furatus fuerit cibaria vestē vel
quid vile, prout apostoli euellebantur spicas eū-
tes per agrū alienum, & esuriē, manducabāt, &c.
Math. xij. Non videtur peccare mortaliter. Quia
in necessitate omnia sunt cōia. xlij. dis. c. i. & nota-
tur in. c. si quis propter necessitatem famis, de fur-
tis. **¶** Sextus casus nō videtur probabilis, quod

sit mor

fit mortale non mutuare, ut si homo habet super
fluum utriusque, tam persone quam status, & proxi
mus patiatur necessitatem, non extremam nec ar/
etam, sed communem, non videtur probabile, quod
sit mortale, non mutuare, ex quo non tam notabi
liter proximus leditur ex ommissione mutui, si non
nisi cōi necessitate indiget. ¶ Et licet dives sub
nulla culpa obligaretur ad eleemosinam dandū
patientī talem necessitatem in aliquo casu ut pu
ta, est aliquis patiens cōem necessitatem qui forte
est indignus eleemosyna, qui etiam nollit sibi da
re eleemosynam. Tamen ex hoc non sequitur, quod
dives non teneatur sub culpa mutuare tali. Nam
minus est mutuari quā donare. Et adeo minus, quod in
dignus eleemosyna, sit dignus mutuo. Et per con
sequens stat, quod dives denegando tali eleemosy
nam in nullo peccaret. Qui tamen denegando ei
dem mutuum peccaret. ¶ Octava circumstantia
quod in e mentem sit translatio dominij, siue ple
ni, siue utilis, siue totius, siue partis. Nam non sem
per plenum dominium venditur in contractu de
retro vendendo, sed aliquando pars, & secundum
hoc pretium erit moderandum, dominium itaque
rei vendite eo modo quo venditur plene transfer
tur in e mentem sicut pretium in vendentem. Si ve
ro dominium non plene sed sub certa limitatione
venditur, transit quidem in e mentem sed tamen sub
conditione qua venditur, pretium vero si iustum
fuerit transfertur simpliciter in vendentem.

¶ Hic esset dicendum de dominio. Quia quoda
dam est plenum, ut apud eum qui habet proprie

Dij

catem

tatem & possessionem rei, in qua omni modā habet potestatem disponendi alienandi, &c. sine requisitione alicuius, Quoddam directum, sed non plenum, & apud dominum villę, est dominiū directum ipsius sculterię vel aduocacię, sed non plenum, quia non capit fructus & prouentus de eis dominium autem vtile tantum est apud vsufructuarium, quia percipit commoda rei vsufructuarię, sed non potest eam alienare sine consensu proprietarij, seu dñi directi, vt scultetus aduocatus emphiteota & sic de alijs. Sed de his alias latius.

¶ Nota & vltima circumstantia. Quod sit persona conueniens ad emendū pro victu suo tales redditus. Non enim licet neq; conuenit quibuscumque tales emere redditus pro seipso, vt viuat de eis, nisi pro sustentatione cultus diuini & religionis ac pauperum & eis inseruientium. **¶** Pro qua ponitur. **¶** Quarta hypotesis vt constitutio redditus sit licita non tantum ex genere, sed etiam positue requiruntur debite circumstantię, ex quibus ipsa, vltra bonitatem genericam, nata est reddi bona, bonitate circumstantiali positue. Inter circumstantias autem prima & potissima, est circumstantia finis. Vnde redditus debet cōstitui propter sustentationem quinque generū personarum tanq; propter causam finalem. **¶** Prima est eorum sustentatio qui alijs pręsunt in spiritualibus, vt sunt Prelati, ecclesiastici, plebani, predicatorum, & hii qui Sacramēta administrant ac cultui diuino inserviunt. Nam nil est illicitum quod a deo & ipseus lege pręcipitur, iuste quippe sit, quod auctore

pretore

pretore sit. l. iuste. ff. de acqui. pos. ergo nō iniuste (immo magis iuste) quod auctore deo fit. Sed deus in vtracq; lege præcipit eos (qui stant, vt ministrent, nomini domini pro populo) sustentari. Nā numerorū. xviij. præcipit Leuitis quod darēt decimam decimarum sacerdotibus, inter quos erant summi pontifices, & filijs Israel præcipit quod darent primicias tā terrenascentiū quā animalīū, sacerdotibus & partem lanarum ex tonsione ouium. Item deus ordinauerat sacerdotibus partem in sacrificijs, votiuis pacificis & oblationibus vt patet Deuter. xviij. & numer. xviij. Et illa sustentatio prælatis debita designabatur per illud legis preceptum. Deute. xxv. Non obligabis os ouis tertentis in area fruges tuas quam auctoritatem etiam Paulus. Cor. ix. adducit ad illū sensum, vt per bouem intelligatur prædicator verbi dei, dicens. Nūquid de bobus est cura deo, an propter nos hæc utiq; dicit, subiungens. Si nos vobis spiritualia seminamus magnum est si nos carnalia vestra metamus, quasi. d. non est magnum, immo incomparabiliter minus, quia anima plus est quā esca. Luc. xij. Et quod debeatur, talis sustentatio præsidentibus Ecclesię, Paulus vltra scripturam veteris legis, inducit quatuor similia ibidem dicens. Quis militat suis stipendijs vnquam? Quis plantat vineam & de fructu eius non edit? Quis pascit gregē & de lacte gregis non manducat? An nescitis qm̄ qui in sacrario operant, quę de sacrario sunt edūt. Et qui altari deseruiunt, cum altario participant.

¶ Si dicas, tamē dicit Paulus ibidem. Quod ego

D iij

nullo

nullo horum usus sum. Respōdeo dicit, sed mox
subdit rationē dicens. Nō ideo scripsi hęc, vt ita fi
ant in me, quasi dicat, hoc ius ligat vos erga me
& prelatos sed erga me nolo, quia ego sum contē
tus mercede Christi ex euangelio quod prædico
sine sumptu temporali. Sed omnia sustinemus ne
offendiculum aliquod demus Euangelio Christi.
S. Paul. Item ad Gala. vi. Cōmunicet autē se is qui
catechizatur verbo ei qui se catechizat, in omi
bus bonis. ¶ Secunda persona est eorum q̄ pro
alijs vacat orationibus publicis & laudibus di
uinis, ac alijs ecclesię obsequijs, per quę eos qui
terrenis incumbunt adiuuant, tā quo ad vtilia ani
mę, q̄ corporis, sicut sunt alię ecclesiastice persone
inferiores & religiose vtriusq̄ sexus. Quod pro
batur lege diuina & naturali diuina, tam veteris
q̄ noui testamenti. Nam dominus Leuit. vlt. Nu/
mero. xviij. Deuter. xij. xiiij. & 26. præcipit. xij.
tribus Israel, vt decimę darētur tribui leui, quę
tūc erat sacerdotalis tribus, laudibus diuinis & ob
sequijs intendēs. Et erat diuisa in. iij. Choros pro
ut legitur. ij. palip. 23. Nā aliqui eorum erant can
tores in tabernaculo vel templo cantant. propheti
as in musicis instrumentis cytharis cymbalis & psal
terio, alijs erant ianitores ecclesię & sacristę, aliqui
erant deputati ad adiuuandum sacerdotes in de
trahēdo pelles ab animalibus sacrificandis, & la
uādo hostias, aliqui erant Doctores & iudices po
puli, vt docerent populum & iudicarent in causis
emergētibus. Vnde Deute. xij. & xiiij. dicit domi
nus Caue derelinquas leuitam in omni tempore,
quo

quo versaris in terra, quia non habet aliam partem
in possessione tua. Et numero. xviij. Nihil aliud pos-
sident, decimarum oblatione contenti, quas in
usus, eorum & necessaria separavi pro ministerio
quo seruiunt mihi in tabernaculo, hec fuerunt in
umbra legis. Sed quia clerici noue legis, seruiunt
in tabernaculo Christi, ubi lux successit umbræ,
& veritas figure igitur sunt sustentandi a populo.
Quod dauid Psal. lxxx. innuit dicens. Sumite Psal-
terium & date tympanum. i. accipite spiritualia sup-
ple ab illis qui vobis prestant, & pro vobis in eccle-
lesia deo seruiunt, & date eis temporalia. Quod
Paulus in noua lege docuit. I. Cor. ix. dicens si nos
vobis seminamus spiritualia, &c. vt supra. i. admi-
nistramus sacramenta ecclesie. Et obsequia ac ora-
tiones publicas deo pro vobis impedimus. Idem
probat per lege naturæ, & de iure gentium, quo sa-
cerdotibus prouidebantur necessaria per populum.
Nam Pharaon Rex Aegypti iussit preberi tempo-
re famis frumenta sacerdotibus de publicis & re-
galibus horreis nec cogebantur sacerdotes, vt ce-
teri ex populo sua preda vendere aut seruitutibus
onerare, vt legit. Gen. xlviij. &c. non minus de im-
muni ecclesie. Sed eadem est ratio, vel maior in mi-
nistris ecclesie Christi. Ergo eadem debet esse legis
dispositio. c. translato de. Constit. cum ibi not. etiam
de similibus idem sit iudicium. v. dis. ad eius
vero. ¶ Tertia persona est eorum qui vacant stu-
dio scientiarum speculatiuarum & practicarum,
humano generi vtilium & reipub. necessariarum, vt
sunt scientie, theologie, iurium artium liberalium

& medicine, & aliarum per quas mundus iste illumina-
minatur. Quod probatur primo quia studiosi in
Aegypto habitis vite necessarijs ceperunt philoso-
phari vt dicit Aristotiles primo methaphisice et hec
necessaria ministrabantur eis ex fisco publico. Tū
quia totum genus humanū indiget doceri, vt de/
clinet a malo & faciat bonum. Ps. 36. Quia ma-
lum nō pōt euitari nisi cognitū. Sed talis doctrina
& cognitio non pōt haberi, nisi a viris speculatio-
nis sciētia adornatis. Sed quomodo tales viri possunt
esse scientijs illuminati si incumberint labori-
bus temporalibus, nisi haberent sustentationē tem-
poralem aliunde, pro victu, libris & statu necessa-
riam. Et certe non decentius q̄ ex redditibus pub-
licis institutis, vsit in vniuersitatibus generalium
studiorum, vel alias. Nam sicut in vno corpore na-
turali multa membra habemus, nec tamen omnia
eundem actum habent sed sibi inuicem congaudent
& compatiuntur. Nec debet vnum membrū alteri,
opera tua non indigeo vt dicit Paulus Ro. xij.
& i. Cor. xij. Ita multi sumus vnū corpus in Chri-
sto, vt ergo hoc corpus habeat oculos illuminatos
indiget viris Doctis qui alios illuminent, & vt
pro patribus nascantur filij docti, requiritur vt ta-
les habeant redditus pro necessitate. Hinc est quod
ecclesia, Cathedralis prouidere debet Magistro de
beneficio seu prouentibus qui clericos eiusdē ec-
clesiē & alios pauperes doceat vt dicitur in. c. i. de
magi. Et similiter theologo Doctori prouideat in
redditibus ecclesiē, qui Christiani fideles instruat. c. ga-
nōnullis eo, ti. Et prelati seu capitula tenentur mit-
tere scholares

teſe ſcholares dociles ad ſtudia theologię qui in
abſentia redditus ſuarum præbendarum percipiunt,
& ſi eis non ſufficiunt debent eis prælati & capitulo
providere. c. ſuper ſpecula eo. ii. Tum etiã,
quia reſpublicę non poſſunt rite & recte gubernari,
niſi a doctis & prudentibus, qui intendant ciues
ſuos facere virtuoſos vt dicit Ariſtoti. i. & x. Aethi-
corum. Sed hoc fieri rectius non poteſt, niſi per
eos qui doceant quid rectum & quid obliquum,
quid iuſtum, quid iniuſtum quid verum, quid fal-
ſum. Cuiusmodi ſunt, omnes ſcholaſtici ſtudijs li-
beralibus operam dantes, igitur talibus eſt prou-
dendum de cõibus redditibus. Vita enim homi-
nis ſine literis mors eſt & viui hominis ſepulchrũ.
Vnde Sapiẽ. vi. dicitur, Multitudo ſapientium ſa-
nitas eſt orbis terrarũ. Et melior eſt ſapientia, q̃ vi-
res, & vir prudens q̃ fortis & Prouer. xi. Salus vbi
multa cõſilia, hinc eſt quod Federicus Imperator
penſitans quę utilitas proueniat mundo ex ſtudio
literarum, habito cõcilio tam ſpiritualium quam
ſenatorum ſuorum, priuilegia ſcholares ad ſtu-
dia literarum non prohibita peregrinãtes, in au-
ten. habita. C. ne filius pro patre, dicens ſancimus
vt ſcholares & maxime ſacrarum literarum pro-
feſſores, ad loca in quibus literarũ exercentur ſtu-
dia, tam ipſi q̃ eorum nunciũ veniant, & cũ eis ſe-
cure habitent. Quorum ſcientia totus mundus illu-
minatur, ad obediendum deo, & nobis eius mini-
ſtris vita ſubiectorum informatur, eos quãdã ſpe-
ciali dilectiõẽ ab omni iniuria defendamus. Quis
enim eorum nõ miſereatur, qui amore ſcientię fa-

et exules, de diuitibus pauperes, semetipsos exinan-
niunt, vitam suam multis periculis exponunt, &
a vilissimis sepe hominibus, corporales iniurias
sine causa perferunt. Ideo decernimus, vt nullus de
cetero tam audax inueniatur, qui aliquam schola-
ribus iniuriam inferre presumat, Nec ob alterius
eiusdem prouintie delictum, aliquod damnum eis in-
ferat. Scituri contra veniunt, quod in quadruplum
dana resarcient, dignitate sua carebunt & infamia
notabuntur. Verum si litem scholari inferre velit
super aliquo negotio. Coram domino legum, vel
magistro suo, vel ipsius ciuitatis Episcopo cum con-
ueniat, quod erit in optione scholaris, vt ubi velit
respondeat. Qui vero eos ad alium iudicem traxe-
rit etiam si iustissimam causam habeat, ab ea cadat,
hec ibi. ¶ Quarta persona eorum est, qui etiam si
nullorum prescriptorum vice fungantur, sunt tamen
pauperes & infirmi, quibus propria non sufficit
ad victum substantia, nec corporis robur. Quos
Christus nobis commendauit dicens, Mar. xiiij. &
Ioan. xij. Semper enim pruperes habetis, &c. Vnde
Deute. xij. filiis Israel preceptum est, vt paupe-
ribus viduis & pupillis non solum communem ele-
emosynam darent, sed etiam, s. anno specialem de-
cimam. Et in nostra lege Christus docet, estote mi-
sericordes, date, & dabitur vobis. Luc. vi. date ele-
emosynam & omnia vobis munda sunt. Si quid enim
patitur vnum membrum, compariuntur ei alia mem-
bra. Ro. xij. Nos sumus membra vnus corporis mi-
stici, s. Christianismi, sub vno capite Christo, ergo
talibus merito debemus copati effectualiter. Vnde
de pia

de pia ac religiosa consuetudine fundantur varia
 hospitalia inter Christianos, & varijs dotantur red
 ditibus, & si auctoritate Episcopi sunt fundata ef
 ficiuntur religiosa, & non debent amplius ad vsum
 mundanum conuertri. c. ad hęc, de religio. domi.
 vt sunt xenodochia, geronthocomia, bephotro
 phia, orphanotrophia & protocophia, de qui
 bus legitur & notatur in. c. in qualibet. §. sancimus
 23. q. 8. vbi exponuntur predicta nomina piorum
 locorū & in. c. de xenodochijs de religi. domi. ver
 sus ponit. In protocho, gerontho, bephot, orpha
 no, xenod. Infirmitas vetulus puer, orphanus, &
 peregrinus. Reddendo singula singulis, enodabis
 verba graeca. ¶ Quinta persona est eorum qui
 alijs præsunt in temporalibus, quatinus eorū au
 ctoritate, humana coherceatur audacia, tutaq; sic
 inter improbos innocentia, & in ipsis improbis
 formidato supplicio refrenetur audacia & nocen
 di facultas. iij. dis. factę sunt, & eorum prouida gu
 bernatiōe respub. tranquillam agat vitam, in qua
 tranquillitate consistit felicitas politica, ad quam
 procurandum eorum officium est institutum, vt
 sunt imperatores, reges, principes, milites prefecti
 & alij directores. reipub. seculares ad quos Sap.
 vi. dicitur, audite reges & intelligite, discite iudi
 ces finem terrę & s. sequitur, data est a domino vo
 bis potestas & virtus ab altissimo qui interrogabit
 opera vestra & cogitationes scrutabitur. Quo
 niam cum essetis ministri regni illius, nec recte iu
 dicastis, nec custodistis legem iusticie, horrendo &
 cito apparebit vobis, quoniam durissimum iudi
 cium

cium in his qui præsunt, fiet, &c. Vnde concludēs
dicit Multitudo sapientum, sanitas est orbis terra-
rum, & rex sapiens populi stabilimētum est, ergo
accipite disciplinam per sermones meos, & prodes-
sit vobis, hęc ibi, his enim omnibus merito reddi-
tus instituuntur, propter bonum publicum. Vnde
I. Reg. viij. dominus prędixit per Samuelē fi-
lijs Israel. Ius regis (licet loquatur ibi de potestate
tyrannica) dicens inter alia, rex addecimabit segetes
& redditus vinearum, atq; greges eorum. &c.
in quo innuitur, quod tēpore necessitatis regi des-
bentur redditus & tributa de prędijs subditorum,
de quo. xxij. q. viij. per multa. cc. Ioannes etiā bap-
tista. Luc. iij. a militibus interrogatus. Quid facie-
mus & nos? Respondit, neminem concuciatis, ne-
mini calumniā faciatis, estote contenti stipendijs
vestris. En innuit licere recipi stipēdia. Et Christus
dominus iussit dare quę sūt Cęsaris, Cęsari. Math.
xxij. Et Paul. Rom. iij. Cui vectigal, vectigal cui
tributū, tributum. Tales enim directores Reipub.
non minus sunt ministri dei in temporalibus, sicut
clerici in spūalibus, prout Paul. Rom. xij. dicit.
Non sine causa gladium portat, dei enim minister
est & vindex in iram ei qui male agit. &c. Et dum
filij leui occiderunt. xxij. millia de Israel ob ado-
ratum vitulū, dixit ad eos Moyses Exo. xxxij. Cō-
secrastis manus vestras hodie domino. &c. vt des-
tur vobis benedictio. Sic hodie debent iniuriā dei
vindicare iudices seculares. Quia appellātur dñi in
scriptura propter participationē potestatis a deo
sibi collatę, qua vice dei, & vt eius ministri puniūt
crimino-

eliminosos. Vnde Exod. xx. dicitur. Si furum est factum, & fur est captus soluat duplum. Si autem latet fur & dominus domus applicabitur ad deos, i. iudices vt iuret quod non extendit manum ad re proximi. Et ibidem dicitur, dñs non detrahes, & principi populi tui non maledices. ¶ Confirmatur prædicta. Nemo tenetur stipendijs suis militare repro omnibus. i. Cor. ix. Sed tales præsidēs seculares pro repub. militant, igitur debent habere redditus ex publico qui constituuntur castellanij, præfecturis et alijs officijs, alioqui si nulli essent tales rectores oporteret ipsas cōmunitates semet defendere ab hostibus impugnantibus proprijs impensis & sumptibus & personis vt pacifice possent intendere ciuilibus actionibus, vel milites conducere, stipendijs eis oblati. ¶ Quod autem sustentatio personarum quinque generum hominum prædictorum sit maioris bonitatis, quam ipsi redditus probatur, omne temporale est minoris bonitatis, quolibet spirituali, & omne bonum publicū est maioris bonitatis, bono priuato, ex primo Ethic. & c. licet de regula. Sed sustentatio personarum primi & secundi generis est melior, ob quam ipse constituens, redditum, retributionem expectat. Et sustentatio personarum primi, secundi, tertij & quinti generis respicit bonum publicū. Cui ille personę principaliter in officijs seruiūt, ergo. & c. Sustentare etiam hospitalia, & pauperes confert ad bonū publicum. Quia pietas ad omnia utilis est. i. Thim. iij. Bona autem illa super quibus redditus constituuntur sunt priuata, i. paucos obligāt ergo, & c.

Nota

NON sic autē ad prędicta quinq; gēa pers
sonarū restringenda est decisio huius. q. quin si quę
similes vel reducibiles ad eas reperiantur (quia nō
potest de omnibus casibus in promptu iudicare) si
milis habeatur decisio, vbi similis reperitur ratio.
Vnde regulariter illis personis de talibus redditib;
bus licet viuere, quę sic se habent, quod vtilius est
reipub. vt omittant corporales labores, & inten
dant vtilitatibus spiritalibus vel temporalibus
reipub. ita quod si non haberent huiusmodi redditus
non possent talibus vtilitatibus publicis inten
dere, vel non ita commode & apte, sicut habendo
eos. Nec tamen debent tales multiplicare redditus
vltra quam eis ad intendendū prędictis pub
licis vtilitatibus necessarium existat. ¶ Quod si
opponas licere omnibus passim viuere ex huiusmo
di redditibus, eo quod Martinus Papa. v. indistin
cte loquitur de quibuscunq; baronibus, ciuibus,
militibus & oppidanis, vt patet in bulla sua. Res
ponde, loquitur de illis qui constituunt redditum
& eum vendunt. Non de eis qui ex eis viuunt, vel
eos pro se emūt. Quando autem loquitur de emē
tibus eos & qui viuūt de eis non enumerat aliqua
genera personarum alia a prędictis quinq; generi
bus. ¶ Vnde cęteris personis, quę prorsus & om
nimode sunt extra prędicta genera quinq; homi
num. Et emunt vel emere volunt tales redditus,
vt de eis viuant, est consulendum ante factum, me
lius esse, quod abstineant nec eos ab omni delicto
audemus excusare vel etiam assecurare, quod cō
tractus ille emptionis reddituum sit eis vsurarius.
aut

Aut alias in se iniquus aut quod fructus talium red-
ditum perceptos teneantur restituere quasi usuras.
Si enim iste contractus eis esset usurarius, vel in se
iniquus, tunc non solum eis sed omni generi ho-
minum esset talis & illicitus. Quod est falsum ut pa-
tet ex supradictis. Et infra patebit in conclusioni-
bus. Sed pro tanto nolumus eos assecurare ut in-
cumbant laboribus suis exercendis in sudore vul-
tus sui pane vescendo, iuxta Christi mandatum.
Gen. iii. Meminerintque quod sicut avis ad volandum
ita homo ad laborandum est natus. Iob. v. Et quod mi-
licia hominis est vita super terram. Iob. vii. Si mi-
licia, ergo non otium acquisitis redditibus nec de-
licatus vel crapulosus victus aut diuitiarum con-
gregatio. Vnde sicut in corpore humano, si pes ve-
lit uti ministerio oculi, relicto suo usu, vel manus
ministerio auris, esset magna deordinatio in cor-
pore. Vel si sacerdos velit mercantias in tabernis
aut cauponarias exercere, vel se alijs negotijs secu-
laribus sibi non convenientibus immiscere esset in-
republica deordinatio. Vel si vir ecclesiasticus ad re-
gendam ecclesiam idoneus, & ad hoc plurima ha-
bens dona a deo necessaria, cum posset utiliter rege-
re eam, & ad hoc vocatur, recusat, ob otium con-
templationis, cum damno vel preiudicio ecclesie,
tales enim non usquequaque assecurare audemus, &
tamen contemplatiuam vitam eligere, non est de se
malum, ut dicitur. Luc. x. Maria optimam partem
elegit. Ita tales priuatos homines qui sunt penitus
extranei, a quinque generibus hominum prescripto-
rum, nemo audeat assecurare ut viuere eis liceat de
talibus

talibus redditibus, post factum vero, non video
quod sit eis iniungendū, quod fructus perceptos
restituunt, quali vsurarios (quia falsum est quod
sint vsurarij) sed potius consulendum vt viam tu-
torem reperiant qua ab eis fructus taliter empti
redimātur. Nec alios vltra emant, nisi venerint ad
aliquod predictorum quinque generū. ¶ Et pro-
fecto gubernatores rerumpub. consulto facerent,
si statuta in suis dominijs, vel municipijs ederent,
ne passim qlibet auderet huiusmodi redditus pro
se emere, vt in otio vel delicijs ex eis viuatur, sed po-
tius laboribus, culturis artificijs negotiacionibus
& sic de alijs honestis intendant. Nisi eis eueniat ra-
tio vrgens & legitima per quam alicui ex quinque
generibus impurentur seu reducantur. Ex his in-
fertur, quod fundatio ecclesiarum altarium capel-
laniarum monasteriorum hospitaliū, &c. huius-
modi, aut non est dicenda causa finalis, nata con-
gruere predictę constitutioni aut non est a proce-
denti omnino extranea, sed in ea inclusa, vel eidem
annexa. Eo quod nihil est causa finalis sui ipsius,
fundare, enim predicta vel erigere taliter, est con-
stituere redditus annexos illis officijs ecclesiasticis
vel pijs operibus ibidem exercendis, pro sustenta-
tione eorum qui ea exercent. Sic fundare huius-
modi cēsus p matritadis paupibus, virginib⁹ vidua-
is, vel alijs mulieribus ad viam salutis reducen-
dis, est opus charitatis iuxta, c. sunt opera despōsa.
Eas autem fraternitates, quę ex cōi archa pecuniarum,
dant vni. x. vel alteri. xv. vt annuatim eis sol-
uatur, vnum, non scio excusare ab vsura, quia ibi

est

est mutuum, aut verum aut palliatum, in quo con-
sistit usura vt. §. est ostensum, & amplius infra dice-
tur. Ex his hypothefibus sic premissis inferuntur
aliquę conclusiones. ¶ Quorum prima conclu-
sio est hæc Emptio census annui redimibilis est lici-
ta. Tum quia redditus est res vere temporalis in
se, & intrinsece prophana & estimabilis pretio, vt
habitum est in prima hypothefi, igitur congrue po-
test emi, tenet consequentia, quia si non poterit,
Tunc etiam ager domus vel equus essent incon-
grua emptioni, quod est euidēter falsum. Nā, em-
ptio agri prædij vel alicuius boni immobilis est li-
cite secundum canones &. II. Sed quia annui cen-
sus computantur inter bona immobilia, vt est cla-
rus text. in cle. exini. §. Cuncq; annui, de verbo sig.
Tum quia in tali emptione concurrunt, iij. substā-
cialia emptionis, nēpe, merx quę in proposito est
ius percipiendi annum prouentum. Item est pre-
tium emptionis, quia pecunia de qua inter partes
conuenit. Item est consensus vtriusq; contrahenti-
um. I. nec emptio, ff. de contrahen. empt. igitur est
vera emptio. ¶ Quod autem redemptio eiusdem
census sit congrua & licita, i. quod census sit redi-
mibilis de iure. Probatur tripliciter primo p iudi-
cialē determinationem & declarationem duorū
summorum pontificū videlicet Martini. v. & Ca-
lixii. iij. in eorum extra vagātibus, quas super hoc
contractu ediderunt, concludeñ. sic, ex cōsilio iu-
risperitorum, quibus id negotium cōmiseramus
examinandum, comperimus contractus huiusmo-
di (& loquitur de redemptionis contractu vt licet

E videre

videre ante in eisdem extraragantibus) iuxta de/
terminationem Doctorum licitos fore, ad tollen/
dum ergo ambiguitatis dubium prefatos contra/
ctus licitos & iuri cōformes, ac ipsorum censum
venditores ad illorum solutiones, remoto contra/
dictionis obstaculo obligari auctoritate apostoli/
ca tenore presentium, ex certa sciētia declaramus,
hec ibi. Secundo auctoritate Guilhermi titulo. S.
Marci Presbiteri Cardinalis, Cui Martinus. v. no/
gotium de his contractibus examinandum cū pe/
ritorum consilio commisit, an sint liciti, vt in pre/
dicta bulla continetur. periti autem quorum vsus
fuit cōsilio iste cardinalis in Concilio Cōstantien.
circa annum Christi, M. cccc. xvi. fuerūt quatuor
theologi, & octo iurisperiti, grauis estimatiōis vi/
ri, qui octo annis ante Martini Papę declarationē
hoc negotium concorditer diffinierūt esse iuri cō/
forme. Quorum decisione certe sufficeret stare ma/
xime in his moralibus, vbi sufficit ratio etiam tho/
pica, nisi quis velit applicare scalam ad celum, &
ibi ascendere, vt experientia mathematica vel co/
gnitione matutina in deo, id certe cognoscat. Ter/
tio probatur rationibus. Tum quia si pactum re/
dimibilitatis seu reuenditionis, deprauaret illum
contractum, census empti, maxime ob id, quod
redderet eum vsurarium. Sed hoc non, quia vsura
consistit solum in contractu mutui veri vel pallia/
ti, vt sepe. §. dictum est. Sed hic non est contractus
mutui eo quod emptor dat pecuniam irrepetibili/
ter, nec potest datam repetere vt dictum est in ter/
tia hypotesi. Quia talis repeticio est cōstitutura in po/
testate

reſtate venditoris, vt patet ex bulla Martini. v. In
mutuo autem datur facultas reperci ipſi mutuati
pecuniam. l. ij. ff. ſi cert. pe. Tum quia ſe pactum re
dimibilitatis deprauaret hunc contractum, ergo eſ
ſet peccatum vel contra primam vel ſecundam ta
bulam decalogi, de quo Exo. xx. Non contra pri
mam, quia non eſt directe contra Deum. Si autem
contra ſecundam, hoc eſſet ex eo, quia proximus
grauaretur iniuſte, puta venditor cenſus. Sed hoc
eſt falſum. Quia adiectio illius pacti redimibilita
tis eſt appoſita in fauorem gratiam & pietatem ip
ſius venditoris, vt patet ex præallegata bulla, mo
do gratiam & pietatem impartiri proximo, nõ eſt
eum iniuſte grauare. Tum quia deus nullum pa
ctũ deprauans opus, in lege ſua diſpoſuit admittẽ
dum, quia dicit Pſ. v. Non deus volens iniquita
tem tu es. Sed Deus. Leuit. xxv. diſpoſuit, quod
quando aliquis Iſrahelita venderet prædiũ vel do
mum, deberet non niſi ſub conditione redemptionis
vendere. Vnde ibi dicitur cuncta regio poſſeſ
ſionis veſtre ſub redemptionis conditione vendi
tur, ergo eſt licitum tale pactum. Sed quicquid ſit
de hac ratione, vide apud Conradum de Calie in
li. de contrac. q. lxxxij. in. viij. probatiõe per duo
folia. Tum quia lex ciuilis fundata in ratione natu
rali, nec per canonem reprobanda, approbat talem
contractum redemptionis, igitur eſt licitus. Ante
cedens patet in. l. ij. (de pactis inter empt. & vend.
com. vbi diſponitur. Si fundum pareñ. tui, ea lege
vendiderunt, quod quãdocunq; vel infra certa tẽ
pora, ipſi vel eorum h. g. redẽs offerent prætiũ em
ptori,

E ñ

ptori,

proxi, & emptor vel heres eius, nollet obedire prædictæ legi seu dicto pacto. Cum tamen venditor vel eius heres paratus sit restituere pretium, tunc dabitur venditori vel eius heredi duplex actio contra emptorem vel eius heredem scilicet actio ex præscriptis verbis, & actio ex vendito & nihilominus, tenebitur emptor ad restitutionem seu restitutionem eorū quæ percepit emptor ex fundo post oblatam pecuniam & consignatam & depositam. Iste est sensus formalis illius legis. Quæ quia dat actionem pro repetendo censu ergo est iusta & licita, facit ad idem. l. Si a te (eo ti. Et glo. mag. in. c. Conquestus de usur. sic dicens. Si vendo tibi fundum, iusto pretio ea lege, ut quādo cūq; tibi solvero pretium, quod mihi das, fundus ad me reuertatur per al. l. ij. (de pac. inter vend. Nam tunc fructus per emptorem lucrantur aliam rationem ad hoc vide. §. in secunda hypotesi, ante finem. Ex hac conclusione inferuntur appendices. ¶ Appendix prima Rei non frugiferæ, annua pensio constitui non potest. Tum quia nec emptio, nec venditio sine re quæ veniat, intelligi potest, ut est tex. formalis in. l. nec empto. ff. de contra empt. Sed in re non frugifera, non est assignare re, quæ veneat. i. vendi possit, igitur. &c. Tum quia non euntis non potest assignari aliqua qualitas. l. eius qui. ff. si certū pe. c. ad dissoluendū de despon. impu. Vnde qui boues mulas siles, oues vel vaccas quæ in rerum natura non existunt fingunt se vendere vel locare pro censu, emptoribus vel conductoribus, pro certa pecunia, a qua paciscuntur annuatim pensionem dari sibi vel

bi vel ecclesijs, non excusantur a detestabili vicio,
vsure patet q̃a tales fingunt cōtractū emptiōis vel
locationis super bobus vel ouibus, quę non sunt
in rerum natura. Sed potius mutant pecuniam
paratam, a qua pretiū annuatim soluāt, & sic vsu/
ram committunt palliatam. Plus enim valet quod
agitur quam quod simulate concipitur. c. per tu/
as qui filij sint le. C. plus valere quod agitur quā
quod si. per tot in rub. & ni. Hinc est quod pauper
habens bouem vel oues multisibiles, & indigēs pe/
cunia prompta, vendat iusto pretio, & tradat em/
ptori, ac demū ab eo, eas recipiat, sub annua per/
sione, ita quod hec boues vel oues erunt in pro/
prietate emptoris seu locatoris & in vsu vel vsu/
fructu venditoris seu conductoris qui lac lanā ag/
nōs & vitellos in suum conuertet vsu, & pro his
annuum censum ecclesię vel emptori soluet.

¶ Appendix secunda emptio redditus perpetui
cum pacto de retrouendēdo, non deprauatur per
hoc p̃cise q̃ emptor non dat p̃cise & proporci/
onate tantum pretium hodie, quantum olim da/
tum fuit vel in futuro daretur. Tum quia emptio
aliorum bonorum immobilium, vt p̃dij vel ag/
ri, facta cum pacto retrouendendi non deprauatur
p hoc, vt in al. l. ij. C. de pactis inter empto. & vē/
dit, ergo & nō deprauatur per hoc p̃cise in em/
ptione redditus annui eo quod annui redditus in/
ter immobilia cōputantur, cle. exiui. §. Cumq̃ an/
nui, de verbo sig. Tum quia in taxando iustū p̃e/
tium recurrendum est ad cōmunem cursum & cō/
suetudinem, quibus solet res emi vel vēdi passim

E in &

& cōiter a contrahentibus vt in. l. pretiarum. ff.
ad. l. falcid. Ita quod passim talis merx, tam ab his q̄
non sunt pressi necessitate habendi pecuniam, quā
ab alijs qui sunt pressi, passim & cōiter sic emitur,
vt dictum est in tertia circumstantia, tertie hypo-
thesis. Hinc est quod qui hodie habeat redditum
vnius floreni, quondā per suos p̄decessores em-
ptum. xv. aut. xvi. florenis (cum hodie cōiter ema-
tur cēsus vnius floreni, viginti florenis vt diximus
in. d. tertia circumstantia) non est propter hoc solum
p̄cise & sine alia ratione emergēte, cogendus ad
restitutionē illius redditus, venditori vel h̄redi-
bus eius, ob salutem animę suę, aut quod de cetero
percipiat annuatim minorem pensionem, puta so-
lū tres vel semiquatuor quartas floreni. Nec quod
ratione p̄teritarum p̄ceptorum pensionū, re-
stituatur tot quartas floreni, quot annis percepit, om-
ni anno integrum florenum. Nec quod de cetero
ad percipiendū integrum florenum venditori su-
peraddat, quinq; vel quatuor florenis, vt secundū
cōmunem cursum huius temporis vnus florenus
appareat emptus viginti florenis. Patet hoc a simi-
li. Si quis haberet agrum, quem p̄decessores sui
quōdam emerant. xv. florenis & nunc talis vel si-
milis valeat. xx. florenis secundū cursum nunc cō-
munem. Non propter hoc p̄cise est indistincte di-
cendum, quod ille non esset nunc in cōscientia tu-
tus, retinendo agrū illum, nisi aliquot p̄dictorū
fecerit. Quia stat quod tunc temporis. xv. fuerint
iustum p̄tium illius agri. Ita in proposito nostro
Vnde si talis successor, sciat vel confidat tunc. xv.
fuisse

fuisse iustum pretium sit quietus in conscientia. Si autem dubitet ob causam leuē, deposita tali cōscientia, presumat de suis antecessoribus, quod iusto pretio agrū tūc emerint, & sit iterum tutus. Si autē non possit deponere talem conscientiam suppleat illud in quo defecit iustum pretium, & illud interesse quod venditor & heres eius verisimiliter est passus ex carentia illius diminuti pretij. Et tunc emptor poterit in futurum retinere annuas pensiones perceptas, alias stante tali conscientia, & non suppleuerit predictū, nō est tutus, vide de hoc Augustinum. 3. 4. q. ij. c. si virgo. Et in simili. c. inquisitionem de sen. exco.

¶ Tertia appendix. Emptio talis redditus annui pro pretio currenti, nō deprauatur per hoc quod est emptus in bonis opimis & longe prestantioribus ipso redditu. Tum quia illereditus, nō est illa bona opima & prestantia, sed est tantum ius percipiēdi partem vel particulam fructuum aut pensionum illorum bonorum sibi obligatorum, ideo si illa bona essent in decuplo prestantiora, illo pretio vel redditu, tamen ius percipiēdi particulam illorum fructuum, vel reddituum, est precise illius pretij. Tum quia non est illicitū de iure, quod emptor velit esse tutus, de habēdo eo quod sibi debetur de iure, in proposito autem emit ius percipiendi censum ergo potuit assecurari, quod talis census sit in bonis prestantibus obligatus. Vnde & legitur Thob. 4. quod Thobias accepit chirographum a Gabello cui mutuauerat. x. talenta argenti ponendo in tuto contractum mutui. Et Chris-

stus. Math. x. docuit. Estote prudentes sicut serpentes. &c. Vnde non deprauatur talis contractus, tot cautelis caucionibus iuratorijs fideiussorijs vel pigrioratijs munitus & firmatus.

¶ Quarta appēdix emptio redditus perpetui de retrouendendo non deprauat per hoc, quod emēs est in spe quia venditor statim redimat. Tum quia ista duo, emptor sperat redemptionē census, & emptor sperat, quod cito offerat se casus, quo reuendat, equivalent quo ad hoc, vt si vnum illorū deprauet talem emptionem & reliquum deprauabit eam. Etsi vnum non deprauabit nec reliquū, patet ex terminis. Sed secundum nō deprauat eam, ergo nec primū. Probatue minor subsumpta. Quia in alijs bonis immobilibus & etiam mobilibus non deprauatur emptio per hoc, quod emens sperat se cito illam mercem reuēdere vel reuenditurū fore, alias omnis negotiariō propriē dicta, esset de per se dānata. Quia de illius per se ratione, est, vt merx ematur & reuendatur etiā ad lucrum, ergo etiā sic dicendum est hic. Quia redditus annui inter immobilia computantur. Tum quia si per hoc depraueretur maxime ideo, quia emendo intenderet fructus mediū temporis lucrari vt sic pecunia siue nō maneat interim sine fructu & in otio sed hoc non deprauat quia illos fructus licite cadit. Non de pecunia alteri mutuata, sed de merce sua empta. Qd non minus licet quam liceret sibi emere agrū intendendo agri fructus primo anno percipere & postea eum reuendere & recuperare pretium. Nam annui redditus etiam inter immobilia computantur.

tur vt diximus ſepe per Clementinum, exiui. 5.
Cumq; annui, de verbo ſig. Niſi forte ſit clericus
emens cenſum, & emat ſpe & animo reuendendi,
& ordinet illam reuenditionē ad lucrum & nego-
tiationem, quia tunc deprauaretur ex circumſtan-
tia, quis, quia nō licet clericis negotiari. Vnde ca-
non in. c. negociatorem, lxxxviij. diſ. dicit negocia-
torem clericum, & ex inope factum diuitem, qua-
ſi quandā peſtem fuge. Secus ſi talis clericus eme-
ret cenſum animo reuendendi, ſed non ordinaret
illam reuenditionem ad lucrum & negotiationē,
ſed tantum ad victum ſibi competētem, & ne in-
terim pecunia ſaceret ſine fructu cum diminutio-
ne officiij eccleſiaſtici.

Cōcluſio ſecūda, pſonę eccleſiaſticę tā ſeculares
q̃ religioſę licite emūt cenſus perpetuos, p ſuo
victu ſub titulo redēptionis. Tum quia Martinus
Papa. v. & Calixtus. 3. per ſuas extrauagantes cum
xij. Doctōribus hūc contractum examinantibus
declararunt, hoc eis licere, vt dixi. 3. in prima cō-
cluſione, & in. 4. hypotheſi. Prima circūſtantia. Tū
quia talis contractus, non videtur eis aliqua lege
prohibitus, ſed conceditur perſonis, publicū offi-
cium exercentibus. Ius autem publicum conſiſtit
in ſacris ſacerdotibus & magiſtratibus. i. diſ. ius
publicum, & latius diximus in quarta hypotheſi,
circa perſonam primam & ſecundam. Tum quia
ſi iſte contractus de ſe licitus, eſſet perſonis eccleſia-
ſticis illicitus maxime hoc cōtingeret per accidēs,
ſcilicet propter varietatem opinionū, an liceat eis
vel non, Sed hoc non arguit. Quia cum altera il-

larum opinionum [sic] vera, & prefertim nunc illa
quam exprimit conclusio nostra, & sic determinata,
auctoritate apostolica, etiam quo ad ecclesiasticos,
sequitur potius & magis q[uam] licite & decenter
eum clerici & religiosi faciant. Nam si ad ecclesiasticos
pertinet predicare doctrinam veritatis, & eos
qui contradicunt arguere, iuxta illud Pauli. ij. Thimo.
4. predica verbum, inste, oportune, importune,
argue, obsecra, increpa certe eos q[uam] ceteros vel
lent tanq[uam] vsurarios condemnare, propter hunc con
tractum, licebit clericis arguere. Et se opere ostē
dere, quod is contractus non est eis illicitus, q[uam]
plus docent facta q[uam] verba. Et maxime ad hoc te
nentur prelati, quod non permittant infici conscien
tias infirmorum, nec dent occasionem scrupuli
infirmis fratribus suo exemplo, scz credendi alia
quid esse illicitum, quod tamē esset licitū. ¶ Et si
c. Quamuis id eis liceat & possint docere verbo
& opere, tamē ex quo ceteri quibus non licet viue
re de his redditibus, sed potius de laboribus ma
nuum suarum, sument inde occasionem similia fa
ciendi. Cessandum est potius clericis a talibus, ne
alios scandalisent, sicut abstinendum est ab esu ido
lotorum, si inde ceteri scandalizantur. I. Cor. viij.
Respondetur si hī quibus non licet viuere de talibus
prouentibus sunt informati quod eis non li
cet, & nihilominus faciunt, allegando id clericos
facere, tales scandalizantur non ex opere clerico
rum, sed ex propria malicia. Et hoc scandalum est
pharisaicum, & non est curandum, quia ceci sunt.
Math. xv. & xi. q. iij. Inter verba laudatium ad fi
nem

nem. c. *Sicut nec curaretur si layci vellent celebra*
re missam exemplo clericorum, quia id attentaret
ex propria malicia, quę tunc esset puniēda. Si au
tem layci non sunt super hoc contractu informati,
fateor quod illud scandalū proueniret nō ex eo
rum malicia, sed ignorantia, & exemplo clericorū
veniret, esset illud pręueniēdū per pręuiam infor
mationē, qua facta, postea excusantur clerici, ante
autem non excusarentur. Quoniam etiam a scanda
lo infirmorū & ignoratiū est cauendū. Math. xviij.
& Mar. ix. ¶ Contra prędictam conclusionem
obijcitur multipliciter per quendā Doctore the
logię Cartusiensem, qui dicit primo. Quāuis prę
dicti contractus modificari & qualificari debito
modo, non possint iure reprehendi. Cōsultius ta
men agerent ecclesiastici, si ab eis abstinere, nisi
grauī necessitate ad hoc eos compellente. Et idem
dicit de vitalicijs de quibus infra in alia conclusio
ne. Secundo dicit, quod consultius agerent, si vi
ctum quererent de labore manū suarum, aut pro
priorum agrorum cultura, aut de animalium nu
trimenti & sic de alijs vt legitur & notatur in. c. 1.
de cele. missa. Et potest eius sentētia reduci ad tales
probationes. Prima quia ecclesiasticorum conuer
satio & vita, debet esse excellēior & ceteris in exē
plum, iuxta illud. Mathei. v. Sic luceat lux vestra
coram hominibus. &c. Sed exercendo prędictos
contractus, vita eorum non erit excellentior nec
perfectior, immo par laycis, qui tales contractus
exercent. Secunda. Ecclesiastici debent abstinere a
mali occasione, Sed per tales contractus, occasio
nem

nem dant alijs eos exercendi, ergo. &c. Cū ab omni specie mali clericis sit abstinendum iuxta paul. 1. Thes. v. Tertia quia dedecus est imitari abusus, sed clerici exercentes tales contractus, imitantur alios abutentes eo, ergo. &c.. Quarta quia oportet Ecclesiasticos & maxime prelatos & religiosos honeste ambulare ad eos qui foris sunt, ut hij qui ex aduerso sunt vereantur nihil habētes dicere de eis. 1. Thessal. 4. & ad Tit. 2. Quinta, quia non legimus in vitas patrum, aut historijs patriarcharū & prophetarum & aliorum virorum celebriū talibus censibus inhesisse. ¶ Secundam partem prealsumptā probat sic. Quia animalia, agri frumenta, orti sunt diuicię naturales, & ille sunt irreprehensibiles igitur de talibus viuere est irreprehensibile. Et sic consultius. ¶ Ad primum responderur. Quod multa sunt excellētiora, quę agere, est cōsiliū tantum, & non pręcepti. Modo non agendo ea quę consiliū sunt, non est periculum peccati, iuxta illud. Math. xix. Non omnes capiūt verbum hoc. Secundo ad idem responderur stat aliquid esse licitum ecclesiastico, cuius oppositum, layco non solum est licitum, sed ex cōcilio debitum ut licitum est clerico non laborare corporaliter, ut quietius possit intendere melioribus, & tamē laycus qui non potest melioribus intendere, debet corporaliter laborare. Ita in proposito non est licitum passim laicis viuere de talibus redditibus, ut dictū est. 8. in quarta hypothesis, ante finem, & tamen id licitū est clericis. Tercio ad idem responderur. Quod nō est necessarium ad euitandum periculū peccati, quod
in cun

in cunctis excellentioribus se exerceat is, cuius vita
ta debet esse excellentior alijs (alioqui etiam cleri-
ci ecclesiastici ob hoc deberēt abstinere a vino, car-
nibus & lacticijs, vt vita eorum sit excellentior).
Sed sufficit quod se exerceat in multis excellenti-
bus, vt clerici se abstinant a matrimonio, a mercā-
tibus, a negotijs secularibus, & sic de alijs. ¶ Ad se-
cundum dicendum. Si aliqui accipiunt occasionē
ex ecclesiasticis abutendi tali contractu, est occasio
accepta, non data, ideo non debet imputari eccle-
siasticis. Si autem licite vtūtur, iterum nihil eis de-
bet imputari. Et cum subiungitur, ab omni specie
mali sit abstinendum, hoc dictum Pauli includit
tam Thessaloniceū vel alios laycos, q̄ ecclesiasticos.
¶ AD tertium respondetur. Quod non imitan-
tur abusores sed licite contrahētes, quando iste cō-
tractus est debitis circumstantijs modificatus, alio-
qui si hec ratio concluderet. Tunc etiam probaret
quod Ecclesiastici non deberent vinum bibere, q̄
multi eo abutuntur. ¶ Ad quartū dicitur. Quod
contrahendo contractu licito, non inhoneste am-
bulant, nec qui foris sunt, possunt quid inhonestū
de eis dicere. Nisi forte occasione accepta, nō data.
¶ AD quintum dicitur. Quod locus ab auctori-
tate negatiue, non tenet. Secundo dicitur quod le-
uite in veteri testamento vixerūt de redditibus, q̄
de decimis predialibus (vt quietius diuinis vacare
possent) quare ob eandem causam possunt tā lai-
ci quam ecclesiastici tales redditus comparare, q̄
lux non debet esse minoris estimationis q̄ umbra.
¶ Et si obijcias, Illi utebantur redditibus, sed irre-
dimi/

diminibiliter assignatis nostri aut ecclesiastici vtunt
redimibiliter Respondeo hec redimibilitas est reserua
ta venditori census, in fauorem eius, ne perpetuo
ipse vel eius heredes re vendita careat, ergo hic fa
uor vel gratia non deprauat hunc contractum, vt
dictum est supra secunda hypotesi in tertio presup
posito, & in tertia hypotesi, in quarta circumstantia.
¶ Ad secundam partem respondetur. Quod licet
vivere de agris & animalibus, est modus viuendi
irreprehensibilis, tamen non ideo sequitur, quod
alius sit reprehensibilis. Quia potest etiam esse ir
reprehensibilis, sicut est ex redditibus per pontifi
ces approbatus. Et esto quod esset minus irrepre
hensibilis, non sequitur tamen, ergo est reprehen
sibilis. Sicut non sequitur. Iste homo est minus san
ctus alio, igitur habet aliquid iniquitatis. Quia sunt
gradus in sanctitate sine admixtione contrarij.

EX HAC CONCLVSIONE

infertur Appendix prima.

Contractus de redimendo per ecclesiasticos
siue per laycos factus, non est usurarius. Tum
quia usura non habet sedem suam, nisi in mutuo
vero vel palliato, sponte & gratia lucri principa
liter facto. Luc. vi. & c. consuluit de usur. Sed in ta
li contractu, nullum fit mutuum, eo quod mutuū
damus repetibiliter recepturi non eandem speci
em (i. individuum) quam dedimus, sed idem ge
nus, vt triticum pro tritico, vinum pro vino, aure
um pro aureo. Nam si aliud genus reciperemus, vt
pro tritico vinum, non erit mutuum, sed contra
ctus in nom. atus do vt des. ff. de rebus cre. l. ij. Sed
in cō

in cōtractu emptionis redditus, emptor dans prę-
tium, non habet facultatem amplius illud reperē-
di, eo quod transfert dominium illius in venditorē
rem, in cuius facultate relinquitur, censum redime-
re si vult, ergo, &c. Tum quia in emptione census
de retrouendendo, concurrūt tria substantialia em-
ptionis, scilicet merx prętium & consensus contrahentiu-
um, l. nec emptio, ff. de contrah. empt. Sed quia in
emtionis cōtractu vero non est sedes vsurę, vt. §
ergo, &c. Nam merx, est ius percipiendi prouentū
seu redditū quod emitur, prętium est pecunia ca-
pitalis pro tali merce numerata, ex consensu vtri-
usq; partis. Solum redemptio illius mercis reser-
uatur venditori vel eius successoribus in gratiam
& pietatem illius quando vult redimere.

¶ Appendix secunda. Pecunia pro annuo censu
numerata est verē prętium, ab emptore irrepētibī-
liter in proprietatem venditoris translaturum, & nō
est mutuum. Et ideo eam tradens non habet ius re-
petendi eam. Sed aliud ius proprietatis, vel quasi,
in censu empto acquisiuit per cessionem & resigna-
tionem venditoris, ratione cuius iuris empti, cen-
sum percipit. ¶ Tertia appendix. Nō omne quod
venit ultra sortem, est vsura patet. Quia potest qđ
ex ortho vel pręto, xx. florenis empto percipere
fructus per aliquot tempora, & demum reuende-
re, xx. florenis vel pluris. Eo quod id cāctū. Quic-
quid sorti accidit vsura est. Verificatur tantum in
cōtractu mutui veri vel palliati, siue illud acces-
sorium seu accidens sorti sit esca, pomum, vinum,
vestes capō, vel aliud quocunq; nomine censeat,
dum

dummodo pretio sit estimabile, semper usura est, c. putant. c. plerique. xiij. q. iij. Secus est si ex mutuo sperem amicitiam, vel odij remissionem aut scientie doctrinationem vel aliud spirituale, quod non sit proprie pretio estimabile.

¶ Quarta appendix. Errant qui verbis simplicibus & absolutis tradunt pecuniam pro annuo censu ab ea percipiendo, etiam si iustum numerent pretium videlicet viginti marcas pro vna, secundum cursum nunc communem. Tum quia contractus talis emptionis est circumstancionandis debitis conditionibus, ut absit omnis fraus & suspicio usurarum, ut. §. dictum est in secunda, tertia, quarta hypothesebus. Tum quia tales dant occasionem calumniandi ecclesiasticos, ex simplici datione pecunie, de vicio usure detestabili. Nisi sint contrahentes, valde simplices iuris ignari, & omnino intentionem habeant faciendi & adimplendi omnes solennitates tam intrinsecas quam extrinsecas circa hunc contractum requisitas argumento. l. Sciendum. ff. de verbo. oblig. Quia tunc intelligeretur omnia iure precesse. Cum sint approbata per iudicem, pro quo presumitur, quod coram eo omnia sint legitime acta. c. in presentia de renu. & c. sicut. de reiud.

¶ Contra predictas appendices obijciunt multis simpliciter & maxime contra secundam, que dicit pecunia pro censu empto data, est vere pretium. Sed talis census emptus est pecunia, ergo pecunia emittitur pecunia. Sed pecunia est inimibilis, quia illa est adinuenta ut sit pretium in contractibus. Et per consequens emptio census pecunialis, est illicita quia
termi

terminatur ad rem, quæ emi nō potest. Sol. hæc ob-
iectio dupliciter deficit. Primo quia emendo red-
ditum nō emitur pecunia, vt immediata merx seu
vt immediatum obiectū emptionis. Quia ius per-
cipiendi redditum, emitur vt immediatum obie-
ctum emptionis istius. ¶ Ius autem percipiendi
redditum pecuniariū, nō est pecunia. Quod pro-
batue quadrupliciter. Tum quia ille redditus for-
maliter est ius percipiendi, vt dictum est in prima
hypothesi modo illud ius nō est pecunia. Cū id
ius sit quoddā incorporale. Instit. de reb⁹ corpor.
& incorpo. §. 1. & inherens ipsi ementi, completa
emptione, sicut lepra leproso. l. q. 1. cito. Nā em-
ptor potest dicere. Ego habeo ius percipiendi cen-
sum, a petro emptum. Tum quia ius percipiendi
pecuniam emptam, & ipsa pecunia, distinguuntur
realiter, quia vnum potest existere, altero non exi-
stente. Stat enim quod completa emptione census,
nōdum sit aliqua pecunia apud venditorem in re-
rum natura, & tamen ius percipiendi eam, est iam
in rerum natura. Quia cōpleta emptione, ipse em-
ptor habet ius exigēdi eam, dum tempus exactionis
aduenerit, ergo separantur in existentia. Et per
cōsequēs nō sunt idē realiter Tū tertio qā cēsus an-
nuiscōputant inter bōa immobilia per cle. exiui. §.
Cūq; de verbo. sig. Pecunia autē cōputat inter mo-
bilia, ergo nō sunt idē. Tū quarto pbat^r p simile
Quia si emo seruitutē vehendi vel portādi res me-
as, aut seruitutē eundi per agrū tuū aut seruitutē
pecora appellendi ad fontē tuum, nō emo ipsam
vecturam, vel transitum, vel portationē, aut ap-

pulsione, quia ista omnia habeo virtualiter in me
anteq̃ etiam seruitutem & ea etiam elicere possum
de facto sine emptione nec etiã emo agrum vel fon
tem tuum, sed ius vehendi, portadi, ius eundi, ius
appellendi cui correspōdet obligatio in agro tuo
& etiã in persona tua, quia tu es mihi obligatus,
vt paciãris me transire, vehere, portare & appelle
re per agrum tuũ. Instit. de seruit. rusti. prædi. quasi
per totum, et. ff. eo. ti. l. i. ij. & quasi per tot. Ex qui
bus omnibus pater, q̃ dato, quod pecuniã sit inem
mibilis, non propter hoc. sequeretur, ergo reddi/
tus est inemibilis, cum illa realiter distinguantur,
vt patuit. ¶ Sed obiicitur contra hæc dupliciter.
Primo ius percipiendi redditum formaliter captũ,
est quedam relatio vt dictum. ē. in prima hypothe
sim principio, ergo isto modo solũ relatiões emũ
tur. Secũdo si dicas quod pecuniã est illi iuri adeo
annexa, quod si dicatur ius redditus posse emi, cō
sequens est dicere, q̃ etiam pecuniã ematur sed cō
sequens est falsum, quia pecuniã est mediũ emptio
nis non extremũ. Ad primum dico quod & si ius
percipiendi sit relatio formaliter, quia tamẽ natu
ra relatiuorum est habere terminum ad quem re
feruntur & terminantur, sicut ius percipiendi reddi/
tum pecuniarium, terminatur ad pecuniam, & sic
dum emo ius immediate, emo pecuniam mediate
tanq̃ id, ad quod terminatur illud ius. Nam si e
go emo debitum tuũ, quo tibi Petrus obligatur
in. x. florenis, immediate quidem emo a te ius de
biti, sed mediate & indirecte emo illos. x. florenos.
Ad secundum dico, Quamuis pecuniã sit medium
emtionis,

emprionis, & est inuenta quod sit pretium in em/
ptionibus, tamen non repugnat sibi etiam ad ali/
quid aliud ordinari vt pileus ab arte est inuentus,
ad tegendum caput, & tamen etiam possumus uti
eo ad aliquid portandum. Et manus a natura est da/
ta, vt sit organum inferuendi alijs membris, & ta/
men palmam manus, Diogenes philosophus di/
xit se nesciuisse a natura datam, quod ea quis pos/
sit aqua haurire & ori porrigere tanq̃ cypho. Hinc
est quod iste doctor, cuius sunt iste duę obiectio/
nes. Quotlib. primo. q. 39. dicit, duplex est vsus
rei, per se & per accidēs, vt sotular per se est ad cal/
ciandū, & per accidens ad aquam hauriendā. Item
pecunia est quidem inuenta ad hoc vt sit pretium
emprionis, & tamen ipsemet Doctor dicit quod
possit locari, ad pompam, vel diuitias ostendēdas.
Ita in proposito. Secundo dico quod prima prin/
cipalis obiectio iterum deficit, & per consequens
sequē. duę. Nam dico quod etiam pecunia imme/
diata est emibilis. Quod probō quintupliciter. Tū/
quia monetatio auri & argenti. i. impressio figurę
monetate, aut nullam nouam entitatem, superad/
dit ipsi auro vel argento, aut addet aliquā. Si pri/
mum, igitur sicut argentum & aurum potest emi,
anteq̃ monetetur, sic etiam quum est monetatū. (i.
per figuram sibi impressam factū est pecunia) po/
test emi, cum sit eadem res, nil noui superadditum
habens vt quidā putant. Si autem monetario ad/
dit aliquam nouam entitatem (sicut veritas est) ta/
men non talem addit cui repugnet emi. Illa enim
figura certificans homines de veritate illius auri

& argenti, & de qualitate ponderis, siue sit res absoluta, siue relatio, est res estimabilis pretio & emibilis, vel saltem est nota & index estimationis pretij, igitur non faciet ipsum metallum figuratum, propter figuram, inimibile, sed emibile. Tum secundo quia qui peregrinantur ad urbem vel ad exterarum regiones, emunt auream pecuniam, in remotis locis capabilem. Nec est dicendum quod commutant nummos pro ea simpliciter. Quia ex usu vocabuli dicunt se emere aureos, & id primarie & principaliter intendunt, modo id attendimus quod principaliter intenditur & fit, c. quis de pactis li. vi. iuxta glo. si. Tum tertio quia si quis haberet pecuniam ultra marinam, hic non receptibilem, posset eam vendere. Sicut aliqui mercatores veteres florenos emunt hic, certo pretio, & ducunt ad Francfordiam vel alias, & ibi vendendo, lucrantur quinque supra centum nec tamen solida ratione potest talis emptio condemnari, igitur non est verum, quod pecunia sit inimibilis, super quo se fundabat obiectio. Item in certis locis sunt decime pecuniarie ut patet in maiori Polonia, ubi ex laneo agri dantur, xii. grossi, plus minusue, & tamen illa decima non est inimibilis, immo sepe venditur per clericos. Si dicas quod istud faciunt iure positiuo, c. vestra de loca. sed non diuino, contra hoc dico. Quia si diuino iure essent vendi prohibite, tunc etiam accedente consensu & auctoritate Pape, non posset aliquis illas emere, eo quod Papa non potest facere, ut id liceat, de iure positiuo, quod esset illicitum de iure diuino, c. proposuit de concess. preb. cum ibi not.

Sed

Sed videmus ex determinatione Pape, & iuris canonici. c. vestra de locato. c. i. & ij. de rebus ec. non aliq li. vi. quotidie vendi decimas tam prediales q̄ personales, etiamsi eis sint admixte pecuniarie ergo pecunia emitur. Item princeps cui cōgruit pro uinciam purgare latronibus, stratas publicas ab improbis in tuto tenere. l. cōgruit. ff. de offi. presi. pontes fabricare & vias publicas in pace cōseruare habet theloneum vel gnidagia aut pedagia licite. c. quamq̄ de censu. li. vi. & c. super quibusdam de verbo. signi. talia autem vt cōiter sunt redditus pecuniarij, & sepe venduntur collectoribus, igitur pecuniarius redditus licite venditur.

¶ Secundo principaliter opponitur. Contra cōclusionem & appendices sic. Quando emūtur redditus perpetui, siue per seculares siue per ecclesiasticos, talis emptio, est simulata emptio, sed vera mutatio, in qua est sedes vsurę iuxta superius dicta, ergo est vsuraria, antecedens probō. Si quis vsurarius mutuet Petro viginti dicens, mutuo tibi hos viginti quos sit in tua voluntate, quando volueris mihi restituere, interim tamen donec restitueris solues mihi vnum ab eis annuatim, ista mutuatō est vere vsuraria, quia dicit mutuo tibi viginti. Et iterum si quis eidem petro daret viginti, dicens. En do tibi. xx. pro quibus emo a te super p̄edio, vnum florenum annuatim, vel fructus in valore vnus floreni, & quādocunq̄ volueris poteris te liberare ab annua pensioe, restitutis viginti. Iste cōtractus secundum te esset emptio redditus perpetui redimibilis, & tamen est omnino similis, imo

F in mo

mo idem cum precedenti, quia persone contrahētes sunt eēdem, pretium est numero idem, pensio annua eadem. Sed quia primus est vsurarius, ergo & secundus, ergo emptio census continet vsurariā prauitatem, & sicutanq̃ illicita est prohibēda. Sol. Dico quod in vtroq; casu est emptio. Nam in primo casu non est contractus mutui veri vel interpretati. Quia ad substantiā mutui requiritur quod mutuans habet ius repetendi mutuum, vt sepe dictum est per. l. ij. ff. Si certum per. Illi autem iuri renūciāt primus mutuans in primo casu, quia dicit. Petre mutuo tibi viginti & restitues eos quando volueris, &c. In secundo casu est vera simpliciter emptio cum pacto de redimēdo, ergo neutro bi committitur vsura. Dico autē quod in primo casu est vere emptio, & non committitur vsura vere. Quia si mutuāti adesset intentio praua, vel opinio erronea posset ille contractus esse vsurarius vt pote, si mutuans credat se facere veram mutuationem, & cum hoc credat se percipere ultra sortem mutuata, aliquid ultra, videlicet vnum annuatim, & tunc in preparatione mentis & intentionis ipsius mutuātis, erit vere vsurarius, sed nō in re ipsius contractus, in quo renūciatur iuri repetendi vt. §. dixi. ¶ Contra hoc replicatur. Si predictus casus primus excusatur predicto modo, vt nō sit vsurarius, tunc sequitur, quod omnes vsurarii possent excusari, probatur. Quia nullus vsurarius expresse mutat quin potius velit quod mutuatarius continue soluat pensionem vsurariam, & apud se retineat sortem, quam quod restituat sortem, &

tem, & sic cesset a pensione usuraria. Et libēter vult
sortem nunq̄ repetere, vt pētionem percipiat. Sol.
Dico quod non est contra rationem seu substanti/
am mutui, non repetere, vel etiam nolle repetere,
sed non habere ius repetendi, vel nolle habere ius
repetendi. Dato itaq; q̄ si nunq̄ usurarius repe/
teret, & nollet vnq̄ de facto repetere, si tamē vult
habere ius repetendi. Ita quod vult alium esse sibi
obligatum, ad restituendum sortem, si repetetur,
manebit integra ratio & substantia mutui, & nul/
lus est verus usurarius, nisi vellet habere illud ius
repetendi. ¶ Sed iterum replicatur per hoc quod
mutuans renūciat iuri repetendi sortem, nō ces/
sat ratio mutui, igitur illud fundamentum nullum
Antecedens probatur per. l. item quia. §. idem Iu/
liano, ff. de pac. vbi in sentētia habetur, quē in prę/
fationibus contractuum dicuntur. s. anteq̄ perueni/
atur ad contractum, & illa postea tacentur in per/
fectione contractus, nihilominus intelliguntur in
contractu ac si essent repetita, vt si usurarius cū ali/
quo in preambulis cōtractus cōuenit, vt pro simi/
plo promittat duplum, postea tēporē contractus
adhibentur notarij & testes, qui de hoc nihil sciūt,
tamen sufficit probare q̄ hoc in pręfatione dictum
fuit, ad conuincendū fraudem usurarum, vnde ibi
dem subditur in tex. idem Iuliano placet, ex facto
etiam interrogatus cum conuenisset vt donec usū/
rę soluerentur fors non peteretur, hęc ibi vbi vide/
tur innuere, q̄ aliquis censetur usūras accipere, eti/
amsi renūciauit repetitioni sortis, modo usura nō
est sine mutuo, igitur aliquis potest cēseri mutuare

qui renunciat uir repetitioni. Quod est cōtra prēdictam solutionē. Respondet, q̄ sensus illius, s. idē est, si aliquis ante contractum dixit mutuuario, ego mutuato tibi centum, ita q̄ uolo repetere intra certum terminum, & dabis mihi quinq̄, & postea in complemento contractus renunciat repetitioni, q̄ nihilo minus propter preambulariter dicta potest conuinci de usura, de quo uide ibi diffusius doctores. ¶ Tertio opponitur per emptionem debet merx eque fieri emptoris, sicut pretiū sit venditoris. Alias non seruaretur equalitas ac iustitia commutatiua inter contrahē. sed in prēdicto contractu non fit hoc. Quia pretium fit venditoris irrepētibiler, & tamen merx non fit hoc modo emptoris, immo repeti potest per venditorem. Dicendum q̄ maior potest negari quia sepe aliquis emit rem aliquam, quo ad dominiū utile, & non quo ad proprietatem, immo quo ad usum tantū, & tamen pretium efficitur venditoris, quo ad omnimodum dominiū & proprietatem.

¶ Ad probationem non potest responderi. Quod nihilominus potest seruari equalitas in genere quia illa inequalitas in irreuocabilitate potest refarciri per aliam uiam. Nempe quod emptor aliquantū minus dat pro merce in pretio, eo q̄ debet fieri sua reuocabiler, illud autē minus dare, est aliquid retinere & sic est quasi aliquid recipere a venditore in recompensam illius obligationis, de quo dictum est supra in tertia circūstantia tertię hypotesis.

¶ Quarto opponitur per ueram emptionem, emptor efficitur dominus rei empte. Alias non emere
ret eam

ret eam, immo defraudaretur, quia exponeret pre-
tium, renūtiando eius dominio, quatenus assequa-
tur dominiū mercis, cuius tamen dominiū nō as-
sequeretur, sed hoc fit in contractu emptionis cē-
sus. Quia emptor cum sciat eum posse redimi per
venditorem restituto pretio, non poterit eū libere
pro suo voto tanq̃ propriū donare alienare vel vē-
dere aut locare, & sic non erit dominus illius cen-
sus, cum tamen venditor, fuerit factus dñs pretij.
¶ Respōdetur primo, cū dominio rei stat, qđ do-
minus renuntiauerit libere dispositioni, de illa re,
pater hoc. Si em̃ sum dominus huius domus ple-
no iure, possum me tibi hodie vel cras obligare,
quod in nullum alium transferam, dominiū hu-
ius domus q̃ in te, contractū siue donationis, per-
mutationis, venditionis, siue locatiōis, & possum
me tibi obligare, quod quodocunq; tu volueris,
ego transfertam dominiū eius in te, per aliquē ex
p̃dictis modis, in quo casu, interim quod a me
nō petis dominiū, sum plenus dominus illius do-
mus, & non tu, ac aliquis alius. Ita in proposito ca-
su stat, quod emptor census, sit illius verus domi-
nus, & tamen sit obligatus ad nutum venditoris
reuendere eidem, sciens & volens, scienti autem &
volenti non fit fraus nec iniuria regula, scienti de
reg. iuris li. vi. Immo forte sequeretur ex argumē-
to, quod nullus viator haberet verū dominiū rei,
quia non esset certus q̃ diu eam tenebit vel ea libe-
re vteretur, aut sibi auferetur. &c. ¶ Secūdo res-
pondeo ad argumentū. Q̃ emptor census redimibilis
efficitur dominus verus, potest tamen illum cen-

sum in alium trāsferte, siue donatione siue vendi-
tiōe, nec p hoc impossibilitabit seruare contractū
redemptionis, eo quod ille in quem transfert talē
censum, tenebitur eum reuendere venditori repe-
renti & pretium restituenti. Quia res fuit translata
in eum cum onere, c. ex literis de pigno. Et sic pri-
mus emptor census per alium implebit, quod per
se implere tenebatur, vtz in. c. ad nostram repetito.

TERTIA CONCLUSIO EM- ptio vitalitij.

EST ex genere suo & de se licita. Tum quia vita-
litium est redditus temporalis ad vitam emen-
tis comparatus vt dictum est in prima hypothe-
si, huius. q. Sed redditus in cōmuni prout abstra-
hit a temporalitate vel perpetuitate est res emibi-
lis, vtq. sepissime est ostensum, ergo & ipsum vi-
talitium. Item redditus in cōmuni diuiditur in vi-
talitium & in temporalem, determinata tempora-
litate, vt dictum est supra in eadem prima hypo-
thesi huius. q. Sed diuisum vere predicat de men-
bris diuidentibus, ergo. &c. Tum quia si emere vi-
talitium esset illicitum, maxime ideo quia ibi esset
mutuatio usuraria implicita, puta quia emens vi-
talitium, mutuarer illam pecuniā a parte rei ven-
ditori vitalitij quam se dicit nomine pretij dare, &
veller vēditore sibi reassignare tantundē in pecu-
niā vel alia re vtili & cū hac aliquid ultra. Sed hoc
nō habet locū in isto casu. Quia vbi est implicita
usuraria mutuatio in emptiōe oportet qd ipse dās
pecuniam habeat ius repetēdi datam aliter nō po-
test dici mutuans per. l. ij. ff. de rebus cre. Nā mu-
tuum

uum irreuocabiliter nō est mutuū vt g. sepe dictū
est. Modo emens vitalitiū, & dans pecuniam nō
habet ius repetēdi datā a venditore vitalitiū. Adeo
quod si illico moreretur post datam pecuniam &
nihil omnino percepisset de fructibus vitalitiū, ven
ditor in nullo sibi esset obligatus. Tum quia si il
la emptio vitalitiū damnari deberet, ideo, q̃a ibi es
set suspitio vel p̃sumptio quod interuenisset im
plicita mutatio. Tūc damnari deberet omnis em
ptio vsufructus bonorū alicuius, si esset emptus ad
vitam ementis (quia vitalitiū saltem quādo est cō/
stitutum in bonis immobilibus alicuius, nihil ali
ud videt̃ esse, quam vsufructus ad vitā illius emē
tis) consequens est falsum. Quia tunc emptionem
simpliciter dictam bonorū alicuius, sed vbi trās
fertur omnimodū dominiū, deberet damnare de
p̃dicto crimine & dicere ibi esse mutationē im
plicitam. Nam emendo simpliciter bona alicuius
per acquisitionē omnimodi dominiū acquirit etiā
& si non formalem tamen causalem seu virtuales
vsufructum in bonis illis. Et sic virtualiter acqui
rit vsufructum formalem licet non formaliter vn
de eadem facilitate quis in omni emptioe diceret
ementem dare pecuniam in re, vt mutuatā, & pro
illa recipiendo mercem plus sibi placentem reci
peret sortem & ultra. Tum tertio, quia emptio ali
cuius agri vt emens percipiat eius fructus p̃cise,
ad tempus vitę suę & nō vltra, est de se licita, igit̃
tur etiam emptio vitalitiū fundati in illo agro etiā
est de se licita, tenet cōsequētia q̃a in prima emptioe
virtualit̃ includitur secūda, & ideo si secūda de se
esset

esset illicita, etiam prima de se esset illicita. Sicut
si in aliqua emptioe includit virtualiter mutatio
vsuraria ipsa emptio etiam esset illicita. Asumptum
prioris consequentie probat quia emendo agrum
emit proprietatem & totale dominium agri. In do/
minio autem & proprietate agri, includitur etiam
causaliter & virtualiter ius percipiendi partem fru/
ctuum, quod ius est redditus, & sic includitur in eo,
sicut pars in toto. Antecedens autem preassumptum
quod negant aduersarii, probat dupliciter. Primo in
contractu precariarum qui vno modo fit. Quando quis
habet predium & dat seu donat illud ecclesie, mox
in proprietatem ita tamen quod ecclesia sibi ad vi/
tam suam reassignet tria predia in usufructu, quo
rum prediorum quodlibet equiualeat suo predio. Si
tamen donans velit etiam suo predio vti ad vitam
suam, tunc etiam solum duo predia equiualentia sibi
assignare tenebitur vtz in. c. precarie. x. q. ii. Tunc
sic arguitur. Aut donans precarias, acquirit ab eccle/
sia, illa duo predia vel tria ad vitam quo ad domi/
nium, aut quo ad usufructum in illis constitutum
sibi ad vitam. Si primum tunc etiam acquirit ius per/
cipiendi fructus illorum ad vitam, tale autem ius est vi/
talitium. Quia dominium vel proprietatem rei, inclu/
dit etiam ius percipiendi fructus eius, quia illa pro/
prietas est usufructus causalis seu virtualis. Si secum
dum igitur agrum vitalitium, quia quando vitalitium con/
stituitur in rebus immobilibus non est nisi usufruc/
tus partialis saltem ad vitam hominis vel aliquid
ei quid ditatiue simile, quod per aliqua extrin/
seca possit distingui sicut in simili in dominis utili
& vsu,

& usufructu videtur dicendum, & non solum ius
canonicum approbat hunc contractum precariarum
taliter celebratum, sed etiam ius civile, licet in pau-
cis differt a iure Canonico, de quo in. l. iube-
mus ij. §. sane. ij. C. de san. sanc. eccl. & in autem de
non alien. §. Si quis aut col. ij. & x. q. ij. c. casellis. §.
si economus. Et sic utrumque ius approbat contractum
vitalitij. ¶ Secundo probat idem antecedens po-
test quis licite agrum suum locare ad vitam con-
ductoris. Locatio autem & conductio fit pro pen-
sione annua, quam conductor debet dare locanti,
siue illa pensio sit pecuniaria (sicut debet esse in
locatione proprie capta) siue fructuaria sicut po-
test esse in locatione generaliter capta. Sed in tali
locatione pro pecunia facta pensio non est aliud ni-
si ius percipiendi fructum de illo agro ad vitam con-
ductoris & hoc vocatur vitalitium, ergo de iure est
licitum. Sed quod sit per locationem potest fieri per
emptionem ad vitam emptoris & hoc est vitaliti-
um, ergo, &c. ¶ Sed contra opponit aduersari-
us pactum quod inducit votum caprande mortis
reprobatur a iure & non valet. l. si. C. de pact. & ideo
prohibetur promissio prebende non vacantis in. c. ij.
de concess. prebende li. vi. Ne quis capter mortem
possessoris prebende. Quia tale pactum est contra
bonos mores immo non debet admitti. l. pacta.
C. de pact. ¶ Secundo opponit. Quia emens ag-
rum predicto modo, sperat se percepturum de ag-
ro fructus pluris pretij, quam sit pretium per eum
datum, ergo committit usuram, quia usura sola spe
contrahitur, c. consuluit de usura, Ad primum di-
co q

eo quod ius ista captatio posset contingere presumptiue
& per accidens, non tamen simpliciter secundum se
prohibetur vendere vel emere ad vitam, sicut usus
fructus emitur ad vitam & finitur morte. In sui. de
usufr. §. finitur. Nam hec captatio mortis est viti
um persone, & non ipsius contractus, igitur non est
imputanda contractui. Quid enim si multi presb
teri exorbitant a suo ordine. Quid si multi milites
abutuntur sua militia, aut si multi coniugati non
seruant se intra terminos matrimonij. Num pro
pterea hi status sunt vitiosi, certe minime, quia
hec vitia non sunt statuum, sed personarum suo
statu abutentium. Ita in proposito contractus in
se sunt liciti, sed abusus quorundam est illicitus.
Quomodo autem emptio vitalitij sit per accidens
illicita mox infra subiungemus. ¶ AD SE
cundum dico. Quod actus sperandi plus perci
pere, non est emptio vitalitij, sed per accidens con
iungitur ipsi emptioni, vel est eius circumstantia. Et
ideo non sequitur. Ille actus sperandi est illicitus,
igitur emptio vitalitij, est de se illicita, sed tantum
deberet inferri, ergo emptio vitalitij per accidens est
illicita, scilicet secundum illius actus sperandi. Secundo
ad idem dico. Quod usura non contrahitur qua
cunque spe. Quia sic emptio agri in perpetuum, pos
set censeretur usuraria, quia emptor sperat se plura per
cepturum ex agro empto, quam dedit pro eo,
sed sola sperecipiendi aliquid ultra sortem mu
tuatam, hic autem non est mutuum sed emptio.

VNDE AD HOC QVOD

emptio

emptio vitalitij sit licita.

R Equiruntur octo conditiones. Prima quod persona emens vitalitium sit capax illius ita quod sit de quinque generibus hominum. scilicet. in quarta hypothesi huius. q. nūeratis, quibus vivere de redditibus non sit illicitum, vel saltem quod sit reducibilis ad aliquod genus hominum de illis quinque, talibus enim est licitum vivere de emptis redditibus, eo quod utilius est reip. eos cōsultores, prouisoires, defensores, & doctores habere, q̄ quod laboribus querant victum, & temp. omittunt. Sed quia vitalitium est redditus temporalis emptus ad vitam vt̄. est dictū, ergo talibus solum est licitus. Secunda cōditio quod talis emptio non sit ex diffidentia diuine prouisionis qua diffident sibi deum prouidere in casu in quo debet confidere homo de diuina promissione vtpote dum homo facit quod in se est, & reliquum committit diuino supplemento talem enim non deserit deus in his que requirunt ad salutem anime quanto magis in his que sunt ad salutem corporis, que sunt cōmunia bonis & malis. Vnde legit in Euangelio. Nolite solici esse dicentes quid māducabimus. &c. et sequitur. Nonne anima plus est q̄ esca. Math. vi. Eccl. xi. Cōfide in deo & Hebr. x. Nolite amittere confidentiam vestram. Tertia quod non ex cupiditate emat vitalitium vtpote quia emit hac intentione, quod attenta quantitate preij & vite diuturnitate quam sibi sperat affaturam, sperat se percepturum tot tātosq; fructus, quod longē vel notabiliter pinguius censet illud ius percipiendi eos, quoniā sic valor preij, &c.

ti, & sic sperat se lucraturum plus iusto. Cuius lu-
cri affectio tanq̃ causa finalis, inducit eum ad emē-
dum vitalitium. ¶ Quarta Q. non emat loco &
tempore, quę prohibēt ex aliqua causa rationabili
emere loco & tempore certis vitalitiū. ¶ Quin-
ta quod sit adequatio pretij. Si enim emit pro pre-
tio nimis paruo rem vitaliti, & hoc nimis paruo
vel in re vel in spe scienter peccat. Exemplum pri-
mi loquendo scientia propabilis coniecture secū-
dum causas inferiores vt si iuuenis viginti anno-
rum, daret, xl. florenos pro vitalitio, v. florenis an-
norum sibi ad vitam dandorum. Exemplum secū-
di, vt si quis satis iustum pretiū daret, & tamen spe-
raret se vltra victurum ac se percepturum tanto tē-
pore, quod ius percipiendi esset pinguius, q̃ valor
pretij, hic enim esset spes iniqui lucri in emēdo vi-
talitio. Sexta q̃ non emat ab eo scienter cui vende-
re est prohibitum, vt a monacho non habēte ad-
ministrationem, aut a filio familias, aut ab alio qui
non habet potestatem transferēdi in euentem ius
percipiendi, aliquid de bonis illis in quibus consti-
tuitur vitalitium. Septima quod emptor vitaliti
non fingat se valetudinariū aut debilem quasi non
diu victurum vt sibi venditor eo pinguius vitali-
tium assignet pro pecunia oblata, vel vt eo mino-
rem pecuniam exigat pro vitalitio. Octaua Q. ta-
le vitalitiū non constituatur ei, quem inducit eme-
re prudentia carnis quę inimica est deo ad Rom. 8.
Id est ad delectationem carnis, ad pompam mūdi,
ad auariciam, ad otium, aut libidinem, qatūc con-
tractus esset illicitus cum homo nascitur ad labo-
rem

sem sicut avis ad volatum Iob. v. Si queras. An is
qui emit vitalitium, & deficit in aliqua dictarum
circumstantiarum, teneatur propter hoc ad aliquā
restitutionem? Respondetur. Si ex mala radice pro
cessit emptio doleat de sua causa. s. de diffidētia dei
vel de sua avaritia, quę eum impulit ad emendum
vitalitium. Aut de aliqua alia prava intentione, &
peccata sua elemosinis ac pijs opibus redimat, &
si capitale leuauit expedit ei vt cesset amplius leua
re pensionem vitalitij. Ex quo aliunde sufficientē
habet victum. Tamen non videt q̄ teneatur resti
tuere male percepta ob defectum cuiuslibet circū
stantiarū prædictarum, vel cessare ab vltiori per
ceptione vitalitij. Si enim quis emit equum iusto
pretio ob malum finem. s. vt pugnet in bello iniu
sto, q̄uis is peccet emendo, non tamen tenetur vē
ditori ad aliquā restitutionem equi, ita in proposito.
Similiter si deficiat circūstantia loci & temporis,
puta emit vitalitiū tempore sacro in ecclesia, vbi
non conuenit mercari, tamen non tenetur ad aliquā
restitutionem, licet peccauerit ratione loci & tem
poris. Et dico q̄ non tenetur ad restitutionem, nisi
lex vel statutum irritaret talem contractum, quia
tunc contractus ipso iure, vel facto esset nullus,
tanq̄ irritus. Nam decretum irritans afficit etiam
ignorant. c. dudum & .c. quodam de preb. li. vi. Si
autem emptor deceperit venditorem in tali cōtra
ctu. Et tunc subdistingue. Aut emptor decipiendo
adhibuit dolum, aut non, si adhibuit, vel ergo ta
lis dolus dedit causā cōtractui, & tunc contractus
est nullus. Si aut non dedit, sed incidit in cōtractu.

G

ut pote

ut pote venditorem alias volentem vendere vitā
litium induxi ad vendendum pro minori q̄ iustū
sit, tunc licet contractus non sit nullus, tamen em/
ptor tenetur ad sup̄lendum defectum pretij, etiam
in vtroq; foro. Si aut̄ dolus nec dedit causam con/
tractui, nec incidit in ipso contractu, sed est dece/
ptio facta, in re, ipsa re. (.i. quia vnus putabat res
tanti valere quanti alius, sed sunt ipsa re decepti)
vtraq; partium non procurante. Et tunc aut dece/
ptio est facta vltra dimidiū iusti pretij, & tenetur
decepto satisfieri in vtroq; foro. Aut citra dimi/
diam iusti pretij, tunc in foro anime tenetur, in fo/
ro contentioso, non, vt est tex. in. c. cum dilecti &
c. cum causa de empti. & vend. & in. l. & elegāter.
ff. de dolo. ¶ Si queras. Quo titulo & iure
potest retinere venditor summam, si is qui vi/
talitium emit, cito mortuus est. Respondetur quod
titulo & iure emptionis. Quia contractus est iustus
cum incidit dubium & periculum ex vtraq; par/
te. Num dudū viuet an cito moriet̄ emptor & ex
natura contractus transfertur res emptā in emptō
rem, & pretium in venditorem, sicut fit in alijs cō
tractibus emptiōis. Ex his infertur. ¶ Prima ap/
pendix, sicut emptio vitalitij est licita ad vitā em/
ptoris ita potest esse licita ad vitam venditoris, ser/
uatis debitis circumstantijs ita quod emptor, tanto
t̄ tempore percipiet. quanto venditor superuixerit,
& non vltra, patet hec appendix ex identitate ra/
tionis. Nam talis redditus sic duraturus, est etiam
quid temporale, pretio estimabile, & contingit in
nitendo causis inferioribus estimare, quanti valo/
ris, v̄t

ris, vt sic sit, & sic reperire est ei pretium equiua-
 lens, super quo partes conueniunt. Et minus con-
 tingit ibi interuenire desiderium mortis in vendi-
 tore respectu emptoris. Quia etiam si emptor mo-
 riatur non ob hoc esset liberatus venditor, qn tel-
 neretur ad vitam suā heredibus emptoris pensio-
 nem vitalitij soluere. ¶ Appendix secunda. Em-
 ptio vitalitij est reip. expediens tum quia promo-
 uet vtilitatē reip. etiam si quis nō sibi sed alij emat,
 dum modo alius sit talis, qualis esse debeat, secun-
 dum ea quę dicta sunt in circumstantijs, eo qd tunc
 personę illę quatuor generum hominū. i. prima, se-
 cunda, tertia & quinta, ibi enumeratę quę multum
 sunt vtilēs reip. promptius possunt haberi cū vita-
 litijs, q̄ sine eis, q̄a sine eis se possent eximere a p̄se-
 ctu reip. procurādo, & sibi potius curarent p̄uide-
 re, vt repellerent a se propriam necessitatē. Quan-
 to aut promptius reperiuntur tales personę, tanto
 id expedit reip. Tum quia quando aliqua cōmu-
 nitas assignat alicui vitalitiū, qui fideliter pro bo-
 no cōmunitatis laborauit, consulendo, docendo,
 vel militando, aut prudenter & solícite reimp. re-
 gendo, tunc alij similes animantur, ad fideliter &
 prompte inseruiendū reip. Quia non metuent sibi
 deficere necessaria, a cōmunitate sibi prouisa. Et si-
 cut hoc probatur quando quis emit alteri vitaliti-
 um cum p̄dictis circumstantijs, qd talis emptio
 sit expediēs reip. Ita dum quis sibi metipsi emit vi-
 talitium, seruatis p̄scriptis circumstantijs.

¶ Tercia appendix. Vt senatus famigeratę vrbis
 Cracouiē, assignando alicui prouētus ad vitam

G ij pro

pro pecunia, super bonis & redditibus ciuitatis,
non peccet, sed id licite faciat, necesse est vt oculos
rōis ad debitas circumstantias suprapositas appli-
cet ruminādas. Tum quia bonum solū vna via re-
cta attingitur, deuiare autem a recto cōtingit mul-
tis mōis sicut a signo ad quod sagitat, multis ob-
erratur modis vt dicitur. ij. Ethico. Tum quia non
omnibus passim personis cōuenit emere vitalitiū,
nisi sint de aliquo gñq; generū supra enumerato-
rum, in quarta hypotesi huius. q. vel qui possunt
rationabiliter reduci ad aliquod ex illis, ob rōnis
identitatem. Alioqui hi qui labore sibi possunt,
& suis consulere, non sunt idonei emere vitalitiū,
ne grauent rem pociando & alijs exemplum ad
otia prestādo. Et idem itelligo de alijs ciuitatibus
vel oppidis, aut cōmūitatibus quod dixi de Cra-
couia. ¶ Quarta appēdix. Vitalitiū potest emi &
constitui super bonis alicuius ecclesie. Tum quia
licitum est alicui emere agrum ab ecclesia, vt perci-
piat ex eo redditus ad vitam suam, igitur magis
erit licitum emere vitalitium, in tali agro constitu-
tum, t. z a. Quia aut ex primo contractū acqui-
rit dominū & proprietatem illius agri ad vitā su-
am, & per cōsequens virtualiter acquirit dominū
omnium reddituū ad vitam suam qā domi-
nus agri habet ius percipiendi, non tantū aliquos,
sed omnes redditus. Aut non acquirit dominium
& proprietatem agri, sed tantū vsufructū pro vita
sua. Tunc ille vsufructus, est idem q̄ vitalitium, vel
qd̄itatiue ei similimus. Añs aut p̄assumptū proba-
tur, sicut probata est hęc tertia conclusio, per ter-
tiam

tiam & quartam probationem, dum exemplifica-
uimus de precarijs vide ibi. Tū quia exigente ec-
clesiæ necessitate, vel utilitate potest prelatus etiam
religiosus (de consensu sui superioris & sui conuen-
tus, premisso tractatu, & cōsilio in capitulo) ac cō-
clusionē facta, redditus & possessiones ecclesiæ ad vi-
tam eius seu ad aliud tempus certum, pecunia in/
de recepta cōcedere, vt est tex. in cle. i. de rebus ec-
clesiæ, non alię, iuncto. c. i. eo. ti. li. vi. Si aut id fa-
cere velit ad longius tēpus, debet omnino seruare
prædictam solennitatem, secus si ad breue tēpus,
tunc non requiritur tanta solēnitas. Sed pecuniam
recipere pro tali concessione. Quid aliud est q̄ ad
vitam vendere ergo. &c.

SED CONTRA HOC ARGUITUR dupliciter.

¶ Primo quia annexa spūalibus non possunt cō-
cedi nec vēdi. c. quanto de Indic. Sed redditus ec-
clesiarum sunt annexi eis ergo. &c. Respondetur q̄
annexa spūalibus intrinsece, quando secum trahūt
spūalia, non possunt vendi citra symoniam posi-
tiuam. i. q. i. quasi per tot. ff. de rei ven. l. quę reli-
giosis, vbi dicitur. Quę religiosis adherent religio-
sa sunt. Sed quando annexa sunt spūalibus extrin-
sece, & non trahunt ea secum, bene possunt vēdi,
concedente iure positiuo, vt in al. cle. i. de rebus &
nō alię. c. vestra de loca. Sed tales sunt redditus ec-
clesiarū. Secundo obiicitur. In al. cle. i. de rebus
& non alię, non dicitur qui prelatus redditum vel
possessionem vendat ad tempus, ipsi cōmunitanti
pecuniam, sed tantum concedit sibi ea ad vitā pro

G in pecunia.

pecunia. Concessio autem non est venditio. Respon-
detur, dato, quod ea concederet, tali concessione quia
esset alterius rationis ab emptione vel venditione,
tamen quia toto tempore ipsius vite concedit sibi
fructus percipiendos, non dum in rerum natura
existentem, quando emuntur. Tunc enim tempore con-
tractus emptionis, oportet aliquid assignare, quod ve-
niat tradendum ipsi emptori, & illud non est aliud
nisi ius percipiendi redditus ad vitam, sed hoc est
vitalitium, ergo iure venditur. Secundo ad idem
dico, quia vitalitium non videtur aliud nisi usufructus
durans ad vitam usufructuarii, vel est ei quia
ditatiue simillimus. Qui autem pro pecunia certa in
bonis suis immobilibus concedit alteri usufructum,
dicitur ei vendere usufructum & alius dicitur eum
emere non obstante quod non dicitur vendere ei illa
bona sua, sed tantum locare, quia aliud sunt bona ut
agri prata, domus, vinea, & aliud ius percipiendi
redditum ex eis ut supra sepe dictum est.

CONtra productam tertiam conclusionem
obijciuntur multipliciter. Emptio vitalitii de se inclu-
dit propositum & spem illicitam recipiendi obueni-
ones toto tempore vite ementis etiam non curan-
do, quot annis percipiat ultra sortem hoc autem est illi-
citur, quia spes recipiendi ultra sortem est usuraria,
c. consulit de usu. Item quia venditor potest deside-
rare mortem emptoris. Item quia nullum est peri-
culum emptoris. Quia certus est ad vitam de per-
cipiendo vitalitio ergo & vitalitium est illicitum.
Respondetur quod antecedens deficit multipliciter. Primo
quod raro sit emptio sine illa spe vel proposito, ta-
men eme

men emptio potest sine ea fieri, Quia potest emptor
vitalitij post dimidiū anni totum donare vendito
ri & per consequens illa spes non de per se includi
tur in emptione, sed ex circumstantia extrinsece ad
iecta. ¶ Secundo deficit antecedens. Quia dato
q̄ emptor percipiat totam summā pretij pro vita
litio datam tamē illę particulares obuentiones nō
adhuc equiualeāt pretio plus enim valent centum
floreni simul collecti, quam particulatim per de
cem annos capiendo quolibet anno. x. florenos.
Tertio deficit cōsequentia, inferendo, ergo & vita
litium est illicitum. Quia datur instantia in eo qui
emit equum. x. florenis, & postea locat eum quor
tidie pro mercede diurna, & nihilominus adhuc
valet. x. florenos & forte amplius. Item instātia in
eo qui emit agrū cētum marcis, & tollit ex eo sin
gulis annis frumenta pro triginta marcis, & pos
tea sperat se percepturū plura ad. x. vel plures an
nos. Quarto deficit quando infert spes recipiēdi,
vltra sortem est vsuraria. Respōdetur q̄ duplex est
sors, vna est mutuata, et in ista est sedes vsurę. Alia
est sors in ratione pretij data, & in ista quando da
tur pretium cōdignū bene potest emptor percipe
re maiore valorem successu temporis vt patet per
exempla supra data. Quia illud plus quod recipit
emens vltra sortem ratione pretij datā licet sit vlt
ra sortem pretij tamē non est vltra sortem mercis
quia totum continetur intra valorem mercis sicut
fructus arboris continetur in arbore. Ad id quod
dicit venditor desiderabit mortē emptoris. Rñde
tur, quod id accidit contractui, potest ergo sine ta

si accidente contractus fieri ex se licitus licet ex cir-
cūstantia extrinseca per accidēs illicitus. Ad illud
q̄ additur nullum est periculū emptoris. Respon-
detur immo si moriat̄ primo die quo emit vitali-
tium nihil habebit, & multum dedit. Item nō mi-
nus est in periculo q̄ emptor alterius mercis & de
his supra dixi. ¶ Secundo principaliter obiicit̄.
Emptio vitalicij procedit ex radice infecta & vi-
tiosa, quia aut ex cupiditate percipiendi redditus,
aut ex timore deficiēdi in necessarijs, aut ex diffi-
cultate provisionis diuine, igitur non est de se lici-
ta. Antecedens probatur. Quia si non ex aliqua di-
ctarum radicum procedat tunc non emet vitaliti-
um, sed amisso lucro tali, providebit sibi pro hac
pecunia aliunde & licite. Respondetur possibile est
aliquem actum qui de se est licitus ex genere, sem-
per agi ab hominibus, cum defectu alicuius circū-
stantijs, qui tamen potuisset etiam fuisse licitus, cū
debita circūstantia, & sic de facto erit semper ma-
lus, & tamē de se esset licitus, & potuisset bonis cir-
cūstantijs fuisse vestitus. Et sic hoc argumentū nō
militat quia non sequitur hęc conse. de facto sic
semper est igitur non est possibile, vel aptū natum
eum aliter fieri. Vide si placet apud Conradum in
libro de cōtractibus, q. lxxxj. Tercio obiicitur em-
ptio vitalicij, licet vocetur emptio tamē est vere cō-
tractus vsurarius, igitur de se est illicita. Antecedēs
probatur quia duo sequēti. cōtractus in nullo dif-
ferunt specificē, q̄ possit facere primū esse mutua-
tionem vsurariam & secundū emptionē veram &
ideo si primus est mutuatō vsuraria etiā secundus
erit

erit talis sed secundus est & emptio vitalitij igitur iste
erit usurarius. Exemplum primus contractus est ta
lis Ioanes dat Petro. c. floren. sibi restituendos in. xi.
annis adiectis. x. florenis, secundus contractus Idē
Ioannes dat Paulo centū florenos vt sibi omni an
no vitę suę det decē floren. & Ioānes viuet. xi. annis
Et sic a Paulo etiam percipiet centū & .x. sicut a Pe
tro. c. & .x. Q. autem isti contractus in nullo disse
rāt, q̄ posset facere inter eos distinctiōem specificā
patet. Quia non differunt in se in primo casu Pe
trus non cogitur restituere sortem Ioanni ante vn
decimum annū siue in toto, siue in parte. In secūdo
vero casu Paulus cogitur omni anno sortem resti
tuere in parte, quia in. x. Ista autē differentia, nō po
test distinguere istos cōtractus specificē, q̄n si vnus
sit contractus mutui, & etiam alter. Responderetur
negando antecedens ad probationē dicitur, q̄ dis
ferunt specie nec est verū q̄ solum per hoc disse
rant quia Petrus in primo casu nō cogitur. & c. Sed
in quodam alio differunt specificē significat. Quia
in primo casu Ioānes potest repetere sortem a Pe
tro, saltem veniente. xi. anno, & hoc vel per se vel
per suos heredes. In secundo casu non pōt Ioānes
repetere a Paulo sortem. Et si replices immo repe
tit eam omni anno in parte, percipiēdo per. x. flo
renos. Responderetur q̄ percipiēdo omni anno. x. nō
repetit partem sortis sed percepit fructū mercis suę
emptę, nec petit hoc in ratione sortis mutuatę.
Quia tunc illa pars posset omni anno (etiam si Ioā
nes mortuus esset) repeti per heredes eius. Quod
non est verū, quia vitalitiū morte finitur, Primus

igitur contractus est mutuario, quia pecunia est da-
ta reuocabilis. Secundus autem non est mutuario, quia
deficit substantiale mutationis scilicet reuocabilitas,
pecunie date, hec autem duo, scilicet reuocabilitas & irreu-
ocabilitas distinguunt specificiter illos contractus.

¶ Contra hoc replicatur. Dato quod penes hec di-
stinguuntur specie, nihilominus conueniunt in alio,
quod etiam sufficit utrumque contractum predictum facere
illicitum. Quia in utroque de re scilicet pecunia (cuius
usus est eius consumptio) accipitur quid contra sub-
stantiam illius rei hoc autem est illicitum, quia plus
recipit qui dedit, quam dederit, quod est contra iustitiam
commutatiuam, saltem in re cuius usus est consum-
ptio. Respondetur quod in primo casu seu contra-
ctu conceditur assumptum, sed in secundo negatur.
Quia accepit de merce empti, scilicet de vitalitio cuius
usus non est eius consumptio. Quia per hoc quod quis co-
ntrahit, percipiendo eius obuiationem non sibi perit, sicut
pecunia & panis pereunt, per hoc quod quis eis utitur,
illam distrahendo, istum commodum unde sola morte
extinguitur. ¶ Sed iterum obicitur. Saltem in
quodam alio conueniunt prefati duo contractus ra-
tione cuius arguitur, quod si primus est usurarius &
illicitus, multo magis secundus erit illicitus. Sed se-
cundus est emptio vitalitii, igitur, &c. Assumptum
probatum secundus contractus est magis grauis, &
durus contra Paulum, & minus habet pietatis, quam
primus contra Petrum. Nam in secundo cogitur
Paulus omni anno soluere sortem saltem in parte,
quia per .x. quolibet anno. In primo autem Petrus est
liber per .x. annos usque ad undecimum. Et sic diutius

Ioan/

Ioānes expectat Petro q̄ Paulo. Respōdetur dupli-
citer. Primo non sequitur. Ille cōtractus magis est
grauis & durus, vel dānosus q̄ alius existens vsu-
rarius, igit̄ primus magis est vsurarius. Quia stat
cōtractū, qui nullo est vsurarius esse damnosiorē
& magis contra charitatem proximi quā sit vsura,
rius, vt si pure emo a te decem florenis, mercē que
valet centum florenis, plus te ledo quā si tibi mu-
tuarem. x. vt mihi post mensem dares. xv. florenos
Ideo non valet prēdicta consequētia. Primus q̄ est
minus grauis proximo est vsurarius, igitur secun-
dus qui est magis grauis erit vsurarius. Sed bene
argueretur quo ad prēdicatum generalius vcz illi-
citum, sic. Si primus est qui est minus grauis proxi-
mo est illicitus etiam secūdus qui est magis grauis
erit illicitus. ¶ Sed tunc secundo deficit. Quia an-
tecedens est falsum, supposito, q̄ Ioānes dādo cen-
tum florenos pro vitalicio, dederit iustū prētium si-
cut contingere potest, q̄ illa. c. sint iustum prētium
in tali patria, habita ratione contrahentiū, quo ad
gratiam secundum causas inferiores. Nam tūc non
grauat plus Paulum Ioānes q̄ Petrum, immo non
grauat eum. Quia dat Paulo prētium condignum
pro merce, & q̄ omni anno quid recipit non reci-
pit a Paulo, vt partē prētiū dati ei sed recipit de sua
merce emptā a paulo cui condignam fecit solutio-
nem pro merce, modo Ioannes recipiendo quid de
re sua emptā, a paulo, quē ampli⁹ nō est ipsius pau-
li, & pro qua ei dedit condignū prētium, nō debet
censeri grauare Paulum. In primo aut̄ casu accepit
Ioānes non de re sua, quia si dicat se accipere de cē-

sum

tum florenis mutuatis petro iam accipit amplius
de illis centū, cum non sint amplius sui, sed sint iā
facti ipsius petri p mutuationē, quia in mutuo de
meo fit tuū. l. ij. §. appellata. ff. de rebus cre. Et q̄
uis illi centum floreni sint sibi debiti, non tamen
aliquid vltra eos, est debitum quia nec tale aliquid
dedit Ioānes vltra centū. ¶ Et cum addebatur in
argumento. Quia Petrus cogitur omni anno ali/
quid soluere, Paulus x̄o est liber vsq; ad. x. annos.
Respondetur q̄ nec id argumentū valet. Quia vt
experientia docet, aliqui magis p̄eligunt omni an
no partem soluere q̄ in termino annorū, totum,
immo non sistendo hic, nec faciendo vim in argu/
mento patere potest, ex alio, quia secundus non est
ita grauis sicut primus, quia in secundo sepe con/
tingere potest, q̄ Paulus vix medietatē soluet Ioā/
ni comparatiue ad p̄ciū receptum a Ioanne, im/
mo aliquāde solū. x. florenos vel nihil, puta quia
moritur primo vel secūdo anno post emptū vita/
litū hoc aut non potest accidere in primo cōtra/
ctu, quia saltem heredes Ioannis reperent totum a
Petro, modo habere ius nihil soluendi in tali euen/
tu, est res multum estimabilis, & tantū estimabilis,
q̄ melioris est conditiōis Paulus, in sustinendo suā
obligationem, q̄ Petrus in sustinendo suam, quia
propter illud ius libertatis in tali euentu facilius
sustinet suam obligationē. ¶ Contra iterum ar/
guitur. Contractus emprionis vitalitij, est similis
contractui lusorij quo ludentes taxillos vel char/
tas innitendo casui fortuito, querunt sustentatio/
nem suam sine labore, sed contractus lusorius tā
ex lege

ex lege diuina est illicitus & prohibitus. Quia est
contra illud preceptum, Exodi. xx. Non concupiscas
rem proximi tui, quod ex lege positum ut ff. de alog
lusu, & aleator per totum. Et notatur in. c. clerici. in
de vita & honest. cleri. ergo etiam contractus vita/
litum, qui innititur dubio & fortuito casui, an em
ptor cito morietur nec ne est illicitus & prohiben
dus. Respondetur quod non est simile. Quia in contra
ctu lufurio contrahent. soli euentui fortuito se com
mittunt, saltem in ludo fortune ex illo precise vo
leant sustentationem querere. Ita quod ille euentus est prin
cipalis conditio, super qua paciscuntur, & cuius spes
principaliter inducit eos ad contrahendum, & hoc est
illicitum, & per consequens sic suam sustentationem
querere ex euentu fortuito est etiam illicitum. Sed in
contractu vitalitum, contrahentes, non committunt se
soli euentui fortuito vel lucroso modo predicto sed
quo vel emens valde cito moritur, vel longe diu
tius quam cogitabatur superuixit. Nec spes istius eue
tus principaliter eos inducit ad contrahendum. Quia
adhuc contraheret emens si non haberet spem diu
tius viuendi, quam secundum causas inferiores estime
tur habere & similiter vendens contraheret etiam
si non haberet spem, quod emens cito moreretur, &
loquor de illo qui licite emit vel vendit, unde cau
sa eos inducens, ex parte euentus est amor annue
pensionis sibi necessarie ad sustentationem in statu
suo, ut in illo seruiat respulice consulendo, militan
do, defendendo. &c. ex parte autem vendentis est amor
pecunie sibi utilis ad acquirendum comoditatem etiam
sibi necessariam. Nec vnus se alteri obligat ad da
dum

dum quid sub conditione, quę solum pendeat ex
euentu fortuito, sed ex conditione effectus existen
tis in potestate alterius vt pote vendens obligat se
ad dandum annuam pensionem alteri, si alter sibi
dederit centum, dare autē censum non est effectus
fortuitus sed in potestate alterius cōstitutus. Si au
tem contingit cum istis concurrere conditionem
euentus fortuiti, non arguit mixtionem illicitā.
C Contra hoc replicatur. Immo arguit mixtionē
illicitam. Nam sicut in ludo mixto ex cōcursu for
tunę & ingenij, vt in chartis est illicitus cōtractus
& prohibitus, vt taliter quęrant lusores sustentati
onem. Igitur etiam in contractu vitalitij qui inni
tatur ingenio contrahentium vt se sustentent, &
fortunę, an diu vixerint, erit illicitum. Responde
tur qđ etiam ludeñ. in contractu ludi mixti, princi
paliter se exponunt euentui fortuito tanq̃ medio &
vię acquirendi sustentationem, licet vt non totali
vię, sed tantū vt partiali. Ita qđ ludeñ. principali
ter se exponunt duabus vñs partialibus quęrendi
sustentationem, scz ingenio & fortunę & forte via
euentus fortuiti est inter illas duas principalior,
quia cui fortuna dederit bonas chartas ceteris pa
ribus lucrari poterit. Sed in contractu vitalitij non
exponunt se principaliter euentui predicto, siue vt
totali vię siue vt partiali. Immo principaliter tan
tum contrahunt secundā viam alicuius datiōis &
acceptiōis existentis in potestate dantis & accipi
entis quę via est licita. Neutra autē predictarū via
rum in ludo etiam mixto est licita, vt quęratur per
eam sustentatio, de euentu fortuito patet. Quia cū
deus

deus dederit homini rationem & ingenium poterit
se per illam viam nutrire, & non euentui fortuito
se committere. Secunda etiam via. Ingenium in ludo mix-
to non valet. Quia & si vis ingenium in se non est de-
laudanda. Exercitium tamen in tali actu non est lau-
dandum. Tum quia rem proximi exposcit, contra-
rius diuinum. Tum quia in nullo affert utilitatem reip.
In contractu autem vitalitum provenit utilitas reip.
si contrahentes industrie contrahunt rimando sin-
gulas circumstantias, quia tunc venditor poterit exi-
gere pretium sufficiens, cum quo negociabitur aut
exercebit aliud officium utile reip. & similiter erit
utile reipublice, ex illis quinque generibus homi-
num, quibus permittitur vivere ex vitalitio ut com-
modus inserviant reip. ¶ Ultimo obicitur. Qui
ordinationi dei resistunt, ipsi sibi damnationem ac-
quirunt. Rom. xiiij. Sed qui emunt vitalitia resistunt
diuine ordinationi, que est ut homines vivant ex
laboribus in sudore vultus sui gen. tertio & Iob. v
sicut avis ad volandum, ita homo ad laborem, er-
go &c. Respondet quod minor est falsa. Nam hi qui
emunt vitalitia sibi vel alijs ideo emunt vel emere
debent, ut eo expeditius possint vacare labori-
bus reip. ut pote illis quinque generibus hominum,
qui & si non labore corporali tamen spirituali pro-
sunt reip. Nec omnes tenentur ad labores corpo-
rales. ¶ Et si dicas frequenter & communiter ocian-
tur tales quam laborent consulendo, militando, do-
ctrinando in rep. ut ad sensum videmus, ergo est
illicitum. Respondetur non id quod communiter fit, est
attendendum, sed quod iure fieri debeat, iura autem
adap

adaptantur ad ea quę ad finem intentum ordinan-
tur, non ad ea, quę a medio vel fine exorbitant. l.
Quod contra rationem. ff. de regul. iur. & regula
la. Quę a iure cōi. li. vi. a sensu contrario. Quarta
conclusio. Nō est illicitum vt redditus etiam pecu-
narius cōstituatur in persona seruilis vel libera, mo-
do talis persona sit potens & idonea ad soluen-
dum (de suo labore, vel de suis operis, aut de indu-
stria, aut aliunde) huiusmodi redditus, siue de ne-
cessariis vitę proprię & sine detrimento
sui status, sed tamen cum moritur persona, extin-
gitur etiam redditus. Tum quia leges ciuiles hoc
regulant. Nam ponunt in libro fforū titulum de
operis seruorum, item titulum de operis libertorū
rum, Vnde in l. i. ff. de operis libertorum iuncta
glossa dicit. Operę sunt diurnū officiū, quod qs
exhibet alicui per diem artificialem, interdū tamē
breuiorē tēpore, opera adimpletur, vt p̄tz in ope-
ris obsequialibus vel reuerentialibus. Sed quia ta-
les operę pretio sunt estimabiles, vnde in l. a duo-
bus. ff. de oper. liber. dicitur, perinde enim opera a
libertis ac pecunia credita petitur, ergo tales o-
perę possunt pecunia locari vel ad tempus vēdi
& deniq; per actionem exigī, vnde in multis gene-
ralibus studijs doctores & magistrī locāt suas ope-
ras ad legendum publicę perpetuo vel ad tempus
pro pecunia, ergo operę sunt estimabiles pretio &
sic de alis. Quia Instit. de societate. §. ij. dicitur sepe
opera alicuius pro pecunia valet. Tum quia etiam
persona libera potest esse obligata, & contra eam
actio dirigi, vnde alię actiones sunt dictę perso-
nales

nales. Inſtit. de a^{ct}ioni. §. omniū, quę eū cōtra quē
diriguntur, pręſupponūt obligatum, vt ſi tibi co
modo librum, tu obligaris ad reſtituendum eum.
Item perſona libera poteſt eſſe obligata contractū
emptionis vel venditionis & ſic de alijs. Contra
ctus autem, eſt vltro citroq; obligatio. l. labeo. §.
contractū. ff. de verbo. ſigni. ergo libera perſona
poteſt eſſe obligata. Tum quia liber hō poteſt pro
fiteri religionē & ſic ſe obligare per profeſſionē, &
illa obligatio eſt ſtrictior. quā ſeruitus humana vt
dicitur in. c. multos. liiij. diſ. & in. c. Cum ad mo
naſteriū de ſta. mon. adeo q; ſine cōſenſu Abbatis
Monachus nō poteſt ſe amplius obligare, quia nō
habet propriū velle, vel nolle, vt dicit in. c. Si re
ligioſus de elec. li. vi. Tum quia libera perſona, po
teſt eſſe ſeruilis dupliciter ſcz coacta, & volēs Co
acta quando propter crimen cōmiſſum meretur
occi^{di}, & ita efficitur ſeruus pene, ſi aut ſeruatur ſi
bi vita naturalis tali caſu, poterit tunc ſubici ſerui
tutī, vnde in lege libertas. ff. de ſta. ho. dicitur. Ser
ui ex eo appellati ſunt, q; impatores captiuos ven
dere iubent, ac per hoc ſeruare nec occidere ſolēt,
hinc ſerui a ſeruando appellati. Et de hoc etiā Au
guſtinus. xix. de ciui. dei. c. xv. alioqui niſi crimino
ſi liberi occiderentur, vel in ſeruitutē redigerētur,
reſp. non ſolum deordinaretur, ſed turbaretur per
nitioſe. Item liber captus in bello, ab hoſtibus im
periū Romani, efficitur ipſo facto ſeruus capientīū
vt dicit in. l. hoſtes. ff. de capti. et poſtlimi. reuer. Itē
liber cōmittens aliquod crimen ex his quinq; ef
ficatur ſeruus ipſo facto, Nempe ſi Sarracenis aut

H

Turcis

Turcis mittit ferrum, arm aligamina ad bellū. Secūdo si vendit eis Galeas. Tertio gubernans pyrrhaticam nauem. Quarto impendens auxiliū vel consilium eisdem. Quinto vendens eis alia mercimonia vt dicit in .c. Ita quorundā de Iude. & sarra. Item in casu necessitatis famis pater potest vendere filium suum liberū. C. de patribus qui si. propri. distra. l. i. & .ij. & sic efficitur seruus. Itē Nohe subiicit filium filiū suū Chaiū. seruituti fratrum suorum dicens. Gen. ix. Maledictus Canaan, seruus seruorum erit. Volens autē & sponte libera persona potest effici seruus. Vnde dominus. Leuit. xxv. dicit. Si paupertate compulsus, vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes seruitute famulorū, sed quasi mercenarius & colonus erit tibi. Item sanctus Paulinus Nolanē ciuitatis episcopus vendit se in seruum, vt liberaret filium cuiusdam viduę vnicū ex seruitute vt dicit beatus Gregorius in libro dyalogo. Item lex ciuilis permittit, vt quis liber possit se sponte vendere in seruū dum mō ista sex cōcurrāt. Priō talis, sit maior. xx. ānis. Secūdo q̄ intēdat pretiū p̄cipare. Tertio q̄ in veritate participet. Quarto q̄ emptor credat ipm seruū esse. Quinto q̄ ille qui venditur sciat conditionem suam. Sexto q̄ venditor sciat eum esse liberum, & si aliqua dictarum conditionum defecerit, reuocabitur venditus in ingenuitatē, hęc notantur in instit. de iure personarum. §. Serui autem aut nascuntur iuncta glo. in v. maior. Sed queris quorsum p̄dicta inducis, quę non probant cōclusionem propositā, expresse de pecuniario reditu

dictū in persona constituto. Respondetur ideo, quia
aduersarij tenet simpliciter, quod non licet alicui prae-
cise in persona sua constituere redditum alteri alio
cuius rei utilis nisi referatur ille redditus ad aliquam
rem certam ut res distinguenda persona, de qua alia
re possint haberi illae res utiles pro redditu assignando.
Et sic secundum eos. Ille qui non haberet aliam
qua bona immobilia, nec mobilia, non possit alio
cui constituere redditum, quia illa constitutio fieret
super nudam personam. Quod fieri non potest
secundum eos. ¶ Quod sic probant, persona libera
non potest obligari pro debito. c. ij. de pigno.
& l. ob es alienum. C. de acti. & obli. Si autem liber
in sua persona constitueret redditum, iam sua per-
sona obligaretur. Quia omni iuri correspondet ob-
ligatio, sed redditus quem quis in persona liberi ho-
minis haberet, esset ius, igitur illa persona libera
esset illi obligata. Quod est contra praesallegata iu-
ra. Sed iste modus dicendi est falsus ut patet ex prae-
missis supra in ductis, quibus ostensum est quod li-
bera persona possit esse obligata, & se ipsam obli-
gare. AD rationem aduersariorum. Respondet quod
c. ij. de pigno. & l. ob es alienum. C. de acti. & ob-
lig. loquuntur de obligatione pignoratitia, ita ut
in homine libero sit ius pignoris, adeo quod credito-
ri, non licet recipere in pignus liberum hominem
pro debito, alioquin si quis creditor de facto, libe-
rum hominem reciperet in pignus, tripliciter pun-
nitur. Primo, perdit ius seu debitum suum. Secun-
do quod tenetur tantundem soluere detento vel eius
parentibus. Tertio quod punitur pena corporali, vel

relegatur, ita dicitur in aut. Immo. C. de actio. & obli. Non autem illa iura loquuntur de alia obligatione pignoratitia. Item loquuntur illa iura de recipiente hominem liberum in pignus. Sed nihil loquuntur de eo qui constituit libere in se obligationem, de quo nostra conclusio intelligitur. Sed contra in. c. ex rescripto, de iureiur. dicitur Monachi qui iurauerunt pro debito monasterii, stare in obsequio, tenentur creditorē seruare indemnem, & tam dudum detinentur obsides, donec solutum fuerit. Respondetur quod illud sit monachis volentibus ut detineantur maxime pro pace seruanda. Vnde creditor non habet in eis ius pignoris, sed tantum ius retentionis, ut fiat quod inter partes convenit, ita tener glo. in. c. ut pridē. §. item eisdem. 23. q. ult. & in. c. exposita de arbit. unde & Ioas Rex Israel recepit obsides filios nobilium in Iuda ne rebellare possent. 4. Reg. xliij. & ij. Paralip. 25. Sic Anthiochus illustris fuerat obses Romę pro patre suo. 1. Machab. 1. Et dato quod aliquę leges viderentur hoc non admittere, tamen potest dici, quod non volunt, quod non liceat alicui libero se vel alium cōsentientē obsidem dare. l. diuus. ff. de iure fisci. Sed quod recipienti non liceat talem liberū sic recipere, preteritum tanquam pignus, vel saltem quod talis receptio (si etiam sit licita) non est valida sic quod ibi sit ciuilis obligatio ex qua oriatur actio quicquid sit de obligatione naturali. Immo leges disponunt de obsidibus dandis, adeo quod testari non possunt dum sunt obsides. l. obsides. ff. de testamentis. Item non redemptus ex captiuitate tenetur seruire patro, non per

no per quinquennium nisi soluat pretium. l. ult. C. de captiuis & postlimi. reuer. Itē sicut pater potest vendere filium tempore famis, ita potest eum obligare. l. ij. C. de patribus q̄ fil. distra. vt dixi supra.

¶ Iterum opponitur cōtra p̄dicta. Nullus potest alium in seruitutē redigere vel se ipsum in seruitutem dare, quia illa redactio esset contra dispositionem iuris naturalis, quod disponit vnā debere esse libertatem in omnibus, & nullū debere esse seruum alterius, vnde dicitur Instit. de liberti. post principium iure naturali omnes homines liberi nascuntur. Seruitus autem est constituta, iure gentium, qua quis dominio alieno contra naturam subicitur Instit. de iure perso. §. seruitus autē. Secundo. l. Cor. vñ. dicit Paulus pretio empti estis, nolite serui fieri hominū, igitur non licet alicui se ipsum redigere in seruum. Tercio nemo est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad l. aquil. & 2 l. q. §. c. si non licet, igitur multo minus est dominus persone sue, vnde non poterit eam vendere dominio alicuius. Quia nemo potest plus iuris trāsfere in alium, quā ipse habere noscatur, regula nemo potest de reg. iur. li. vi. Quarto. Quia liber homo non est in commercio nostro, igitur non potest vendi, vnde in l. Si in emptione. §. liberum. ff. de con. & empt. dicitur, liberum hominē sciē. emere nō possumus. Nec in stipulatū deduci potest, perinde atq; homo mortuus quia non recipit estimatio nē, vt dicit in l. liber. homo. ff. de verborū oblig. & l. inter stipulantē. §. sacram. ff. eo. ti. Quinto famuli nostri, non possunt se obligare perpetuo ad

H in serui

seruicūm secundum glo. in. l. post certi. C. de libe.
causa. Et ratio est, quia huiusmodi promissio sa-
pit naturā seruitutis. l. ij. ff. de libe. ho. exhi. igitur
multo minus poterit liber homo vere se facere sim-
pliciter seruum alterius. ¶ Respondetur ad prædi-
cta. Ad primum dicitur qd ius naturale non dis-
posuit omnes homines habere vnā libertatem,
nisi per statū innocentie, in quo nullus dominus
fuisse alterius, principatu dispotico nec aliquis
fuisse seruus alterius, seruitute dispotica. Non autē
pro statu naturę lapsę, immo pro illo statu expe-
dit aliquos redigi in seruitutem, & esse seruos alio-
rum, postq̄ enim primus homo peccauit, tota na-
tura meruit subijci seruituti, adeo quod seruitutis
causa est peccatum vt homo homini conditionis
vinculo subderetur vt inquit Aug. xix. de ciui. dei
cap. xv. Dixi autē qd in statu innocentie, null⁹ fuisse
dominus alterius, principatu seu dominio dispo-
tico. Quia dñio naturali, pater adhuc fuisse domi-
nus filiorum vt Adam suorum, &c. ¶ Ad secun-
dum respōdetur. Quod ibi apostolus non vult di-
cere quod non liceat eis se subijcere seruituti hu-
manę simpliciter, sed adhortat eos, vt ex quo sunt
serui dei, qui emit eos, non debent illam seruitutē
dimittere propter seruitutem puram hominum,
vt, faciunt illi qui malunt diuina præcepta violare
& omittere seruitium dei, ut satisfaciant iniquorū
hominū mādati, cum oporteat plus obedire deo
q̄ hominibus Act. v. & xv. q. vi. c. fi. Ad tertiu
dicitur quod nemo est dominus membrorum suo-
rum, quo ad abscindendum & amputandum ea,
sine

sine causa legitima secus si accedat causa vel consi-
 lium medici, vt lv. dif. Si quis a medicis, & vsq;
 ad finē distinctionis, & sic loquitur, al. c. Si non li-
 cet. Non aut sic quod non posset se & membra sua
 obligare ad aliquas honestas operas, vt per tot ti-
 tulum, ff. de operis liberto. aut ad vsum vtilem &
 legitimū, alicui impēdendū vtpote quod se deuo-
 ueat ad obsequiū alicuius templi vel loci pii vel
 ad custodiam eius. l. titio. §. titio. ff. d. cōditio & de
 mon. & ff. de alim. & cib. leg. l. seruos, vnde do-
 minus dedit potestatem supra se homini. Eccle.
 xv. reliquit illum. s. hominē in manu consilij sui.
 ¶ Ad quartum dicitur quod prohibitum est li-
 berum hominem mercari, verū est regulariter, se-
 cus in casu vbi concurrunt illę sex conditiones su-
 pra notatę maxime liberto volente, & emptore eū
 liberum esse scientē. Vnde addo quod liberū ho-
 minem non posse vēdi potest intelligi dupliciter.
 Primo sic, i. non licet alicui eū vēdere, immo pec-
 cat vendendo eum scienter & inuitum & forte in-
 cidit in penam legis fanie de plagiarijs, vt. l. i. ff.
 ad. l. fan. de pla. Secūdo intelligitur sic, i. si quis eū
 vendat, non tenet venditio. Ita quod sicut vēdenti
 non datur actio ex venditō. Sic emptori nō datur
 actio ex empto. Maxime si scit eum liberum esse,
 tunc enim emptor sibi imputet, nec pōt agere cō-
 tra vēditorem ad interesse & sic sunt intelligēde. ll.
 quę dicunt hominem non esse in commercio no-
 stro. Si autem emptor ignorat eum esse liberū, tūc
 venditio valet in prēiudiciū vendētis & emptor
 ri competit actio ad interesse vt est clarus tex. l. li.

beri. ff. de con. emp. ad confirmationē. Respondetur non videtur liber homo non posset se obligare ad perpetue alicui famulandū, vel locare perpetuo operas suas alicui, sicut potest & ad tempus ut diximus supra de Magistris & Doctoribus legentibus in studijs generalibus. Si enim liber habet facultatem agēdi quicquid liber, nisi. vi. aut iure prohibeatur utpote ex diffinitione libertatis. Instit. de iure reperso. §. & liberras, sed hoc non prohibetur, aliquo iure, nec diuino, nec naturali, utpote, nec humano, nam humana iura, quę videntur dicere oppositum, non est necesse intelligi, nisi secundo modo supra dicto. Si autem intelligantur etiam primo modo tunc intelligenda sunt, ipso libero, existente inuito & inuoluntario simpliciter absolute vel ex conditione secus si libere & scienter ac volēs se obligat ex aliqua rationabili causa. Ad glos. Respondetur quod non sunt allegandę in disputationibus ut dicit alia gloss. in. l. sed licet. ff. de offi. presid. Vnde etiam alia glo. tenet cōtrarium. l. 3. ff. de usufructu, & in. l. cum antiquitas. C. eo, quę videtur verior, ynde multa disponuntur in legibus super in validate alicuius facti, sed non propter hoc prohibent illud factum. Immo (quod plus est) nō nulla perhibentur iure humano, quę tamē facta tenent licet fieri non debuerint, ut innuit tex. in. c. cum iam dudum de preben. in fine, & n. c. ad apostolicam de regula. Istis absolutis.

NUNC PROBLEMVS CON
clusionem præassumptam.

Persona

PERsona hominis est nata importare res utiles (quas voco fructus) vtz operas labores, industrias, curas, & huiusmodi p^{er} illud. Gen. 3. In sudore vultus tui vesceris. &c. & per illud. Job. v. Si cut auis ad volatum, ita homo ad laborē, sed opere labores, & huiusmodi, curę sunt estimabiles pretio, quia quis potest eas locare vel vendere, inde pretium accipiēdo, ergo. &c. Illud autem ius percipiendi operas & fructus personales, constitutum in persona hominis, est res vere temporalis, tanq^{am} merx vendibilis ergo licite potest vēdi. Item si esset illicitum constituere redditum pecuniariū in persona, maxime hoc esset ideo, quia illa persona in qua constituitur talis redditus non est nata importare pecuniam percipiendam, sicut ager, vinea hortus pratum, quę important tantum fructus, nō autem pecuniam. Et similiter persona non importat nisi labores & operas, non autem pecuniam. Natura enim (vt ager, pratum, vel vinea) non est principium rerum artificialium (de quorum numero est pecunia) sed ars. Sed assumptum est falsum. Quia tam res (vt pratum vel alia) quā persona hominis nata est importare pecuniam. Quia nata est importare fructus, seu res utiles, pro vt res utilis distinguitur a pecunia, igitur etiā nata est importare pecuniam, consequentia probatur tripliciter. Tū q^{uia} pecunia adeo equiualeat fructibus, quod cōmuniter & quasi semper, statim vno habito possit alterū haberi. Tum quia omnis res utilis appellatur nomine pecunię & econuerso, secundū August. v. est rex, in, c. totum, l. q. iij. Tum q^{uia} emptio & ven-

H v   ditio

ditionō sūt nisi ꝑ pecunia ex. l. i. ff. de cōtra emp.
& tamen contractus quo aliquod cōmutatur pro
fructu vel re vtili, dicitur aliquando emptio & vē
ditio, vt cum quis aliquod spirituale (puta benefi
cium ecclesiasticum, ordinē sacrum crisma vel be
nedictionem nubētium) dat pro fructu vel re vtili
li. (c. c. veniens, de testib. c. ea que & c. suam de Symo.
mo.) dicitur vendidisse spirituale & alius dicitur
emisse, quia vterq; commisit Symoniam. Symo
nia autem est emptio vel venditio rei spiritualis
pro tēporali. l. q. i. c. qui studet, & c. sunt nōnulli,
& l. q. iij. Si quis obijceret. Secūdo ꝑbat. Quia se
cundum aduersarios. Cōstitutio redditus non de
prauatur. Si reddit⁹ est fructuarius. Pono igit ꝑ
constituens redditum, ad B. cui constituit eum,
sic dicat, paratus sum semp fructus reddituales cō
stitutos colligere, & distrahere pretio, & tibi loco
eorum dare pecuniam tantum, quanti valent fru
ctus vel econtra, B. cui constitutus est redditus, di
cat ad cōstituentē, malo pro illis redditibus sem
per habere paratam pecuniam equiualentem, & sic
partes conueniunt, certe non videt ratio, cur ille
censita vel reddituarius, non possit pro redditibus
fructuarijs, assignare redditus pecuniarios, quasi
faciendo implicite contractum permutationis, er
go etiam a principio sibi licuit assignare redditum
pecuniarum. Tercio probatur res vtilis fructua
rie, non sunt natę fructificare, nisi accedente indu
stria hominis saltem, vt frequenter, vtpz in ag
ris, vineis & oliuis, adeo quod multi fructus pre
diales, appellātur industriales, quasi natura eos nō
produ

producat, sed industria. Quod verum est ideo, quia
ibi multum industria operatur, & sine industria, na-
tura valde parum proficeret, sicut sunt blada, fru-
menta, triticum, & alia quę per culturā generātur,
sed fructus arborum vt sunt, pira, poma, prunę,
nucę & generaliter illa quę ex granis decidētibz
renascuntur dicūtur fructus naturales, vt solet no-
tari in. l. fructus. ff. de vsur. & lata. glo. in. c. grauis
de resti. spoli. Et tales vocat sacra scriptura veteris
testa. res quę spōre nascūtur de humo, vtp̄tz Leui.
25. 4. Reg. xix. Si igitur licitum est alicui constituere
redditum fructarium, nō obstante quod illi fru-
ctus, ex industria hominis tanq̄ ex causa partiali p-
cesserunt. Cur non etiam posset quis cōstituere al-
teri redditum pecunię, quā homo etiam ex indu-
stria procurauit vel procurare potest de fructibus.
Quarto probat sicut se hō habet ad domum su-
am, accedente vel concurrente industria. Ita se ha-
bet homo ad mercem, & pecuniam mercatiuam,
vel ad se ipsum habentem illam, concurrente indu-
stria. Sed domus non fructificat nisi mediante in-
dustria hominis q̄ vtit̄ domo (vt si habeo domū
ad exercendum mercationes in debito loco & fo-
ro sitā, & loco eam pro. x. aureis annuatim, hñ di-
centur fructus seu redditus ex domo, sed median-
te industria hominis proueniē. Vnde domus se
habet ad eos quasi pure passiuę, & solum, vt cau-
sa sine qua non sit fructificatio, industria autē vi-
detur quasi tota actiua causa illius redditus & vti-
litatis. Alioquin sola domus vt res artificialis, nullū
redditū per mille annos produceret.) Ita etiā per
sona

sona hominis & merx & pecunia mercatoris simul
accepta licet non producant homini vtilitatē seu
redditum nisi mediante industria. Tamē nihilomi
nus ipse mercator habens in persona sua, illa tria
scz, industriam mercem ac pecuniam mercatiuam
qua potest quid lucrari potest cōstituere alteri red
ditum, volendo illum eminentem redditum, habe
re ius in parte lucris prouenibilis de operis & indu
stria personę suę. sicut ergo secundum aduersarios
licitum est in domo constituere redditum, tanq̃ in
re artificiali fructifera per industriam hominis. er
go etiā licebit cōstituere in pecunia, quę est etiā res
artificialis fructificatiua p̃ industriā & operā ho
minis. Et ad hoc illę rationes mox supra post cōclu
sionem subditę, sunt inducťę. Quia aliquis potest
suas operas locare, & industriam cum ceteris. Prę
terea, Quod pecunia possit dici aliquomō fructi
ficiatiua potest deduci ex illo fundamento quo po
nitur modus saluandi contractū societatis in pecu
nia, vbi vnus ex socijs tantum ponit pecuniā, al
ter tantum operam. Nam ponens pecuniam vir
tualiter refundit operam ponenti, cōmunicando
lucrum pecunię suę in quo innuitur quod pecunia
est importatiua alicuius fructus, vnde in. l. socie
tas. ff. pro socio dicitur, societas coiri potest, etiā
inter eos qui non sunt equis facultatibus, & valet
cum plerunq; pauperior, operā supleat, quantum
ei per comparisonem patrimonij deest hęc ibi. Et
Inst. eo. §. ij. sępe opera alicuius pro pecunia valet.
Ex hac conclusione inferť. ¶ Appendix primā.
Redditus pecuniarius etiā perpetuus pōt consti
tui in

tui in communitate, capitulo vel fraternitate, dum
modo communitas habeat personas, sicut consti-
tuitur in prædictis. Quia sicut prædicia nata sunt dura-
re, & importare fructus perpetuo. Sic etiam dabi-
lis est vniuersitas homini, quæ sic nata est perpetuo
durare, & si non secundum easdem personas in in-
diuiduis mansuras, tamen secundum personas cō-
tinuo sibi succedent. in illa cōmunitate. Sicut dici-
mus fluuium Vislam perpetuo duraturum secun-
dum aquas sibi in eodem alueo succedent. Ad hoc
bonus tex. in l. proponere. ff. de Iudi. Immo hec
prædicia quæ sunt immobilia, manent continuo ea-
dem numero simpliciter, sic quod perpetuo retineant
easdem partes in numero quia ibi contingit conti-
nua quasi generatio & corruptio in eorum parti-
bus. ¶ Nec obstat quod aliquando cōtingit tales
cōmunitates destrui, per hostes, per inundationē,
vel per depauperationē. Quia hoc etiā potest cō-
tingere in prædictis per alluionem, quæ in parte vel
in toto pereunt. Sic enim peribit etiam redditus in
parte vel in toto, siue in prædictis siue in fraternitati-
bus in parte vel in toto pereuntibus constitutus.
Item cōmunitas est vnum corpus ex singulis per-
sonarum capitibus constitutum gerens vicem reli-
quarum singulariū personarum quæ potestatem su-
am transfunderūt in eas, quæ præsumunt cōmunitati,
& constituūt simul cōmunitatē, iuxta l. rerū mix-
ture. ff. de vsucap. & glo. in c. dilecta de excels. pla.
& intelligo siue sit cōmunitas ecclesiastica, vt mo-
nasterij, canonicorū, vel doctorum. &c. siue sit cō-
munitas prophana, vt regni, ciuitatis, ville, vel fra-
ternita

ternitas artificū & sic de alijs, sed singularibus per
sonis licitum est in se constituere redditum, vt su
pra est probatum, ergo & cōmunitati ex singula
ribus collectę. ¶ Appendix secūda redditus pec
uniarius, tam in persona q̄ in collegio potest con
stitui de nouo. Nam habens proprietatem & dñi
um plenum sui vel rerum potest pro quolibet tē
pore sui domini vti re sua, prout ei placet nisi ius
repugnet. l. nepos proculo. ff. de verbo. sig. & c. fa
ciat. 22. q. 2. Sed olim potuit constituere reddi
tus in re vel in persona, prout supra probatū est,
Et tenet Innoc. Io. An. in c. in ciuitate de vsur. igit
& nunc de nouo potest cōstituere vendendo, & ali
us emendo, nisi faciat in fraudem vsurarū iuxta. 8.
notata. Et licet Innoc. in al. c. in ciuitate, dicat. Si ali
quis non coactus dat alicui certam pecuniam, pu
ra. c. & ille constituit se censuarium de solutione. v.
annuatim, donec reddat centum, tunc hoc videtur
illicitum, non tamen est vsura, ex quo non est mu
tuum. Quia ille qui dedit, non potest repetere ca
pitale. Quid licet nō damnet simpliciter emptionē
talīs redditus de nouo cōstituti, dicit tamen christi
anis fore consulendum, q̄ ab huiusmodi cōtractu
abstineant. Et idem sentit Io. An. dicens, vix posse
videre, quomodo sine fraude fieri posset. Sed dicē
dum est verius quod predictus potest esse licitus,
seruatis debitis circūstantijs, 8. expressis, siue anti
quitus, siue de nouo constitutus, hoc est, siue ante
emptionem redditus, siue tēpore emptionis de no
uo. Et hoc tenet Panor. in al. c. in ciuitate, vt dixi. 8.
super tex. in fine secūde hypothēsis, & dictū Innoc.
8. l. i.

& .Io. An. potest intelligi, quando pretium erat
nimis paruum. Vnde sicut olim Venetijs, Floten
tijs, Ianue, quando ciuitas aliqua necessitate astrin
gebatur, cogebat ciues ad dandum summas ali
quas pecuniarum, & quia non potest soluere capi
tale, constituit certos redditus scz. v. pro centum,
illis ciuibus, tunc non est proprie mutuum ex quo
mutuantibus, non competit actio contra ciuitate
ad restituendum summas, sed est contractus emptio
nis, & tales pensiones iam constitutas licite, quis
potuit emere. Ita & nunc de nouo non minus lice
ret. Quia non est ratio diuersitatis inter huiusmo
di redditum iam constitutum, & de nouo constitur
endum. Ex quo non proprie non mutuant pecuni
arum summas, sed dant pecunia irreptibiliter. Ic
circo non peccant peccato vsure, nec alio peccato.
Alias nulla coactio eos excusaret. c. sacris q. me
tus causa, & 32. q. v. ita ne. ¶ Tertia appendix
homo pecuniosus volens emere redditum perpe
tuum siue redimibilem siue irredimibile, debite cir
cunstantionatum, sit cautus ne emptio per accidens
deprauetur, vel saltem ne inter emendum peccet,
attendat ne venditor redditus sit pressus extrema,
arcta vel graui necessitate, in qbus teneatur ei gra
tuito mutuare, vt dictum est. §. in septima circun
stantia, tertie hypotesis. Nam si diuiti constet de
tali necessitate, non excusatur ab ommissione mu
tui, etiam si non proprio motu tali mutuet, tanto
magis quando petit mutuū. Vel quando tacens de
mutuo, petit vt ab eo emat redditum constituen
dum in bonis, & diues scit in illo talem necessita
tem.

tem, & non solum in emptione reddituum, sed etiā
prediorum, hec discretio & cautela prr diuites est
obseruanda, ne pressos necessitate, eo amplius pre
mant. Ne dicatur contra eos illud ps. oculos suos
statuerunt declinare in terram. Memininerint illud
Pauli. i. Thesa. 4. Ne quis supergrediatur uel circū
ueniat fratrem suum in negotio. Et illud. Deutr. xv
Si vnus de fratribus tuis, qui moratur intra por
tas ciuitatis tue, ad paupertatem venerit, non ob
durabis cor tuum, nec contrahes manum sed ape
ries pauperi, & dabis mutuum, quo cum indigere
prospexeris. Caue ne forte tibi subrepat impia co
gitatio, & dicas in corde tuo, appropinquat septi
mus remissionis, & auertas oculos tuos a paupe
re fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuū da
re. Ne clamet contra te ad dominum, & fiat tibi in
peccatum sed dabis ei. Nec quicq; calide ages in
eius necessitatibus subleuandis vt benedicat tibi
dominus deus in omni opere & in cunctis ad que
manū miseris hecibi. Que si singula p diuites ex
pēderent ipsimet dignoscent, nō sufficere vbis cō
passionis (& vtinam non fiste) eos consolari, & ta
men nihil realiter mutui concedere. ¶ Appen
dix quarta. Emptio redditus perpetui, siue redimi
bilis siue irredimibilis in persona cōmunitate, vel
predio obligati, non deprauat per hoc quod ven
ditor se obligat emptori, ad aliq; penam sibi sol
uendam, si in termino assignato, redditum non sol
uerit. Tum quia Ioā. Gerson Cancellarius parisi
en. approbat talem contractū in tractatu de floris
bus, sic dicens, Sicut in redditibus censualibus re
cipien

piendis per dominos certis terminis, quādoq; pē-
na pecuniaria imponitur non soluentibus die assi/
gnata. Ita potest aliquis recta intentione pro securi-
tate solutionis, taliter statuere in particulari cōtractu
vel concessione ad terminum, hęc ille. En appro-
bat appositionē penę in soluendis redditibus suo
domino. Nec est maior ratio de dño, quam de eo
cui aliquid debetur ex cōtractu. Idem etiam in cō-
tractu de contractibus propositione sexta, ait. Si
quis prester pecuniam per mutuum, vsq; ad certū
terminum cum adiectione penę, qđ nisi soluerit in
tali termino obligabit solvere penam ultra sortē.
Illud in casu poterit bona intentione, & charitati-
ue fieri, & penā recipi, patet in cēsis pluribus ta-
li pacto soluēdis, hęc ille. Et sic iterū approbat pe-
nam tam in mutuo, qđ in cēsis. Tum quia non
est maior ratio de emptione qđ de mutuatione, sed
mutuatio nō deprauatur per hoc qđ mutuans ob-
ligat, mutuatoriū ad penam sibi soluēdum, si non
soluerit summam mutuata, in termino sibi pre-
fixo, dummodo quatuor cōcurrāt de quibus mox
infra, ergo. &c. Maior probatur dupliciter. Primo.
Quia utrobq; ipse obligatus ad penam, est eque
debitor ei qui eū obligat, igitur qua ratione vnus
eorum obligatur per creditorē ad penam eadem
ratione & alter. l. continuus. §. Si vt aliquid fiat. ff.
de verborū obliga. Secundo. Quia eo ipso, qđ vē-
ditor redditus, non soluit pensionem annuam em-
ptori in termino assignato. Emptor expectādo pē-
sionem censetur eam mutuare implicite venditori,
licet inuitus. Quia expectare est implicite mutua-
re, ar-

re, aſ. coſum que notantur in. c. In ciuitate de uſu-
ris, ſaltem ſi res expectata, eſt de genere rerum mu-
tuabiliū, cuiuſmodi eſt pecunia oleum & frumen-
ta, igitur recipiens mutuū implicite poteſt obli-
gari ad penam. l. lecta eſt. ff. de rebus cre. Tum eti-
am quia in contractu emphiteotico, ipſe emphiteota
de iure cōi, obligatur domino ad penam, ſi nō ſol-
uerit penſionē eccleſiæ per biennium, adeo, q̄ pro-
pter hoc, cadit a iure ſuo, vt i. c. potuit de loca. Si
autē priuato non ſoluerit penſionem per trienniu
cadit a iure ſuo. C. de iure emphi. l. ij. Si ergo pe-
na obligat emphiteotam, non ſoluentem penſio-
nem, igitur etiam pena, non deprauabit contra-
ctum cenſualem. Quia uterq̄ eſt obligatus ad ſol-
uendum cenſum, pro eo q̄ recipit ab altero aliqd,
æquiualens illi obligationi penſionis, alioquin iu-
ra non approbarent talem obligationē ſi eſſet illi-
cita. ¶ Vnde emphiteota eſt iſ qui ab eccleſia vel
aliquo priuato accipit rem immobilem (vt pote
agrum, predium, vineam,) perpetuo & iure here-
ditario colendam, vel ad tempus meliorandā pu-
ta ad ſecundam vel tertiam generationē, ita q̄ ſol-
uat ſingulis annis, domino aliq̄ penſionem pro il-
la re immobili, ſibi data ad meliorandū, & per ta-
lem contractum emphiteoticum tranſit ſolum vti-
le dominiū, in emphiteotam, directum autem ma-
net apud dominiū, vt in. l. i. §. qui in perpetuū. ff.
ſi ager vectiga. Sed in cenſitam tranſfert vtrunq̄
dominiū, tam directum q̄ vtile, ſed ſolum ſol-
uit annuatim cenſum, tex. eſt in. c. conſtitutus iun-
cta, bona glo. de reli. domi. Et contractus emphi-
teoticus

teoricus est medius inter cōtractum emptionis ex
vna parte & locationis, ex altera parte participans
cum vtroq; in aliquo, vt notatur in glo. in ver. em
phiteota. d. c. potuit. de loca. Et quia dicitur in ap
pendice, ad aliq; penam soluendam. Iccirco noto
prout proposito seruit, q; triplex est pena. s. conue
ntionalis, iudicialis & legalis. ¶ Pena conuentio
nalis est illa in qua partes contrahentes conueniūt.
Ita q; de consensu debitoris, apponitur pena per
creditorem in cōtractu, vt firmior sit cōtractus.
Quatinus metu pene debitor curet satisfacere con
uentioni in termino sibi assignato, vt emo a te cen
tum aureis. v. annuatim soluendos pro festo. San
cti Martini, quos si in dicto termino non solueris,
dabis mihi nomine pene, sextum aureum vel aliqd
tale, vtpote, q; officium iudicis se intromittat ad
tua bona tenenda tam diu donec mihi solutum fue
rit debitū. ¶ E T talis pena licite apponitur dū
modo quatuor concurrant copulatiue. Primo q;
mutuans vel vendens, obligando sibi debitorem
ad penam, non faciat id in fraudem vsurarum, hoc
est quod mallet, teste conscientia pura, sortem seu
debitum in termino rehabere sine vllō incremen
to, nomine pene sibi dando, q; carendo sorte in ter
mino assignato, postea sortem vel debitum suum,
cum tali incremento pene simul recipere. Secundo
quod ex tali obligatione ad penam non emergat
infamatio creditoris, neq; scandalum, nec verissim
liter sit inde emerfurū q; forte homines iudicabūt
eum committere vsuram aut turpe lucrum, & ipse
suam famam denigrabit, vt quia apponens penā,

forte alias antea cōsuevit fuisse vsurarius. Nam ex
preteritis homines p̄sumunt futura. c. mandata
& c. scribam de p̄sum. vel forte apposuit penā,
per singulos menses aut annos soluendū, quia tūc
p̄sumeretur malle recipere penā cum sorte, quā
solam sortem. Tercio q̄ mutatio fuerit consilij,
& non p̄cepti, non solum tempore terminū p̄e
cedente, debitori p̄fixum, sed etiam tēpore post
subsequente. Quia alias debitor iuste tunc detine/
bit sortem, in tali necessitate eum vrgente, vtg. di/
xi in septima circumstantia tercię hypoth. huius. q.
Quarto quod pena sit moderata, & non nimis ma/
gna. Ita tamen quod si debitor soluit partē debi/
ti in termino sibi assignato, tunc creditor non po/
test exigere, nisi partē penę, p̄ partē nō soluta tex/
est in. c. suam de penis, & hoc verū. Nisi aliter fuis/
set conuentum ab initio inter partes. ¶ Sed cō/
tra opponitur. Si nullum interesse patitur credi/
tor (.i. lucri cessantis, vel damni emergentis) ex
carentia sortis, seu debiti in termino, sibi non solu/
ti. Non videtur exactio penę aliunde procedere, q̄
ex cupiditate lucri, ergo infamatio, ergo scandalū
emergit. Respondetur non est necessarium q̄ id ex
cupiditate lucri procedat. Nam stat q̄ creditor, nō
coniiciat seu suspicetur se incursum vllum dam/
num, nec sibi vllum lucrum cessaturum ex caren/
tia sortis in termino solui neglecta. Attamen est af/
fectus ad possidendum, sortem suam, vel debitū,
actuali possessione, vel detentione in termino p̄e/
fixo, magnum enim est cōmodum possessiōis. l. is
qui destinauit. ff. de rei. vē. & not. in. c. pastoralis de
causa

causa pos. Quando autem quis afficitur ad aliquā
rem habēdam & amat eam, odiens eius oppositū
.i. carentiam illius, timens in illud exosum incide
re scz illius carentiam, potest aliū ad penam obli
gare, quē timet sibi procurare, illud penale malū,
vt sic puniatur ille. ¶ Secunda pena dicitur iudi
cialis & est illa quę a iudice super debito liquido,
vel ligdato imponitur debitori, vt metu penę sol
uat in termino sibi per iudicem assignato, & si non
soluerit sortem debitam soluere cogatur pro cul
pa contumacię certam penam. Exem. gra. ad pro
positum emo apud te. v. pro centum vt soluas pro
festo diui Martini, veniente eodem termino, nō cu
ras soluere. Cito te ad iudicem. Iudex cognito de
causa mādāt tibi vt soluas. v. pro tali termino, sub
pena vnus sexti floreni aut sub pignoratione tu
orum bonorum, iste sextus florenus vel pignora
tio, dicitur pena iudicialis. Quia eam iudex impo
nit. ¶ Et vt sit iuste apposita requiruntur qua
tuor. Primo quod iudex debet malle debitorē po
tius soluere in termino, quā si non solueret se lucra
ri penā appositā. Et ne videatur iudex eam appo
nere propter se, ex cupiditate, & non amore iusti
tię tutum est iudici vt se absteineat a specie mali, vn
de potius talem penam aplicet alicui pio loco, ad
causas pias, vt hospitali ponti refectio[n]i publica
rū viarū. &c. c. licet de penis, &c. c. in archiepiscopa
tu de raptor. Secundo qđ imponat iudex penā mo
deratam, quę sufficiat incutere timorem obtempe
rare nolenti, iuxta illud Horatiij, oderunt pecca
re mali formidine penę. Tertio qđ imponens pe
nam

nam sic alius a creditore. Quia si idem esset iudex
& creditor, non liceret ei in proprio facto auctori
sare. Cum nemini debeat esse actorem, & iudicē si
mul in eadē causa. iij. q. 4. c. 1. & ij. Quarto quod
mutuatio non sit precepti, sed tantum consilij pro
tempore termini solutionis, & post vt supra dixi.
¶ Tertia pēna dicitur legalis. Quę a legislatore
statuitur, ita quod lex disponat, si debitor ex con
tractu vel quasi contractu non soluerit debitum,
debeat pro pēna luere tantum. Et capitur hic lega
lis pēna large, prout etiam includit, canonicam,
statutariam, municipalem. Exemplum. Si statutū
est in aliquo loco, qđ tutor de pecunijs pupilli, quę
ad manus tutoris perueniunt, teneatur emere pos
sessiones, vel respondere ad rationem. v. pro cente
nario ipsi pupillo. Tunc si tutor expendat illā pe
cuniam pro sua vtilitate, negociando, cogitur sol
uere de centum, quinq. Illa quinq. sunt pēna lega
lis mūcipalis seu statutaria, ex statutis obligata,
vel si cauetur iure, quod si debitor non soluat cre
ditori in certo termino, tūc creditor debet mitti in
possessionem bonorum ipsius debitoris, pro mo
do debiti declarati, iuxta not. in. c. Quoniam fre
quenter. §. si. vt lit. non centes. ¶ Et vt talis pēna
legalis obliget debitorem requiruntur. 4. Primo,
qđ legislator mallet debitore potius exponere pec
unias pupilli ad emendum ei possessiones, vel ad
exercendū mercantias pro pupillo, quā eas in pro
prium cōmodum conuertere dando ex his. v. pu
pillo ad rationem centum semper enim legislator
debet potius velle obseruantiam legis, quam pē
nam

nam incurrendam appetere. Secundo q̄ etiam pupillus, magis id vellet, quā de pecunia mutuata lucrari. Terrio quod mutuatō non sit p̄cepti, sed consilij, siue pro tempore ante terminum, siue post terminum v̄g. sepe est dictum. Quarto quod pena sit moderata, i. non nimis magna nec uimis parua, sed quę esset proportionabilis delicto. c. felices de penis. li. vi. sic vt coerceat cupiditatem aut negligentia tutoris & restringat auiditatem pupilli ad penam captandam. Et sicut dictum est de tutorei utente pecunia pupilli, q̄ pupillus licite, ab eo exigit penam legalem, si cōmissa fuerit. Sic etiam dicendum est quod pupillus potest exigere talē penam, ab ipsa cōitate vel ipsis officialibus ciuitatis qui gerunt curam pupillorum si v̄si fuerint pecunia pupillorum pro sua vtilitate, seruatis tamē cōditionibus p̄scriptis, vt Instit. de satis tutorum. ¶ sciendum autem. ¶ Illud autē sciendum. Quod si quis creditor paciatur aliquod damnum emergēs aut lucrum cessans, ex data occasione ipsius debitoris, qui in termino soluere non curauit. Tunc creditor recta cōscientia potest agere contra debitoē pro illo interesse. Verbi gracia mutuauit tibi centum, aut vendidi mercantias pro centum, quę debuisti soluere pronundinis, vbi volui cōparare nouas mercantias. Tu nō soluisti, ego coact⁹ sum sub vsuris mutuare cētum. Tu debitor qui dedisti occasionem meo domino, teneris illam soluere vsuram, non tanq̄. vsuram, sed interesse damni emergentis, quia ob tuam culpam, tale mihi damnum emerfit, vt not. in. c. cōquestus de vsur. vbi dicitur

panor. perpetuo tene. menti, q̄ etiam de iure cano-
nico, possit aliqd peti vltra sortē, rōne interesse nō
solū dāni cōtingētis sed etiā lucri cessātis hec ille
si placet, vide de interesse notata in, c. In nostra de in-
iurijs p glo. & docto. ¶ Appēdix. v. pretiū an/
nuū redditus licet a canonib⁹ nō sit determinātū, q̄
aliquando vna marca emebatur. xij. marcis, ali/
quando. x. aliquando. xvi. vtp̄ ex duabus extra
vagantibus p̄scriptis, tam Martini. v. quā Calix-
ti. 3. Tamen emere quinq; in prouentibus pro cē-
tenario, censetur esse iustum legale, vt patet in aut.
perpetua. C. de sac. sanc. ec. iuncta glo. in x. iusta,
& per alia iura, quę induxi in tertia circumstantia,
tertię Hypothe. huius. q. Vnde nūc obseruatur cō-
muniter per illa iura legalia, q̄ emere quinq; pro
centum, non sit illicitum, ab vtroq; iure & consue-
tudinē p̄scripta continuo approbatum & obser-
uatum licet equitas suadet, vt sine culpa vendito-
ris decrescente re frugifera, decrescere debeat &
prouētus p̄ certa quotta vtr̄. est dictū. ¶ Appē-
dix postrema. Et ad quēstionē responsiua Ansa &
difficultas p̄positę quēstionis est ad intellectum
Hypothesum cōclusionum & appendicum dissol-
uenda. ¶ Ad rationes autem initio quēstionis in
oppositum adductas. Respondeo ex supra declar-
atis esse sufficienter dissolutas. Nam prima soluit
diffuse post quartam appendicem, secūde conclus-
ionis. §. sed obijcitur dupliciter. Eo quod hic non
principaliter pecunia venditur, sed ius percipiē-
di ipsos redditus pecuniales. Et dato quod pecu-
nia vendatur tanq̄ mediatum obiectum. Non ta-
men

men inconuenit aliquod idem, esse medium empti-
onis & terminū simul, sed ratiōe diuersa sed ex cō-
sequenti, vide ibidem. Nam sicut ius patronatus
ecclesię per se vendi non potest, quia est annexū spī-
rituali. vt in. c. de iure in repa. & not. in. c. pie mētīs
xvi. q. 7. & tamen transit ad emptorē, qui emit res
rū vniuersitatē, in qua cōsistit tale ius patronatus,
vt in. c. ex literis de iure pa. Ita in proposito. Ad se-
cundā dico. Quāuis tales redditus pecuniales ma-
gnam habeant vicinitatē cum mutuo, seu parū ab
eo distāt, quo ad prēsumptionē aparentem, tamē
vere & specificē distinguuntur, eo quod pro talibus
reditibus datur pecunia irrepētibiler & irreuoc-
cabiliter. In mutuo autē repētibiler, vt s. satis est
visum dūmodo cōtractus talis, sit debite non fi-
cte nec simulate circūstancionatus. Ad tertiā di-
co, esto quod vēditor census, aliquādo optet mor-
tem emptoris, qui emit ad vitam, tamē id contin-
git tantum prēsumptiue & per accidens, vitio per-
sonę & non vitio cōtractus. Quia hoc accidit cō-
tractui emptionis census, modo accidentia contra-
ctus non mutant substantiā eius. Esto em̄ q̄ pro-
prietarius, optet mortē usufructuarij, vt ad eū re-
deat usufructus, tñ ius ipsius usufructus, saluū ma-
net ad vitā eius. Instit. de usufr. s. cōstituit. s. finit.
Et dictū est. s. diffusius post tertiā cōclusionē hu-
ius. q. s. sed cōtra obijcitur. Quę omnia subiiciunt
omniū rectius senciētiū examini & emendę ac re-
mittuntur diffusiorē Contradi de Calw in

luis cōtractibus resolutionem.

¶ Finis primę quęstionis.

I v

REPE

R EPETICIO. C. C VM CON-
tra de pignori. proloquium.

V M non sumus sufficiens. aliquid cogitare a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est, inquit Paulus. ij. Cor. iij. merito oculos mentis, ad Christum opt. maxi. in quo omnis ratio superne scientie, vel terrene creature est, qui est earum caput & auctor, leuamus. 37. dis. §. hinc etiam. Cum propheta proni dicens. In deo salutare meum & gloria mea, deus auxilij mei, & spes mea in deo est. ps. lxi. quatinus cepta nostra pie secundas ad felicem perducere dignetur exitum. Amen. Quot aliter inuocato propositum aggredimur.

C In repetitione. c. Cum contra, sub rub. de pigno. sitte hunc institui seruare solitum ordinem. Primo rubricam continuando ad precedentia. Quid sit pignus, & quot sint species eius cum alijs generalibus premitam. Deinde. c. summam contingentiam facti per casum figurabo, ratione subiciens dubitandi & decidendi. Postremo hypotheses ex tex. c. colligam, ac apparatus glosarum enodabo. Oppositiones his qui examinare nostram determinationem dignabuntur familiariter relinquendo ac pro modulo defensando. Quoad primum supra visum est, de quibusdam speciebus alienationis, videndum restat de obligationibus realibus, ideo subijcitur rubrica de pignoribus, & alijs cautionibus.

cionibus. Quod ideo additur. Quia ultra caucio-
nem pignoratitiam, multiplex est caucio. Quædā
simplex, vt nuda promissio, vt. l. sancimus. C. de
verbo sig. Quædam iuratoria, vt promissio cū iu-
ramento. ff. manda. l. si mandato. Titij. §. vlt. Quæ-
dam ydonea vel sufficiens, & tunc intelligitur aut
pignoratitia, vt hic, aut fideiussoria, vt per totum
tit. de fideiuss. ff. de fideicō. libertat. l. ergo quādiu.
§. adijci. vide glo. in. c. ad nostrā. l. de iureiur. &
in. c. per vestras de dote post diuor. res. Nota tamen
Bal in. l. vniuersa. C. de precibus imp. of. Quando
statuto cauetur, quod caueatur idonee, quādo cō-
promissum petitur intelligitur arbitrio iudicis. Et
in. l. omnes. C. de Epi. & cle. dicit. Quando tenetur
quis dare fideiussores & non potest, tūc tenetur ob-
ligare sua omnia bona, meliori modo, quo potest
de quo legitur, & not. in. l. Sciendum. ff. qui satis
da, cog. Vnde si dicitur quod aliquis satis det, vel
satisfaciat, intelligitur satisdare per cautionē fide-
iussoria. l. i. ff. Qui satisfacogant. Dicit autē pignus p-
prie res mobilis quæ a debitore tradit de pugna
i. manu ad pugnū creditoris vt ipse creditor sit tu-
cior de re sibi debita. ff. de verbo sig. l. plebs. §. pi-
gnus potius est enim pignori incumbere, q̄ in per-
sonam agere. Instit. de obli. quæ ex deli. nasc. §. furti
autem. Et differt pignus ab hypotheca. Quia hy-
poteca est obligatio pro debito, rei immobilis, pi-
gnus autem obligatio rei mobilis. Instit. de actio.
§. item seruiana. x. Inter pignus. Sed quantum ad
actionē, ista duo nō differūt inter se, q̄a pro vtraq;
pignoratitia actio datur debitori, d. x. inter pi-
gnus

gnus contrahitur vero pignus duobus modis viz
delicet tacite & expresse. Tacite multis modis licet
de hoc nil sit dictum inter contrahētes. Primo ob-
ligata sunt bona prelati seu ministri ecclesie, ipsi
ecclesie pro mala administratiōe. xij. q. ij. illud. Et
notat in. c. similiter. xvi. q. i. & .3. in. c. ex literis, eo.
Secundo bona mariti pro dote vxoris. l. vlt. C.
de pac. con. tam super dote. Tertio bona illius qui
dote promisit, ei cui promisit. C. de rei vxor acti.
l. vnica. Quarto bona tutoris ipsi pupillo, & cu-
ratoris ipsi minori. Quinto bona illius, qui contra-
xit cum fisco. l. i. & .ij. C. in quibus ca. pig. tac. con.
Sexto omnia bona conductorū inuecta seu illata
in rustico predio, domino scien. pro pensione do-
mus seu predij debita. C. eo. l. quis. In vrbanis autē
predijs inuecta, non distinguitur an dominus scia-
at esse inuecta, nec ne. l. certi. C. loca & .l. sancimus
C. in quibus causis pig. ta. con. vide not. Instit. de
actio. §. item seruiana. Expresse pignus contrahi-
tur tribus modis, secundū quod obligatio pigno-
ris fit triplex. Prima conuentionalis quę sola con-
uentione partium constituitur. l. i. ff. de pigno. ac-
ti. Secūda est pretoria, quę fit pretore iubente, pu-
ta vt caueatur per heredē pro legatis, vel pro dā/
no infecto, si domus minatur ruinam, aut de ope-
re demoliendo, si apparuerit eum non iure edifica-
re, quę constituitur per realem missionem in pos-
sessionem non aliter. l. nō est mirum. §. sciendū. ff.
de pigno. act. Vide not. in. c. i. et. ij. de noui. op. nū.
& quasi per tot. Tertiā iudicialis, vt eum iudex iu-
bet aliquē mitti in possessionē, ex officio suo qua/
tinus

nus sua sententia diffinitiva demandetur executio
ni, pro quo primo capiuntur mobilia, secundo im
mobilia, tertio peruenitur ad nomina debitorum.
c. Cum aliquibus de re iud. iuncto. c. qm frequen
ter. §. p en. vt lit. non conten. ¶ Quo ad secundū,
c. Cum contra. summatur sic. Si creditor, vel is q
ab eo causam habet tot fructus percepit ex pigno
re quod satisfactum est sorti, debet pignus restitui
debitori. Primo ponitur factum. Secundo diffini
cio seu decisio, ibi. Nos igitur & concordat. C. de
distra. pig. l. 1. vbi dicitur fructus rei pignorate ex
tenuant sortem ipso iure. ¶ Vnde facti contingē
tia fuit talis. Quidam Laurētius quandam pecu
nię quantitatem recepit a quodam creditore, pro
qua pecunia obligauit ei quasdam possessiones. Tē
pore succedēte, mortuus est creditor ille. Cuius he
redes obligauerunt illas possessiones Georgio ciui
Anagineñ. Post modum dicto Laurentio debito
re mortuo. Richardus filius eius de monte fontino
mouit quęstionem in presentia domini Pape super
possessionibus predictis contra dictum Georgiū
ciuē Anagineñ. allegans quod de fructibus il
larum possessionum, tantum fuerat perceptum, tū
ab ipso Georgio, tum ab alijs quibus possessiones
illę ab initio fuerāt obligatę, quod fructus illi per
cepti, sorti poterant adęquari, vnde petebat illas
possessiones sibi restitui, ad quod firmandum, suas
probatiōes induxit. Dominus itaq; Papa consyde
rans quod in talibus pignoratiōibus, fructus per
cepti debeant computari in sortem, & si qui ultra
sortem sunt percepti, restitui, videns etiam quod
fructus

fructus illarum possessionum extenuassent & an-
nullassent totum debitum, decreuit illas possessio-
nes restituendas dicto Rychardo, ac eum in corpo-
ralem possessionem illarum fecit induci. Vide tex.
In quo loquitur Innocentius Papa tertius ad Ri-
chardum de monte Fontino vcz ex superscriptio-
ne, huius decretalis. ¶ Ratio dubitandi fuisse po-
tuit. Emptor bonę fidei, legitime percipit fructus
ex re emptā, & lucratur eos, nec tenetur fructus cō-
putare in sortem. §. de empt. & vend. per tot. Sed
iste Grego. potuit bona fide emisse, & primus cre-
ditor potuit vendidisse has possessiones. l. Si con-
uenerit de distrahendo. ff. de pigno. acti. igitur fru-
ctus percepti, non debebant hic computari in sor-
tem. Sol. hic non emerat has possessiones pignori
datas ipse Georgius sed heredes primi creditoris
eas idem pignoraauerant, vt dicit tex. Igitur fructus
debent computari in sortem & eam extenuare. Se-
cundo dico ad al. l. si conuenerit qđ innuit talē di-
stinctionem, aut de vendendo pignore, fuit pactū
inter partes, quod vendere possit certo modo, cer-
te persone, certo pretio & debet prius denūciare
debitori & postea poterit vendere secundum for-
mam conuentā, aliter non. Aut conuenit quod nō
venderet, & tunc debet ter denūciari debito-
ri vt soluat & inter vnam denūciationem & ali-
am, debet mediare triduum. d. l. si conuenerit iun-
cta glo. quod si debitor non soluerit poterit ven-
dere, alias vendendo sine trina monicione tenetur
furti. Si vero nulla fuit pactio nec mentio de ven-
dendo vel non vendendo, tunc debet creditor se-
mel

mel nunciare debitori vt soluat & postea elapso
biennio vendere poterit, hec omnia probantur in
al. l. Si cōuenerit de distrahendo, iuncta glo. & C.
de iure domi. impe. l. fi. Et si creditor bona fide ven
dito pignore, minus accepit q̄ sit debitum suum,
residuū reperet a debitore. Si autem vendidit plus
debito, de illo pluri tenet debitori, d. l. fi. C. de iure
domi. impe. Et. l. iij. C. de distra. pig. ¶ No. i. ex
tex. ibi quondam pater tuus, pro cōi usu loquen
di, quo denominatur pater alicuius, q̄ iam defun
ctus est. Et sic oritur questio. Quid si in testamēto,
dicitur Titius filius Sempronij, & Sempronius est
mortuus, nec apponitur hec dictio quōdam, nū
quid valet instrumentum. Cum non sit apposita di
ctio quondam, vel similis, quę habet tollere illam
qualitatē de presenti, & ponere de pręterito. Spe/
cul. in titulo de instrumen. edi. §. restat, ad fi. Tenet
instrumentum non viciari, & idem lo. an. hic, qd
valet ad aliam. q. Si in instrumento confecto inter
duos dicitur Titius quondam Petri, probatur eū
mortuum esse. Nec obstat quod sic verbum enun
ciatiuum. Quia probat inter partes. l. optimā. C.
de contra. stipu. Ita tenet dominus Felinus in. c. ex
parte. B. de fo. con. in versiculo prima intelligētia.
Quid autē si pater viuit & apponatur dictio quon
dam, dicit Ab. hic, quod etiam nō viciatur instru
mentum. Quia hec dictio quondā, & dictio olim
designant etiam tempus præsens & tempus futu
rum, vt notatur in. c. Cum olim de offic. dele. Ver
sus olim iamdudum quondam tria tēpora signāt,
glo. in x. olim in. l. i. §. i. ff. de no. op. nūci. ¶ No. ij.
ibi

ibi creditoris heredes pignoraucrunt. Creditor po-
test sibi rem pignoratā alteri pignorare, de quo cla-
rius. C. Si pignus pignōrido, sit, per tot Et idē est
in herede creditoris vcz, quod potest etiam alteri
pignus obligare, sed nō in plus q̄ ei fuerat obliga-
tum. Quia non potest plus iuris transferre in aliū,
q̄ sibi comperebat. ff. de reg. iuris. Nemo plus. Et
idem tenet glo. hęc in x. extenuassent. Vnde si qs
habeat tm̄ vsufructū in p̄dio vel vinea, & alius
habet in eis proprietatē & dñiū, primus non pōt
pignori dare nisi vsufructum, eo quod proprietatē
rium, dominio priuare minime potest. d. l. i. C. si
pignus pig. datum sit. Et eodem modo debet ob-
ligare secūdo creditori quo solus a debitore habu-
it obligatum, vt si primus dedit ius distrahendi &
ipse dabit, alias non. d. l. i. c. si pignus pi. da. sit. iū-
cta glo. & l. nomen. C. quę res pig. obli. pos. Et li-
cet speculator dicat, quod pignus possit pignora-
ri, solum ad tres vices. Ne sit processus in infini-
tum. c. Cum in multis, de rescrip. li. vi. Secundum
Ab. hic. Tum angel. in. d. l. i. dicit, & verius quod
vsq; ad mille vices. Quia ius quęsitum a creditore
in pignore, est reale, & transitorium de persona ad
personam, in mille manus. Et hoc videtur innue-
re tex. in. l. grege. §. Cum pignori. ff. de pigno. &
hypo. t. ¶ Nota. iij. ibi ex prouentibus tantum
fuerat tam a Georgio quā ab alijs perceptum. & c.
Resoluto iure auctoris, resoluit ipso facto ius suc-
cessoris concordat. l. v. etigali. ff. de pigno. Et col-
ligitur hoc ex tex. Quia si fructus percepti a pri-
mo creditore, extinguūt debitū principale, vna cū
fructibus

fructibus perceptis a secundo tenetur secundus restituere rem pignoratam, licet suum debitum non percepit integrum. Satis enim est quod debitum principale sit sublatum per extenuationem fructuum perceptorum. Non enim primus creditor potuit pignus in maiori summa obligare quam sibi fuit obligatum, ut §. dixi, Idcirco secundus creditor, habet actionem contra primum ut sibi restituat aut suppleat pecuniam pro tali pignore datam.

¶ Nota. iij. ibi, fructus sorti poterant adequari Sors capitur quandoque pro eventu fortuito, ut si quis transiens ad ecclesiam gratia & animo orandi reperit ibi vel in via aureum preter ipsius intentionem, ille aureus repertus dicitur sors materialiter. Quandoque capit pro signo distinctivo sensibili, ut faba, schedula, &c. ad hoc ordinaro, ut si tale signum ceciderit super aliquem cognoscitur ex conventionem, quod sibi aliquid debeat, ut sors fuit missa per nautas & cecidit super Ionam Ione. i. Similiter sors cecidit super Mathiam & annumeratus est, inter. xij. apostolos, Acto. i. xxvi. q. ij. §. i. & c. non exemplo Mathie. Quandoque capitur sors pro porcione hereditatis vel possessionis, eo quod per filios Israel, hereditates sorte dividebantur. c. Cum secundum apostolum, de preb. xxi. dis. clericos, de quo glo. in v. sortis in prohe. cl. In proposito tamen sors capitur pro capitali, quod quis alteri tradit, in mutuo vel alio contractu, ut per totum titulum de usuris, ut cum dicitur. Quidquid accipitur ultra sortem, usura est, de quo in. c. i. & ij. de usur. ¶ No. v. ibi perceptio fructuum, in solutione sortis accedat, Creditor

K

licite

licite vendit fructus, quos percepit de re pignora-
ta, sed pretium cedit in solutionem sortis. Et dicit
Ab. quod hoc casu fit compensatio ipso iure.

¶ No. ult. iuncta superscriptione huius decreta-
lis. Quod hic Richardus de monte fontino, agebat
contra Georgium ciuem Anagineñ. pro possessio-
nibus perolim Lucam patrem Richardi pignora-
tis. &c. Optimum tex. Quod debitor potest agere
contra creditorem pro pignore, licet secum non cō-
traxerit. ¶ Sed contra hoc opponit. Ab. actio
personalis, quę oritur ex mutuo non transit con-
tra singularem successore. Cum ergo debitor hic
non, contraxit cum creditore, non videtur quod
possit agere contra eum, sed potius cōtra primū,
vt videtur tex. in. l. petri. ff. de pigno. ac. Sol. Ab-
bas recitat hic variorum solutiones. Tandem suā
addit dicens vbi interuenit pignus, oritur duplex
actio. Nā potest creditor agere hypothecaria, quę
est actio realis. Item potest agere psonali, pro hoc.
l. Creditor qui non idoneum pignus. ff. si certum
pet. Ita dico ex parte debitoris. Nam pignoraticia
actio, licet sit personalis, nihilominus est scripta in
rem ideo pignoraticia saltem utilis, potest compē-
tere contra creditorem, arg. eorum quę notatur in.
c. ex parte R. de for. cōm. Sic nos dicimus in. ij. cre-
ditore, qui agit. vtili. contra primum debitore cū
quo non contraxit, vt in. l. i. C. si pignus pigno-
da. sit. Ideo concludit. Quod aut datur utilis pi-
gnoraticia, aut officium iudicis. Sed querit. Ab.
Quid si pignoraui tibi rem, & tu pignoraſti Pe-
tro, Petrus pignoraui vel vendidit alteri, qui for-

re absentat se cum re. Quod remediū dabitur pri-
mo debitori ad consequendū pignus, ex quo res
nō potest haberi, & ille qui vēdidit nō est præsens.
Respondet Ab. post specul. eo. ti. §. 1. v. Sed quē/
ritur. Quod potest agi contra primū. Sed primus
liberatur cedendo actionem cōtra secundū. Quia
cum legitime pignoraui rem alteri liberatur ex
quo desinit rem sine dolo possidere & idem dicit
faciendum in secundo respectu tertij. Quod dicit
bene notandum. ¶ Glo. 1. addit ad tex. Et dicit
Ab. notandū esse singulariter pro limitatione eo-
rum, quę notantur in. c. gratis, de resti. spoli. Vult
enim hic glo. & bene. Quod creditor tenet ad frus-
ctus restituendos, non solum quos percepit, de re
pignolata sed etiam eos qui potuerunt percipi &
ex negligentia sua non fuerunt percepti. Et idem
tenet lo. Andr. in. c. 1. & ij. de vsur. Et pro eo est ca-
sus, in. l. ij. C. de pigno. actio. ¶ Glo. si. colligit
notabile. Quod creditor tenetur pignoratitia acti-
one, si pignus deteriorauit. Quia res pignolata nō
potest sine culpa mea effici deterior. Nam cōmit-
to furtum vtendo re pignolata, puta veste, coclea-
ri & sic de alijs. l. si pignori. ff. de furtis, nisi verisim-
iliter credere dominū permissurum, vt notatur
in. c. dudum de elec. & insit. de oblig. quę ex con-
vel quas. §. placuit, res autem commodata, nō in-
telligitur reddita, si deteriorata redditur. Intelli-
ge, si est deteriorata ex culpa cōmodatarij. Secus
si sine sua culpa. Quia videt dominus consensisse,
exquo ad certum vsum commodauit. l. si mihi. ff.
commo. Et idem dicendum in re locata & forius.

K ij

secūdu

secundū Ab. hic. ¶ In fine tex. dum dicit in possessionem induci. Nota ad officium iudicis pertinere, nō solum ferre sententiam, sed etiam in possessionem mittere. Immo missum defendere, vt pacifice possessione vtatur fruatur de quo latius in. c. i. de eo qui mittitur in possessionem causa rei ser. Ex quo. c. elicitur questio talis.

VTRVM BARONI MUTVANTI irreuocabili regi vel principi sex milia aureorum liceat pacisci vt a mutuatio recipiat castrū, quod valeat annuatim importare in redditibus tricenos aureos sine eorum computatione in sortem donec ei dicta fors fuerit a mutuatorio persoluta? Et quod liceat probat. Quia beneficii obligamur ad anthidota. i. ad remunerationem. viij. q. ij. illud. ff. de peri. here. l. sedet si lege. §. consuluit. Sed qui mutuat irreuocabili, beneficit, quia intelligitur donare, nec amplius repetere, ergo. & c. In contrarium vero facit. Quia quicquid percipitur per mutuantem, ultra sortem mutuo datam, censetur vsura. Luc. vi. & c. consuluit de vsur. xij. q. ij. plerique & per totam illam. q. ergo non licet militi mutuant annuos redditus percipere ultra sortem. Et sic questio relinquitur dubia.

¶ In huius scrupulose. q. decisione talem consuecum seruabo ordinem. Primo ponam hypotheses, per quas titulus questionis elucidabitur. Secundo inferam conclusiones cum earum appendicibus, nodum eiusdem. q. dissoluen. ¶ Prima hypotesis

sis. Quando contrahē. celebrant aliquem contra-
ctum, quem certo vocabulo nominant, & tamen
adijciunt aliquod pactum vnum vel plura, cōtra
substantiam illius contractus nominati, tunc cō-
tractus ipsorum nō debet interpretari talis, quē ip-
si nomināt, sed debet cēseri alterius generis. Nem-
pe illius, ad cuius substantiam accedit pactum, per
eos adiectum. Probatur hęc hypothesis. Primo ra-
tione a simili. Nam si a & b nominēt aliquod cor-
pus naturale esse ignē. Et tamen videamus ipsum
habere conditiones repugnā. naturę ignis, vtpo-
te, qā sine motore extrinseco, mouetur deorsum,
& quiescit naturaliter deorsum, nō dicimus ipsum
esse ignem, aut de natura ignis, sed de natura alte-
rius elementi, eo quod accidentia magnam partē
conferunt ad cognoscendū quod qd est. i. de ani-
ma. Ergo similiter, quantumcūq; contractus no-
minetur talis, non est iudicāndus esse talis, si circū-
stantię eius sibi repugnant sed erit ex suis circūstā-
cijs & pactis iudicandus alterius esse generis. s. illius
us ad quem tales circūstātię vel pacta adiecta per-
tinent. Quod probatur multis exemplis. Nam le-
gitur. iij. reg. vi. Quidam cōmodato acceperat se-
curim a suo proximo, & tamen dicebat, heu heu
& hoc ipsum ferrum, nempe securim, mutuo acce-
peram. Iste nominabat cōtractum esse mutuū, &
tamen non erat mutuatō, quia illa consistit in his
quę consistunt, in numero pondere & mensura, &
in his quę vsu consumuntur, seu quorum vsus est
ipsa consumptio. l. ij. ff. de reb. cred. modo ferrum
non est sic consumptibile, sicut panis vinum ole-

um triticum. Nec proximus cōcesserat ei securim
ad talem vsum vnde erat cōtractus commodatio
nis, in quo idem in specie, i. indiuiduo restituitur,
post completum vsum. c. 1. de cōmo. & ff. co. l. 3. §
si reddita. ¶ Item Deutr. 23, dicitur fratri tuo sine
vsura, id quo indiget commodabis vbi loquitur
de contractu, in quo contingit fieri vsuram, & no
minat eum commodationem. Et tamen vsura non
consistit nisi in contractu mutui veri vel interpre
tatiui iuxta illud. Lu. vi. Mutuum date nihil inde
sperañ. & c. consuluit de vsur. ¶ Item Neemas,
eiusdem quinto, c. dicit. Ego & fratres mei & pue
ri mei, Cōmodauimus plurimis pecuniam & fru
mentum, vbi contractum suum vocat cōmodatio
nem, & tamen non est commodatū, sed mutuum.
Item Christus dominus. Lu. vi. narrat quendā di
xisse, amice accommoda mihi tres panes, qui contra
ctus, non erat cōmodati, sed mutui. Item in nostro
vulgari polonico, idem terminus sctz commodat
ionem & mutuacionem, vt si dicā mutua mihi,
& florenos, & commoda mihi equum vel tunicam
vterq; dicit vulgariter pozycz. Et ideo, si termi
ni vulgares confundūt, non est mirum quod lati
ni cōfundant, ponendo vnum pro altero. ¶ Se
cundo probatur eadem hypothesis exemplis iuri
dicis. Nam si. A. dicat ad. b. dono tibi cētum, cau
sa mortis, & hoc irreuocabiliter, & ipse. B. con
sentiat in donationem. Iste contractus nominatur
donatio causa mortis. Et tamen propter circumstā
tiam irreuocabilitatis adiectam, iudicandus est, nō
esse donatio causa mortis. Nā donatio causa mor
tis, po

tis, potest reuocari mortis causa. ff. de donat. cau.
mor. Et hoc exemplum fundatur in. l. vbi ita dona
tur. ff. de dona. cau. mor. Et sic ista circumstantia. s.
irreuocabilitas, facit transire in alium contractū,
quia erit donatio inter viuos, vt notatur in eadē. l.
& in. l. Cum manu fata. ff. de cōtra empr. ibi aliud
genus contractus. Sic in. q. nostra, dū dicitur mu
tuantī irreuocabiliter, non est cōtractus mutui, ga
ei irreuocabilitas repugnat, sed est aliud contra
ctus, de quo infra latius. Vnde Ab. panor. in. c. in
sinuante qui clerici vel vouen. vult quod vbi pa
ctum est contra naturam contractus, & improp ri
atis aliquatenus verbis, potest transire in alium cō
tractum, fiet interpretatio alterius contractus, se
cus si non ponuntur verba per quē fiat transitus
in alium contractum. Nam tunc pactū inficit cō
tractum Exemplum secundum si. a. emat. a. b. do
mum ortum vineam, vel alium fundū, eo pacto,
quod apud emptorē sit facultas resoluendi con
tractum, ita quod post tempus recipere cogatur
ipse. B. illam possessionem vel fundum, restituto
pretio, ipsi A. Et dare aliquid vltra sortem ipsi
A. fructibus tamen in ea computatis in sortem per
ipsum emptorem, talis contractus licet nominetur
emptio & venditio, tamen realiter est cōtractus pi
gnorationis & mutationis, & per consequēs pre
sumitur vsurarius, presertim quando emptor alias
cōsuevit exercere vsuras, iste est casus in. c. illo. vos
de pigno. Vbi dicit Panor. In cognoscendo specie
alicuius contractus, magis debent attendi pacta
apposita in eo, quam nuda contractus verba, ad

idem. Est tex. in. l. si vnus. ff. loca. ¶ Tertium exem-
plum. Si a. dicat ad. B. Depono hanc pecuniam
apud te in licitam negociationē, iste contractus no-
minatur depositi, & tamen non est contractus de-
positi, propter duo, ratione quorum terminus de-
positi egreditur. Primo. Quia in tali contractu do-
minium pecunię transit in. B. alioqui ipse. B. non
posset ipsa pecunia licite mercari p se. Cuius opo-
positum patet ex conuentione contrahentiū, mo-
do in contractu depositi dominium rei depositę,
non transit in depositarium, sed manet apud depo-
nentem. C. depositi. l. i. §. quod si, iuncta glo. fi. &
ff. eo. l. bona fides. Secundo. Quia. B. non tenetur
ipsi A. nisi tantundem in genere, hoc enim agi vi-
detur. Cum dicitur depono apud te ad negocia-
tionem licitam, igitur depositarius potest distrahe-
re pecuniam & per consequens consumere, & sic
nō restituet idē in indiuiduo, quod est cōtra naturā
depositi, vnde sequitur q̄ contractus huius exem-
pli est potius censendus mutui, eo quod circumstā-
tię adiectę pertinent ad naturam mutui & sint cō-
tra naturam depositi. ¶ Quartum exemplū. Si a
dicat ad. B. emo a te prouentus tuos puta pedagiū
& theolonei, & hoc pro certo pretio ad certos an-
nos soluendo annuatim talis contractus quous no-
minetur emptio ex parte A. & vēdictio ex parte B.
tamen in re non est talis contractus, sed est contra-
ctus conductionis & locationis. Sic quod A. cens-
setur conduxisse pedagiū, & B. sibi locasse. Et hoc
propter illam circumstantiam, nempe quod A non
dat pretium ab initio prout in emptiōe ab initio
solui

solui solet, sed dat annuatim pro rata & sic est con-
tractus locatiōis & conductiōis arg. c. potuit de
loca. Vnde non est curandum an B. dicat vendi/
di vel locauit ipsi A. sed inspiciendum est, si sit talis
contractus qualem nominant contrahētes. Et hoc
iudiciū contractū prouenit ratione obiecti vel
materię, super quā fiebant cōtractus, eo quod fie/
bant super materia circa ꝑ non est natus fieri ille
cōtractus, prout contingit in premissis exemplis.
Ergo eadem ratione, ratioe pactionum, vel circū/
stantiarum poterit contractus iudicari esse alteri/
us generis q̄ nominetur. Quia sicut obiectum ac/
tus, variat actū, ita & circumstantia ex. ij. Ethicorū.
¶ Secunda hypothesis. Ea quę concurrūt ad alię
quę cōtractū sunt triplicia. Quędā sunt illi cōtra/
ctui substantiaalia, seu essentialia, quędam naturalia,
quędā vero accidentalia. Sicut ad esse hominis es/
sentialia concurrūt corpus & anima ac vnio eorū
Naturalia cuiusmodi sunt proprię qualitates natu/
rales, quę naturaliter consequuntur essentiam ho/
minis, vt risibile flebile ridere flere intelligere, &c.
accidentalia vt hominem sedere, stare, tunicatum,
vel calciatum esse, sanum vel egrum in ecclesia vel
domo esse, &c. Sic substantiaalia cōtractus sunt sine
quibus ille contractus esse non potest, vt substan/
cialia emptionis & vēditionis sunt. 3. primū merx
.i. res vendibilis. Nec tamē oportet qđ ipsa merx
sit iam in rerum natura, sed sufficit qđ sit vel spe/
retur futura. Nam partus futurus ancille, vēdi po/
test, sic fructus futuri qui nondū creuerunt, vt tri/
ticum oleum amigdala vina in vniuersa existentia. Sic

captura piscium vel aurum, vt est tex. clarus in. l. Nec emptio. ff. de contra empt. & in. l. Si iactum rethis. ff. de actio. empt. & vendi. Vnde dicitur ibi dem & spei empto est. i. in eis percipiendi rem speratam obuenire dummodo contrahentes scienter consenciant in merce futura seu sperata. ¶ Secundum substantiale, est pretium conuentum, & illud consistit in numismate certo. i. in pecunia numerata, ita quod partes, debent conuenire super ea, sub certo numero, quibus non oportet quod actu numeretur, vel sit tradita venditori. ¶ Tertium est substantialiale consensus mutuus contrahentium, errori non permixtus. Nam qui errat cum consentit. 29. q. 1. §. 1. Et in penitus incognitum nec consensum, nea amorem dirigere possumus. l. cum ab eo. §. mensam. ff. de contra empt. Et quamuis aliquando ad datur. Quartum vez quod super emptione fiat scriptura, tamen illud non requiritur ad venditionem, vt venditio est, sed tamen ad venditionem in scriptis, ex speciali partium conuentione.

¶ Naturalia autem alicuius contractus, sunt illa que comitantur & consequuntur ipsum contractum, attamen sine eis contractus potest esse, & subsistere, vt in contractu emptionis sunt hec. 3. naturalia. Primum quod a tempore quo contractus emptionis est initus & perfectus, periculum rei vendite spectat ad emptorem etiam si merx nondum sit tradita, nisi sit merx, que gustatione preexigat, vt vinum olisua. &c. ff. de peric. & como. rei vendi. l. 1. Et. l. si quis vina secundum naturale venditionis. Quod sicut ad emptorem spectat periculum mer-

cis.

cis. Sic & emolumentum. Et ideo quod per alluvionem accrescit vel accedit, emptoris est. §. propterea Instit. de rerum di. Similiter & fructus, & partus mercis vendite, spectant ad emptorē, quia quod ex meo nascitur meum est. l. solum. ff. de rei. vendi. Tertium naturale est quod venditor caueat de evictione, contra quemcunque tertium, qui impedire vellet emptorem. Sic in contractu depositi naturale est, quod depositarius tenetur de culpa lata & non leui. l. bona fides & l. quod nemo. ff. de pos. Item in contractu societatis naturale est quod socius teneatur de culpa leui, & non leuissima. ff. pro socio. l. Cum duobus. §. damna. Unde talia insunt illis contractibus ex natura, licet inter contrahentes nil de illis sit actum vel dictum. Et quia non sunt de substantia seu essentia contractus, ideo partes possunt inter se pacisci, ut non velint illa venire & inesse eorum contractui ita quod renuncient illis, & nihilominus contractus remaneat ratus.

¶ Accidentaliter autem seu extrinseca alicuius contractus sunt illa, quę nec sunt de substantia, nec de natura contractus, sed tamen quandoque apponuntur iuxta contractum. Sicut sunt quęcumque pacta de aliquo extrinseco, iuxta contractum apposta, quę nec ad contractum essentialiter reperiuntur nec naturaliter ei sunt nata inesse. Ut quod in contractu venditionis, arre dentur, est accidentale. Instit. de empt. & vendi. post primū, quia sine aris venditio esse potest. l. quod sepe. ff. de cōt. empt. Item quod pactum de hoc ut emptor sit obligatus ad restituendam rem emptam, quandoque venditor vel heres

heres eius restituerit ei pretium, vt contingit in eo
tractu de retrouendendo. c. ad nostram de empt.
& vendi. Item pactum, quod proximus agnatus ven
ditoris possit infra tempus si velit mercem vendi
tam pro simili pretio redimere, hec enim sunt acci
dentialia contractui emptionis. Vnde est curandum
ne talis termini confundantur, vtz natura contra
ctus, pactum contra naturam contractus, pactum
preter naturam contractus, &c.

¶ Tertia hypothesis ad hoc vt contractus mu
tui, de quo nostra questio proponitur, valeat. Se
pe contrahentes eum vestiunt septem circumsan
ctis, quas tam ipse mutuans, q̄ mutuarius contra
ctui adhiunt, vel si non omnes adhiunt, tamē ta
cite contractui insunt, aut inesse debent. Et hoc ex
consuetudine, que ipsum taliter interpretatur. Pri
ma q̄ mutuatio est irreuocabilis, sic quod Ba
ro mutuans, non potest repetere sortem, i. summā
capitalem mutuatam, a principe seu mutuuario,
nec cum iure compellere ad restitutionem eiusdē
sortis. Secunda qd' princeps impignorat Baro
ni castrum vel ciuitatem. Tertia q̄ princeps te
netur militem admittere ad perceptionem annuo
rum reddituum seu censuum, castri, pignori dati.
Quarta qd' miles non teneatur illos prouentus
& fructus cōputare in sortē regi vel principi, si ali
quādo Rex vel princeps, velit sortem restituere mi
liti. Quinta quod miles sit obligatus principi resti
tuere castrum, tunc quando Rex restituer ei sortem
mutuatam, vtz sex milia aureorum. Sic quod fru
ctus perceptos hucusq̄, nō teneatur restituere, nec
eosdem

eosdem extenuare seu deducere vel defalcare de
sorte. Sexta qd miles toto tempore, quo deti-
net castrum, & eius prouentus percipit, tenetur ad
tria. Primo tenetur castrum in debita structura te-
nere. Secundo non exercere seu armare castrū con-
tra principem. Tertio castrum dimittere principi
apertum pro illius necessitatibus. Septima q si
miles perdit castrum a casu; siue ille casus potue-
rit preiudici per eum siue non. Vtpote si incendio
celesti perijt; vel incurſu latronum, etiam sine sui
culpa, non debeat habere regressum ad principem
videlicet exigendo ab eo in pignus aliam possessi-
onem quę valeat prouentus predictos gignere seu
importare. Immo illa perditio debeat militi esse
dānosa. Ita quod sicut lucrū caſtri, hoc est ipsi p-
uētus sunt ipsius militis; etiā eiusdem sit periculū.
¶ Quarta hypothesis ad respondendum quęſti-
oni motę oportet circa casum; 3. videre. Primo an
inter principem & Baronem fuerit vera mutuatio
quando Baro dedit sex milia aureorum, ipsi prin-
cipi an non sit vera mutuatio. Etsi non vera qualis
ergo contractus fuerit illa dacio. Et de hoc respon-
debitur infra per duas primas conclusiones cū ea-
rum appendicibus. Secundo an assignatio caſtri per
regem, & receptio eius per militem fuerit contra-
ctus impignorationis, vel non. Et de hoc tracta-
bit tertia conclusio cum suis appendicibus. Ter-
tio respondebitur ad quęſtionem per quartam cō-
clusionem & suas appendices ad quas due primę
infraſcriptę disponunt cum earum appendicibus
conclusiones.

Prima

¶ Prima conclusio. Ex quo Baro dicēdo ad principem mutuo tibi sex milia aureorum, adiecit circumstantiam illam mutuatę rei videlicet irreuocabiliter talis contractus non est mutuatio. Tum quia non sequitur A & B. contrahentes nominant suum contractum tali nomine, igitur eorum contractus est talis, patet per multa exempla, primę hypothese. Tum quia illi contractui attribuitur circumstantia repugnans substantię mutuationis, igitur ille contractus non est mutuatio.

Ex secunda hypotesi. Sed antecedens probatur. Quia de substantia mutuationis est, quod mutuatarius sit obligatus ad restituendam sortem mutuatori. l. ij. ff. de reb. cre. Et quod mutuator habeat ius & posse repetendi sortem a mutuatario. Sed hic non habet hoc ius & posse, eo quod mutauit irreuocabiliter. Tum quia Baro obligat sibi ex contractu principem, ut loco pecunię mutuate, assignet sibi princeps, ius percipiendi prouentus castri. Modo in mutuatione obligatur mutuatarius mutuantii, idem in genere restituere. Nempe pecuniā pro pecunia. Vinum pro vino, triticum pro tritico, ut dicitur in. l. ij. ff. de rebus credi. hic autem in nostra questione obligatur princeps pro sex milibus aureis, ad assignandum militi, aliud in genere. s. ius percipiendi prouentus castri. Ex hac conclusione inferitur. ¶ Appendix prima. Quamuis in casu conclusionis prefatę miles ultra sortem mutuatam capiat aliquid, nempe prouentus castri, tamē non est usurarius. Eo quod usura consequitur mutuū verum vel interpretatū. Lu. vi. & c. cōsultuit de usur. hic

hic autem non est mutatio nec vera, nec interpre-
rata seu palliata patet ex probationibus conclu-
sionis precedentis. Et per hoc soluitur ratio in
oppositum facta.

¶ Secunda appendix.
Si Rex in mutatione predicta, ultra circumstan-
tiam irrevocabilitatis, nullam aliam adiecit cir-
cunstanciam vel pactum. (Nempe quod miles ha-
beat castrum in pignus, & percipiat fructus eius)
esset vera donatio. Nam ex quo non est ibi mutu-
atio, ut probatum est in prima conclusione, igitur
erit alius contractus, & non alius nisi ille, ad cuius
naturam accedit ob circumstantiam adiectam. Sed
ista circumstantia adiecta, est circumstantia donatio-
nis, si nil ultra eam adijciatur. Quia dicit miles
mutuo tibi irrevocabiliter, ita quod nunquam a te repe-
tam, nec mihi sis obligatus restituere illos sex mil-
le aureos, nec aliquid loco eorum, quavis dicat
mutuo, tamen donat, quia transfert dominium ple-
ne in alterum gratuito, sine ulla obligatione ad re-
stitutionem illius vel equivalentis. c. i. de dona.
Modo de natura mutui est, ut mutuator restituat
idem in genere per. l. ij. ff. si cer. pet.

¶ Secunda conclusio. Ex quo Rex in mutatio-
ne predicta ultra circumstantiam irrevocabilitatis,
adiecit etiam tertiam & quartam circumstantias scili-
cet quod miles habeat castrum in pignus, & perci-
piat fructus eius non computando in sortem, talis
contractus est censendus contractus emptionis, vel
saltem contractus innominatus do ut des, pro-
batur hec conclusio. Quia talis contractus, non est
mutatio, propter circumstantiam irrevocabilitatis
tis utpote

tatis vtpz ex prima conclusione. Igitur erit alius,
& non nisi ille ad cuius naturā accedit, modo pro-
pter circumstantias adiectas, accedit ad naturā em-
ptionis. Ex parte militis, & venditionis, ex parte
Regis vel saltem ad naturam contractus innomina-
ti, do vt des. Nam ipsa sex milia aureorum sunt
nata habere rationem pretij. Ius autem percipien-
di prouentus castri, est natum habere rationē mer-
cis, & interuenit consensus, vtriusq; contrahētū,
vt. s. sex milia sint irreuocabiliter ipsius Regis, &
econtra ius percipiendi prouentus castri, sint ipsius
militis. E quibus aliquibus videatur, hic dici contra-
ctus innominatus do vt des, do sex milia vt des
prouentus castri. Tamen potius est dicendum qd
sic contractus emptionis quia habet omnia sub-
stantialia emptionis. s. mercem pretium & consensu.
l. nec emptio. ff. de cōtr. empt. Non minus q
si miles dixisset, emo a te pro sex milibus aureis,
ius percipiendi annuatim tricentos de prouentibus
castri. Sicut ergo non dubitamus si dixisset emo,
quod esset emptio. Sic non videtur dubitandum,
quod in casu nostro esset emptio re. Licet fiat mu-
tatio in voce. Præterea videtur dicendū quod mi-
les implicite emit ipsum castrum totaliter, tamen
cum pacto retrouendendi. Ita quod ex contracti-
bus inchoatis, finaliter deuentum est ad emptio-
nem castri. Quia & si primo cepisset contrahere
mutuo, tamen procedendo ad redemptibilitatem
per Regem fiendam, deuentum est ad redemptio-
nem iuris prouentuum castri, immo totius castri.
Quod & si dicatur impignorari militi tamen hoc
est tū

(bratunje S. Rastina Krim)

VASELLONICAE

est tantum secundum verba, quibus non est aliud actum, quam quod castrum est vt merx, attramen cum onere aliquo reservato in eo, vtz vt possit princeps etiam eo vti in necessitate, & ne miles illud armet contra principem. Quilibet enim potest rei proprię legē imponere, legibus non contrariam. l. pe. C. ad exhib. & l. legem. C. de pac. Vnde sicut venditor potest adiungere pactum in merce vt repetat eam. c. ad nostram de emp. & vendi. Ita nō obstat venditioni, quod reservet sibi aliquod ius, per emptorem sibi prestandū. l. ij. C. de pact. inter vendi. & emp. com. Ex hac conclusione sequitur.

¶ Appendix prima. Quia miles obligatur restituere Regi castrum, quādo Rex sortem mutuata restituerit, vtpatet ex circumstantia quinta tertie hypothēsis, ergo iste contractus, censetur ex parte militis, contractus emptionis cum pacto retrouendendi & ex parte regis, contractus venditionis cum pacto redimendi. Probat hęc appendix. Quia ex conclusione proxima, habetur quod ibi est contractus emptionis & venditionis, si non adijcitur quinta conditio seu circumstantia prescripta in tertia hypothēsi. Ergo si adijcitur, erit emptio cū pacto retrouendendi. Quia illa quinta conditio nihil aliud est quā obligatio mutua, vt miles reuendat castrum, regi redimenti. Quod de iure fieri potest per al. l. ij. C. de pac. inter emp. & vendi. com. & d. c. ad nostram.

¶ Secunda appendix. Miles tenendo castrum in pignus ex prefato contractu, iure vtitur proventibus eius sine computatiōe eorum in sortem probatur.

L

batur.

batur. Quia & si princeps dicatur impignorare castrum militi, ut patet ex tertia circumstantia tertie hypothesis. Tamen potius illud vendit, cum pacto de redimendo, ut patet ex precedenti appendice. Rei autem emptæ vel venditæ proventus, non rehemur computare in sortem, quia quod ex meo nascitur meum est. l. solum. ff. de rei vendi. ergo re mea libere uti possum.

Tertia Conclusio. Receptio qua miles recipit castrum, & assignatio qua rex sibi assignat castrum, non est necessario dicenda impignoratio, quando fit cum sexta & septima circumstantiis, in tertia hypothesis positis. Probat. Quia talis assignatio per regem, & receptio per militem, non fit cum aliqua circumstantia, propria impignorationi cum ea conueribili. Nam quantum est ex natura impignorationis periculum pignoris non spectat ad creditorem si emerferit a fortuna, vel etiam ex culpa leuissima creditoris. C. de pigno. acti. l. si creditori, & duabus. ll. seq. In casu autem nostro periculum castri vndecumq; emergat spectat ad creditorem. Item quantum est ex natura vel substantia impignorationis fructus pignoris cedunt debitori, & non creditori. l. Paulus. §. i. ff. de pigno. iuncta. l. solum. ff. de rei vendic. nisi in quantum creditor vult eos computari in sortem. l. si. C. de pignora. acti. In casu autem nostro, oppositum dicitur, ut patet ex septima circumstantia tertie hypothesis. Dixi autem notanter in hac conclusione, quod prædicta receptio & assignatio castri non est necessario dicenda impignoratio, & non dixi, quod non sit impio

impignoratio vel quod non possit sustineri, quod sit impignoratio. Nam etiam potest sustineri certo respectu quod sit impignoratio ut patet ex infra dicendis. Nec illa contradicunt. Sicut non contradicunt in philosophia, ista duo scilicet superficies non est necessario alba, & superficies potest esse alba, vel est alba. Ex hac conclusione sequitur.

¶ Prima appendix assignatio predicta castri per regem, & receptio per militem potest sustineri, & dici vera impignoratio probatur tripliciter. Tum primo, quia omnia requisita ad pignorationem possunt dici vere ibi concurrere. Nam castrum & dominium eius directum ex una parte, & dominium utile ex altera parte ac usufructus vel ius percipiendi fructus eius ex tertia parte, possunt separatim considerari. l. i. §. Cum predium. ff. de pigno. & sic separatim considerata, possunt separatim concedi vel transferri ita quod vnum illorum, aliquo contractu transferatur, alio vel omnino non translato vel saltem non translato, eodem contractu sed alio. Nam princeps potest donare vel vendere ius percipiendi redditus sui castri, retento penes se directo dominio, ut patet in usufructu, vel in feudo. ut. l. iij. iij. & seq. ff. de usufr. Modo ius percipiendi prouentus castri potest habere rationem mercis, & sex milia aureorum, rationem pretij. Et sic accedente consensu contrahentium, erit ibi emptio iuris percipiendi fructus castri, sine emptione ipsius castri. Quo facto, cum super sit ibi castrum distinctum ab omnibus predictis prouentibus, super quo castro rex vel princeps, habet pro se dominium

um directum, quia illud non vendiderat militi sed
sibi retinuerat. Et non solum habet directum do-
minium, sed etiam partim retinuit parziale domi-
nium utile in quantum reseruauit pro se, ius vien/
di castro pro suis necessitatibus, vt dicitur in sexta
circumstantia tertie hypothesis. Sequitur itaq; quod
castrum cuius rex habet dominium directum &
partim utile, poterit habere ratione pignoris. Vnde
de in casu nostro, videtur esse actum, q; licet miles
duntaxat velit emere dominium utile illius castri,
vel ius percipiendi eius, instar usufructuarij, tamen
ex quo non est ita certus de redditibus (si princeps
castrum possideret eo qd multa impedimenta pos-
sent interuenire) ideo non vult emere tantum illud
ius percipiendi prouentus, nisi etiam castrum sibi
in pignus tradatur, pro securitate contractus. Si-
cut & pignora ideo traduntur, vt creditor sit secu-
rus de debito. Tum secundo quia in nostro con-
tractu, nihil inuenitur omnimode repugnans con-
tractui impignorationis. Quia si sic, maxime cir-
cumstantie predictae, scilicet q; omne periculum ca-
stri pertinet ad militem. Sed hoc non arguit, quia
licet periculum pignoris spectare ad creditorem,
non insit pignorationi ex natura sua, tamen etiam
ei non repugnat omnimode, sic qd faciat ipsam
transire in aliam speciem contractus. Nec etiam ex
secunda circumstantia, s. quod miles percipit pro-
uentus pignoris, non computando eos in sortem.
Et hoc patet dupliciter. Primo quia non percipit
illos vt fructus pignoris sed vt fructus mercis em-
ptae, s. iuris percipiendi, q; ius fuit merx & res di-
stincta

distincta a castro. Secundo quia dato quod eos cape-
ret, ut sunt fructus pignoris, tamen talis conditio
non repugnat omnimode, contractui pignora-
tionis. Sic intelligo omnimode, id est substantialiter
scilicet quod tollat speciem talis contractus, facien-
do eum transire in aliam speciem, ut patet per mul-
ta exempla, primę hypotesis. Sicut nec receptio in
cremanti usurarii tollit substantiam mutui, licet
sit contra naturalia mutui, quia debet mutuum
esse gratuitum, non est tamen contra substantiam
mutui, ut dictum est in secunda hypothesis. Tum
tertio. Quia aliqua fuerit in predicta assignatione
& receptione castri, quę aliquialiter indicat pigno-
rationem, vnum est quia tenor instrumenti, sonat
de impignoratione. Secundum quia princeps ex-
presse, in contractu reservat sibi ius, videlicet quod
illud castrum debeat sibi esse apertum pro suis ne-
cessitatibus, & ita non renuntiavit dominio direc-
te, immo nec totaliter utili. Sicut etiam impigno-
rans, manet dominus sui pignoris directe & etiam
utiliter. l. pignus. C. de pigno. acti. & l. rescriptum
ff. de distr. pig. Tertium quod miles non debeat ex-
ercere castrum contra principem. Quartum quod
debet castrum in debita structura tenere, hec autem
omnia iudicant, quod princeps reservaverit sibi do-
minium non solum directum, sed etiam aliquid
de dominio utili, gratia quorum dominiorum, po-
tuit impignorare castrum militi, & nihilominus eis
idem vendidisse reliquum dominium utile eius-
dem castri.

A Appendix secunda. Quemadmodum plenum
L iij domi-

dominiū cōtinet nudam proprietatē, & vsufructū
simul directum autem sed non plenum, continet
duntaxat proprietatem. Vtile vero solum vsufru
ctum seu ius vtendi fruendi fructibus. Ita in casu
nostro, rex anteq̃ castrum militi pignori dedit ha
buit plenum dominium in eo, post q̃ vero impi
gnorauit habet directum dominium, sed non ple
num, sed aliquid vtilis, eo qd̃ tantum in parte, po
test vti castro tempore sue necessitatis. Miles vero
habet vtilem dominium, eo q̃ habet ius vtendi
fruendi prouentibus castri, in maiori parte, ar. l. iij
liij. & seq. ff. de vsufr.

¶ Quarta conclusio casus propositę. q. vestitus
circumstantijs tercię hypothesi, videtur de iure lici
tus. Tum primo. Quia si non esset licitus, maxime
ex eo, quod talis mutuatio esset usuraria, eo qd̃
miles mutuando vellet (dum sibi restitueretur fors)
prouentus castri non computari in sortem, & sic
aliquid percipere ultra sortem mutuata, qd̃ est
usura. xliij. q. iij. si feneraueris, & per tot illam. q.
Sed hoc non arguit eum esse usurarium. Quia
usura presupponit mutationem. Lu. vi. mutuum
dantes. &c. Sed in casu. q. non est mutuatō, eo qd̃
adijcitur ei conditio irreuocabilitatis. Item quia in
mutuo, debet idem restitui in genere. l. ij. ff. Si cer
cred. hic aut̃ rex assignat aliud in genere. s. ius per
cipiendi redditus castri, hę autem cōditiones fa
ciunt istum contractum transire in aliam speciem
contractus. s. emptionis vel pignorationis, vt̃. est
declaratum. Tum secundo, quia si nō est licitus iste
cōtractus, maxime quia miles percipit fructus pi
gnoris

gnoris non computando eos in sortem. Et sic illic-
tum, c. cum contra de pig. repetito. Sed hoc nō ar-
guit contractum esse illicitum. Quia castrum non
habet rationem pignoris, vt ostensum est in tertia
conclusionē & dato q̄ haberet rationem pignoris
vt dicit appēdix prima, tertię conclusionis, tamen
miles percipit illos fructus castri, non vt habentis
rationē pignoris, sed vt fructus. Nō licitū est p̄cipe
re fructus mercis emptę nō cōputādo eos in sor-
tem. Tum tertio. Quia si esset illicitus, maxime ex
eo, quia dato q̄ nec ibi esset mutuatio, nec pigno-
ratio, sed p̄cise emptio & venditio cum pacto re-
dimendi, tamen non videtur esse debita proportio
p̄tj ad mercem, quia vel p̄tium nimis paruum,
& merx magna vel econtra. Sed hoc nō arguit
esse illicitum. Quia emere redditum perpetuū p̄
centum floren. quinq; floren. annuatim est iustum
& licitum legale. In autē. de non alie, aut per mu-
tan. re. ec. §. Quia vero, iuncta glo. in v. computa-
ti. In casu autem nostro est sic, quia mille floren.
emuntur quinquaginta annuatim, & 6. milib;,
tricenti emuntur. Nec est obiiciendum qđ miles
vltra prouentus emptos vitur habitatione castri,
quę inhabitatio est p̄tj estimabilis. ff. de usu. &
habi. l. Ceterum. Quia dico qđ inhabitatio ista,
compensatur per militem in structura castri, & qđ
non debet exercere castrum contra principem. Ex
hac conclusionē infertur. ¶ Appendix prima da-
to quod in p̄dicto cōtractu esset vera mutuatio,
sex milium, & vera impignoratio in castri assigna-
tione, & perceptione prouentuum pignoris, ad
huc

huc potest saluari miles in perceptione aliquorum
fructuum castri, etiam non computandorum in sortem
quem quis non omnium. Quæ appendix probatur
dupliciter. Primo quia miles ex forma huius contra-
ctus, tenetur castrum conseruare in debita stru-
ctura. Modo creditor non tenetur suis sumptibus
pignus in suo esse conseruare, sed potest expensas
necessarias & utiles, in pignus per eum, factas pro
se conseruare, ex fructibus pignoris perceptas. l.
Si seruos pignoratos. ff. de pig. act. l. impense. ff.
de verb. sig. Secundo probatur. Quia contingeret
militem pati interesse damni emergentis, vel lucri
cessantis ex ipsa mutuatione de quo interesse,
princeps tenetur sibi satisfacere, pro qua satisfactio-
ne posset tantos fructus perceptos nolle compen-
sare in sortem, quantum fuisset interesse perpe-
ssus, & non amplius, ut in. c. Cum contra, repetito, de
interesse, vide not. in. c. in nostra de in. & dā. dato.
¶ Appendix secunda. Si in contractu de quo lo-
quitur questio, esset vera mutatio & pignoratio,
non posset miles sufficienter excusari a peccato,
quo ad id quod perciperet ultra expensas & interesse,
per. c. Cum contra, repetitum. Nec communis obser-
uantia talis contractus inter principes & milites fre-
quentata, potest eos excusare. Sicut nec communis
obseruantia excusat eos, qui intrant lupanaria. Nec
talis communis obseruantia, bona fide facta, eos excusa-
ret. Sicut nec excusat eos, qui bona (ut aiunt) consci-
entia & comuni obseruantia, imitantur mores &
doctrinam hereticorum. Et dato quod taliter con-
traherent, excusantur a pena fori exterioris, quia non
repu-

repentantur ut usurarii, nec ut tales puniuntur, et
 men per hoc non essent immunes a culpa, & per
 consequens nec a pena in foro poli, quæ est sequela
 delicti. c. felicitis de pen. li. vi. & pro mensura deli
 cti, sequitur plagarum modus. Deutro. xxv. Et quæ
 uis illa eorum ignorantia, ob communem obser
 uantiam, attenuaret culpam in illo foro exteriori,
 non tamen in toto tolleretur. Eo quod communis
 obseruantia, seu consuetudo, non potest aliquem
 excusare a delicto si est delictum lege diuina dam
 natum, ut notatur in. c. Cum dilectus de consuetu
 & est textus in. c. frustra & c. sequ. viij. dis. mo
 do contractus predictus, si esset in eo vera muta
 tio vel impignoratio, est damnatus lege diuina,
 quia usurarius. Lu. vi. & damnatus lege simul po
 sitiuæ ut in. c. Cum contra repetito, igitur non po
 test consuetudo eum excusare. Quamuis cõmunis
 obseruantia & consuetudo contra legem mere po
 sitiuam inducta, & sufficienter prescripta, excusa
 ret illos, qui post consuetudinem inducta, agunt
 cõtra talem legem mere positiuam, quia talis lex
 iam per consuetudinem contrariã censetur abro
 gata, & per legislatorem tacite & interpretatiue re
 uocata, proquanto tolleratur consuetudinẽ talem,
 legi positiuẽ cõtrariam, & vrentium moribus ap
 probatam. c. in istis temporalibus. §. sicut. iij. dist.

¶ Ultima appendix. Nodus propositę quęstio
 nis ad intentionem hypothesum, conclusionum
 & appendicum, est iure dissolutus.

¶ Ratio in oppositum facta, est soluta post prin
 cipium quartę conclusionis, & in prima appendi
 ce prio

et p̄fme conclusionis. Et hęc sunt paucis dicta;
eruditioni & emendationi meorum maiorum hu-
militer summissa.

¶ Telos ambarum questionum.

ERRATA INTER IMPRIMEN- dum contingentia.

Item a. fol. 6. ij. fa. ver. xij. pro edocta lege electa

Item a. fol. vij. fa. ij. ver. ix. superfluit, et.

Item a. fo. vltimo, fa. i. ver. ix. pro viderur, lege vt
dicitur.

Item fol. eo. fa. ij. ver. xij. pro etiam, lege & sic.

Item b. fol. 6. fa. i. ver. antep. pro tu, lege luce.

Item b. fol. vi. fa. ij. p. pe. p. l. ij. deficit. C. et ibidē
in cauda pro illud, lege alius.

Item C. fol. v. fa. i. ver. 23. pro etiam, lege eorum.

Item d. fol. i. fa. i. ver. antep. lege citeriori.

Item d. ij. fa. ij. ver. iij. p. et lege vt apud.

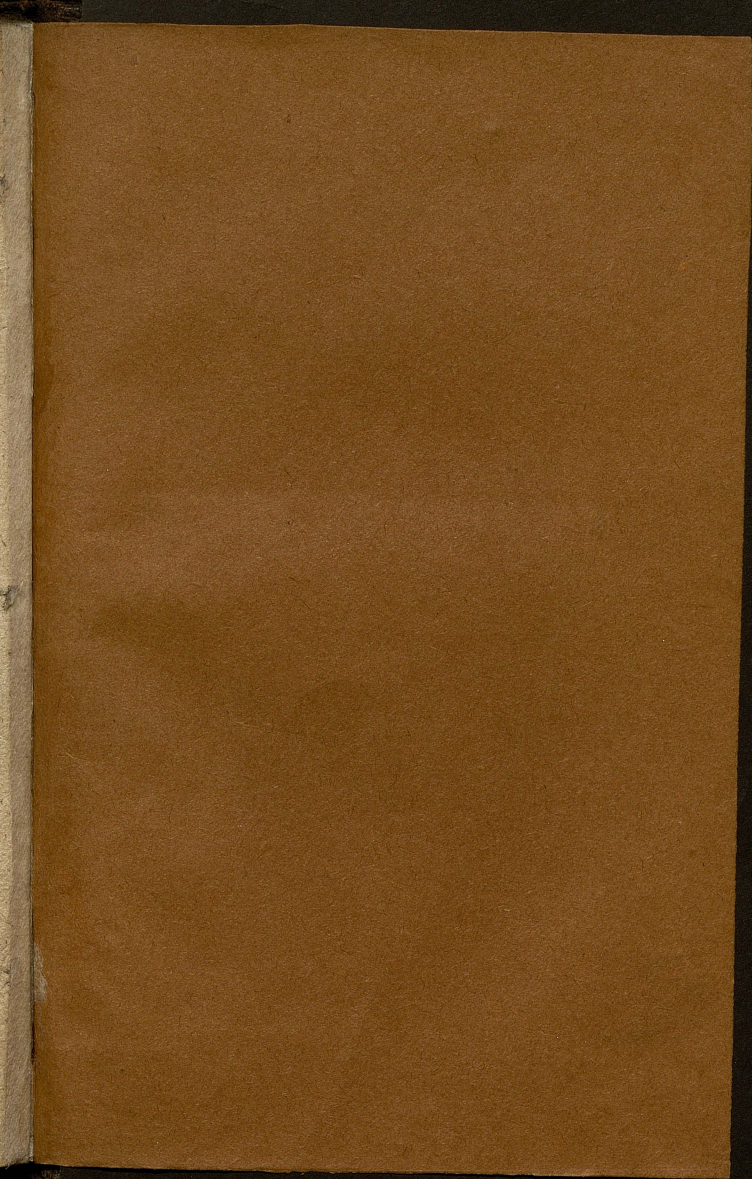
Item d. v. fa. i. ver. xxi. p. p̄uilegia, le. p̄uilegiauit

Item d. vlt. fa. ij. ver. quarto a fine, pro sunt, lege

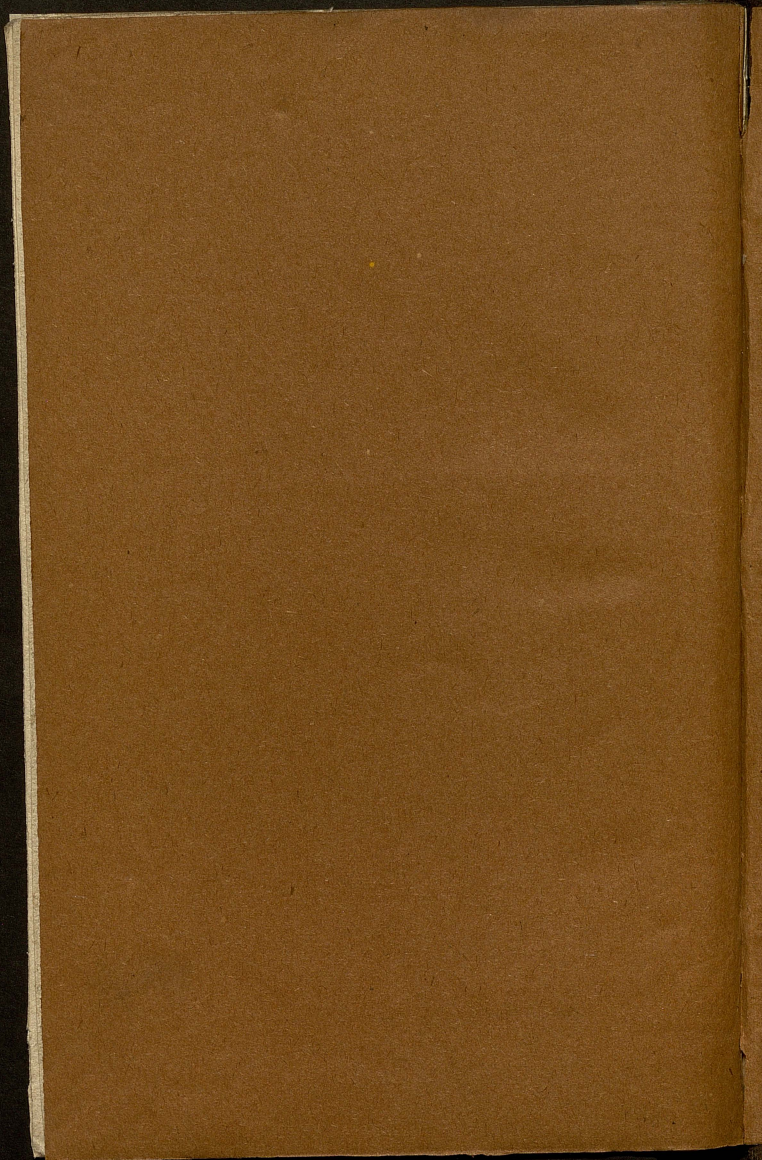
inter opera. Item E. iij. fa. ij. ver. 24. pro siue, lege
sua, & pro cadit, lege capit.

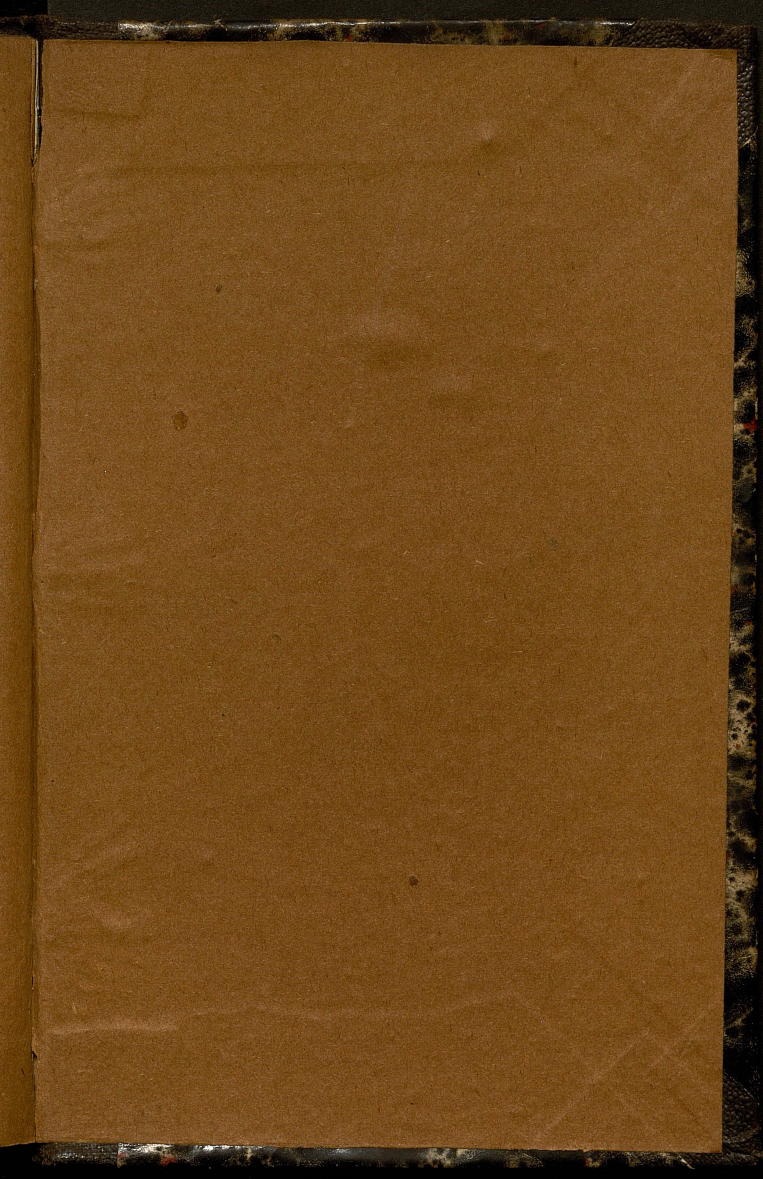
Itē F. fol. v. fa. i. ver. xx. pro dominiū, lege domū.

Item F. vi. fa. i. ver. xv. pro sed, lege scilicet. Ibidē

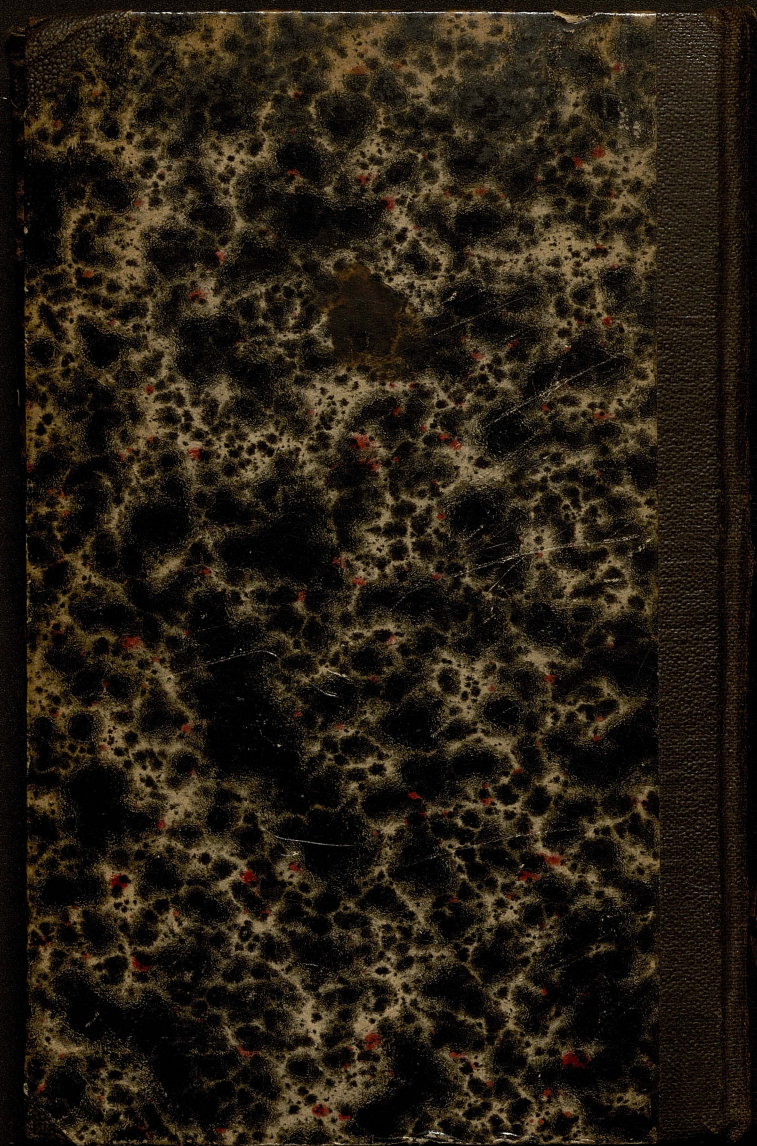

HARVARD-YENCHING LIBRARY